

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta
Ústav dějin křesťanského umění
Dějiny křesťanského umění

Martina Obrazová

JOSEF HOLUB. ŽIVOT A DÍLO

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Marie Rakušanová, Ph.D.

Konzultant: PhDr. Marie Rakušanová, Ph.D.

2010

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vykonala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

PODĚKOVÁNÍ

Poděkování patří PhDr. Marii Rakušanové, Ph.D. za odborné vedení a pomoc při bakalářské práci. Městskému muzeu v Kralupech nad Vltavou a PaedDr. Janu Rackovi za vstřícnost a poskytnutí veškerých materiálů a informací.

OBSAH

- I. Úvod /5/
- II. Život a dílo
  - 1. Historické zasazení života a díla Josefa Holuba /8/
  - 2. Škola Julia Mařáka /17/
  - 3. Život Josefa Holuba /30/
  - 4. Dílo Josefa Holuba /43/
- III. Závěr /61/
- IV. Katalog děl Josefa Holuba v Městském muzeu v Kralupech nad Vltavou /63/
- V. Obrazová příloha /121/
- VI. Seznam vyobrazení /130/
- VII. Seznam použitých pramenů a literatury / 132/

I. ÚVOD

Josef Holub je jedním z těch, kteří utvářeli generaci 90. let 19. století. Patřil k nejmladším krajinářům z Mařákovy školy, která je jedním z hlavních znaků v českém umění na přelomu 19. a 20. století. Josef Holub nepatří mezi nejznámější umělce, protože se ihned po studiu odstěhoval na malé město a stal se tak regionálním umělcem. Právě proto jsem si jako téma bakalářské práce zvolila osobnost Josefa Holuba a pokusila jsem se odhalit alespoň částečně jeho život a dílo.

Doba přelomu 19. a 20. století je doba velkého zlomu. Byl to přerod od tradičního a klasického nazírání na umění k moderním, avantgardním tendencím. V devadesátých letech bylo umění úzce spjato s literaturou, malíři ilustrovali prózu i poezii. Jazyk se plně využíval k tvorbě. Roku 1910 se umění oprostilo od nacionálních tendencí, vznikly úzké vztahy s Francií a Německem. To se znovu změnilo vznikem Československé republiky, kdy právě naopak začalo vznikat umění, které podporovalo národní myšlenku a samostatnost českého národa.

Mařákova škola je nadále předmětem studia. Život a tvorba žáků Mařákovy školy se studuje více do hloubky a doplňují se další informace. Dosud se historikové umění zabývali jen samotným Juliem Mařákem a jeho slavnějšími žáky. Mezi ně patří Antonín Slavíček, který je chápán jako hlavní představitel Mařákovy školy, Otakar Lebeda a jiní. A za těmito malíři jsou umělci, kteří neměli takové štěstí a nestáli na předních místech, naopak dobrovolně odešli z Prahy. Jedním z nich byl Josef Holub. Od doby působení Mařákovy krajinářské školy se konaly tři výstavy, které chtěli ukázat a osvětlit tvorbu Julia Mařáka a všech jeho žáků. První se konala roku 1932, na kterou vzešla jak dobrá tak i negativní kritika. Výstavě věnoval velkou pozornost Viktor Šuman, který seznámil zájemce o umění s celkovou problematikou Mařákovy školy a podal krátké informace ke každému jednotlivému malíři.¹ Další výstava se konala na přelomu let 1999/2000. Ale tato výstava se nezabývala opravdu všemi žáky. Na výstavě nebyl prezentován Josef Holub žádným svým obrazem,² v katalogu byl letmo zmíněn a reprodukován byl jediný jeho obraz.³ Přitom Josef Holub byl věrným žákem Mařáka. To, že Josef Holub prošel Mařákovým ateliérem a že jím byl silně ovlivněn, je zřejmé v celé jeho tvůrčí činnosti. Plně tak reprezentuje svého učitele. Třetí výstava byla uspořádána v nedávné době galerií Art Miklík v Uherském Hradišti. V katalogu, který galerie vydala, je Josef Holub

---

¹ ŠUMAN 1928, 33-50, 67-86.

² RACEK 2007b, 9.

³ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 135.

prezentován třemi obrazy, u kterých je ve zkratce napsán životopis Josefa Holuba.⁴ Výstava se snažila ukázat tvorbu žáků Julia Mařáka a myslím, že se jí to podařilo daleko více než výstavě z let 1999/2000. Josef Holub nepatřil vždy k opomíjeným žákům Mařáka. Na výstavách, kterých se účastnil během studií, sklízel velmi kladné hodnocení kritiků. Tedy do té doby, než se oženil a s manželkou odešel do Kralup nad Vltavou. Poté své obrazy do Prahy na výstavy nezasílal. Asi neměl tak velké ambice a touhu zůstat v Praze a soutěžit s ostatními o nejlepší kritiku. V Kralupech nad Vltavou splynul s krajinou a vytvořil mnoho děl s námětem této krajiny. Za svůj život vytvořil několik stovek obrazů. V bakalářské práci jsem pracovala především s dokumentární pozůstalostí Josefa Holuba nacházející se v archivu Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. O tomto malíři nebylo nic konkrétního napsáno, kromě krátkých úvodů do katalogů k jeho výstavám, uspořádaných v krajinských muzeích. Další informace se můžeme dočíst v článcích v dobových časopisech a denním tisku. Těmi, kteří se více zabývali Josefem Holubem, byl jednak jeho vnuk František Šíma, který byl muzejníkem. Napsal krátké pojednání o životě a tvorbě Josefa Holuba. Dále historik umění Miloslav Racek z Městského muzea v Kralupech nad Vltavou, který stál u všech jeho místních výstav. Po něm pokračuje v šíření Holubova odkazu Jan Racek, který je dnešním ředitelem v Městském muzeu v Kralupech nad Vltavou. Jediná monografie o Josefu Holubovi byla napsána ve čtyřicátých letech Františkem Kovárnou, který se pokusil charakterizovat jeho tvorbu. Kdo se nyní do hloubky zabývá Mařákovou školou, je galerie Art Miklík v Uherském Hradišti. Galerie Art Miklík v Uherském Hradišti uspořádala roku 2009 výstavu k 110. výročí Mařákova úmrtí. Dalším výchozím bodem mi byly články napsané K. M. Čapkem a dalšími kritiky přelomu 19. a 20. století.

V prvních kapitolách je nastíněn historický a umělecký vývoj doby, ve které se Josef Holub pohyboval. Následně je zde vylíčen život a tvorba tohoto vyjimečného člověka a umělce. Součástí bakalářské práce je katalog děl, který je zaměřen na díla v pozůstalosti Městského muzea v Kralupech nad Vltavou, protože úplný výčet děl Josefa Holuba je svým rozsahem nad rámec bakalářské práce. Žádný konečný soupis děl nikdy nebyl zpracován.⁵ Ve výčtu děl jsou zahrnuta díla, která byla Městským muzeem v Kralupech nad Vltavou postupně dokupována. Do katalogu jsem zařadila kresby a přípravné studie, které také patří do pozůstalosti Josefa Holuba, a které nebyly

---

⁴ MIKLÍK 2009, 31-32.

⁵ Existuje jedna práce studentů Dvořákova gymnázia v Kralupech nad Vltavou z roku 1984-1985, která se jako první pokusila o větší výčet děl Josefa Holuba.

zkatalogizovány ani vystaveny. K tomuto kroku jsem se rozhodla i z důvodů toho, že jsem pracovala především s dokumentární pozůstalostí Josefa Holuba z archivu Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. V magisterské diplomové práci bych se chtěla pokusit o co nejúplnější zpracování katalogu děl Josefa Holuba a nadále se tomuto malíři věnovat.

II. ŽIVOT A DÍLO

1. Historické zasazení života a díla Josefa Holuba

Josef Holub se narodil na konci roku 1870. Byla to doba, kdy naše země byla součástí Rakouska-Uherska, dnes chápaná jako doba rozkvětu. V této době byly položeny základy našeho současného technického a hospodářského rozvoje. Česká kultura, hlavně hudební a výtvarná, dosáhla mezinárodních úspěchů. Český jazyk, sice s počátečními obtížemi, se nakonec prosadil jako plnoprávný jazyk. Občané měli taková práva jako nikdy předtím. Technický, hospodářský a kulturní rozmach se projevoval i v ostatní evropské společnosti. Jeden z důležitých předpokladů takového rozkvětu bylo dlouhé období míru a trvalá stabilita mezinárodních vztahů.⁶

Po ukončení studia se odstěhoval s manželkou do Kralup nad Vltavou. Kralupy nad Vltavou leží 27 kilometrů severně od Prahy.⁷ Kralupy byly v držení řádu křížovníků s červenou hvězdou od 13. století až do roku 1850, kdy nastalo rušení vrchnostenských úřadů.⁸ Po více než šesti stoletích přestaly Kralupy patřit církevní vrchnosti řádu křížovníků s červenou hvězdou. Po zrušení vrchnostenských úřadů byly Kralupy přiřazeny k podkrajenskému úřadu ve Slaném a byly podřízeny okresnímu soudu ve Velvarech. Až do poloviny 19. století byly Kralupy malou skoro neznámou vsí, ale již roku 1900 je zde čtrnáct průmyslových podniků. Kralupy v této době již byly městysem s doplněným přívlastkem „nad Vltavou“.⁹ V poslední čtvrtině 19. století byl rozvoj průmyslu zvláště veliký. Do konce století postavili celou řadu továren. Kralupy jsou město, které je rozděleno řekou Vltavou. Její břehy jsou spojeny mnoha mosty i menšími můstky, jež Holub maloval i ve svých krajinách.[1] V Kralupech byly v polovině 19. století vybudovány tři dráhy: podmokelská, buštěhradská a turnovská.¹⁰ Podmokelskou trať zaznamenal ve svých obrazech i Josef Holub.[2] Výhodné železniční i vodní spojení bylo velmi lákavou možností pro rozvoj podniků ve městě. Znamý podnikatel Vojtěch Lanna, který se zúčastnil stavby podmokelské a buštěhradské dráhy, roku 1856 vybudoval v Kralupech první průmyslový podnik zabývající se loděnicemi s výrobou dřevěných vlečných člunů pro nakládku uhlí.¹¹ Vojtěch Lanna byl velkým podporovatelem Mařákovy krajinářské Akademie, jelikož patřil mezi ty, kteří pomáhali podpůrnými a cestovními

---

⁶ BĚLINA/POKORNÝ 2003, 102.

⁷ ŠPECINGER 1966, 5.

⁸ VELC 1904, 94.

⁹ OTTO 1897b, 60.

¹⁰ KLECANDA 1904, 8.

¹¹ STUPKA 2008, 16.

stipendii chudým žákům studovat na Akademii výtvarných umění v Praze.¹² Roku 1874 přišel do města další podnikatel Vilém Karpeles, který zakoupil parní mlýn.¹³ Pozměnil si jméno na Vilém Kars a jeho syn Jiří Kars se stal akademickým malířem.¹⁴ Roku 1868-1869 postavily nový průmyslový závod Spolkový rolnický cukrovar, ve kterém si přivydělával vážením cukru při řepné kampani Josef Holub.¹⁵

Svou oddanost panovníkovi mohli občané prokázat v roce 1880, kdy na kralupském nádraží zastavil vlak s Františkem Josefem I. Souviselo to zřejmě s žádostí radních o povýšení Kralup na městys, malé město. Panovník jim vyšel vstříc potvrzením žádosti 22. července 1881.¹⁶ Roku 1900 nastal velký růst počtu obyvatel. Proto 22. listopadu roku 1902 byly Kralupy nad Vltavou povýšeny na město. Roku 1905 byla založena Městská spořitelna, největší peněžní ústav dolního Povltaví. V Městské spořitelně najdeme také velký počet obrazů Josefa Holuba. Městská spořitelna se stala velkým objednavatelem maleb Josefa Holuba.¹⁷ Roku 1905 oslavili kralupští občané dvacetpět let fungování Řemeslnicko-čtenářské besedy, která se ale za několik let rozpadla. Jejím členem byl i malíř Holub. Doba 19. a počátku 20. století znamenala postupný rozvoj města, tedy až do první světové války.

Dne 26. července 1914 brzy ráno dorazil do města mobilizační rozkaz. Začala první světová válka. Obec spadala do doplňovacího okrsku 28. pražského pěšího pluku. V Kralupech okamžitě vznikly dva vojenské lazarety, jeden byl v sokolské tělocvičně a druhý v hotelu Slavie. Josef Holub díky svému věku už do války narukovat nemusel. S vyhlášením samostatného Československa si Kralupy pospíšily a vyhlásili ho již 14. října 1919.¹⁸ Při této příležitosti Josef Holub hrál na housle a s dalšími občany zpívali národní píseň Kde domov můj. Ve třicátých letech Josef Holub zachytil starou podobu města Kralupy nad Vltavou, podle vyprávění pamětníků, na několika lavírovaných kresbách.**[3]**¹⁹ Ve dvacátých a třicátých letech nastal nový stavební a obchodní ruch ve městě. Hodně obchodů mělo židovské majitele, kteří se z koncentračních táborů nikdy nevrátili. Tento rozvoj přerušila druhá světová válka. 15. března 1939 do Čech přijela německá vojska.

---

¹² BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 104.

¹³ STUPKA 2008, 17.

¹⁴ Karsovy obrazy v padesátých letech zachránil Jaroslav Kolisko, který byl fotografickým pracovníkem pro musejní účely a ochránce obrazů. V padesátých letech byly zabráný místnosti domu statkáře Brtníka, kde byly uloženy jeho sbírky obrazů, které Kolisko zachránil. Karsovy obrazy zrestauroval ředitel Štunc.

¹⁵ RACEK 1955, nepag.

¹⁶ VELC 1904, 94.

¹⁷ RACEK 2007b, 8.

¹⁸ STUPKA 2008, 22.

¹⁹ STUPKA 2008, 41.

„*Celý průmyslový a hospodářský potenciál republiky Německo začlenilo do systému nacistického řízeného hospodářství a do kralupských podniků, které vlastnili židovští majitelé, dosadili své německé důvěrníky*“.²⁰ Řada podniků za německé okupace zanikla. Na konci války, dne 22. března 1945 zaútočila na Kralupy bombardovací letadla 15. americké letecké armády. Poslední vlna bombardování skončila v 12.56 hodin. Letouny, určené ke zničení německého města Ruhlandu, v posledním okamžiku změnil směr a znovu zaútočily na již tak zničené Kralupy. Na Kralupy nad Vltavou za jediný den bylo svrženo 1136 bomb. Během útoku zahynulo 245 lidí.²¹ Arbesova ulice v Podhájí, ve které bydlel Josef Holub, nebyla zasažena celá. Dům, ve kterém bydlel s manželkou, nebyl bombami zničen. Proto se nám zachovalo velké množství děl a osobních věcí, které se nacházeli v ateliéru a rodinném domě.

Po ukončení německé okupace nastala éra komunistické moci. Následující padesátá léta znamenala likvidaci sedláků, konfiskaci rodinného majetku, konec živnostníků. Veškeré svobodomyšlné spolky byly zakázány.

I kultura a umění prošly za celou dobu života Josefa Holuba velkými změnami, které nastaly od roku 1870 až do 50. let 20. století.

Umění 19. století prošlo velkými změnami ovlivněné měnicími se společenskými a hospodářskými poměry. Mezi ně patří rozvoj vědy, technické vynálezy a nástup průmyslové výroby. V malířství se nově uplatnily nové směry romantismu a realismu, které šli vedle sebe, prolínaly se a prostupovaly se.

Rozpor mezi zpodobněním krajiny vedlo ke sporu mezi realistickou a romantickou krajinou. Od 19. století se malíři snaží proniknout do přírody, tedy malují přímo v přírodě. To byl důležitý krok v moderním přístupu ke krajině a přírodě. Do malované přírody přidávali i své vlastní pocity. Romantismus se prosadil v literatuře, hudbě a v malířství. Hledaly se emocionální a smyslové podněty, převažovala subjektivnost výrazu a velmi se obdivovala příroda. Cílem umění bylo sdělování umělcových pocitů a dojmů. V literatuře převážila báseň, v hudbě opera a v malířství krajinomalba. Ta jednoznačně v malbě převážila, proto se označuje 19. století jako století krajinomalby. Krajina začala být chápána jako výsek skutečné přírody již v Anglii, kde byl vztah k přírodě velký. Bylo to zapříčiněno novým způsobem života. Města se rozrůstala, začala se projevovat průmyslová revoluce a lidé pocítili touhu navrátit se do přírody a do čisté krajiny.²² Například William

---

²⁰ Toto označení nahrazuje německé slovo treuhändr jaké použil STUPKA 2008, 33.

²¹ STUPKA 2008, 37.

²² LYNTON 1981, 34.

Turner se na konci 18. století pokoušel barevnými skvrnami zachytit hru proměny světla v přírodě. Jeho dílo předjímá impresionismus a expresionismus, tvar je upozádněn barvě a světlu.²³ John Constable ve dvacátých a třicátých letech zachycoval krajinu za různého počasí, a rozhodujícím způsobem ovlivnil další vývoj evropského krajinářství. Maloval prosté krajiny a zachycoval nevyjíměčné náměty. Tím rušil konvenční názory na malbu.²⁴ Vyvolal ohlas na Pařížském salónu v roce 1824, ale další spojení mezi anglickým a evropským krajinářstvím už nenastalo. Turnerovy a Constableovy krajiny působily na evropskou krajinomalbu i v druhé polovině 19. století, tedy v době působení Julia Mařáka.²⁵

Ve Francii nebylo příliš hodnoceno krajinářství, ale tento názor se postupně měnil v dvacátých letech pod vlivem anglické krajinomalby a ve třicátých letech se zde začala formovat krajinářská škola. Vznikla jako malířská kolonie ve vesnici Barbizon u Fontainebleau. Malíři, soustředění kolem hlavního představitele školy Théodora Rousseaua sem od 30. let 19. století cíleně přijížděli k letním pobytům. Pobývali u místních obyvatel v Barbizonu nebo v Chailly. Když vznikl později zájezdní hostinec přímo v Barbizonu stával se okamžitě místem pravidelných večerních setkání umělců. Théodor Rousseau se v Barbizonu v roce 1847 usadil natrvalo. Malíři rozvíjeli *paysage intime*, tedy intimní krajinu, v níž se projevil jejich realistický vztah k přírodě.²⁶ Malíři se ve svých obrazech věnují dosud opomíjeným námětům, jakými byly okraj lesa, řeka, most, vesnice nebo pasoucí se dobytek. Za Théodorem Rousseau přicházeli postupně François Charles Daubigny, Diaz de la Peña nebo Jean François Millet. Později v Barbizonu maloval také Gustav Courbet. „*Jeho malířský vývoj lze zhruba charakterizovat jako postup od šerosvitu k světlejší plenérové barevnosti*“.²⁷ Své následovníky našel v Německu, kde v roce 1854 uspořádal výstavu ve Frankfurtu nad Mohanem, v roce 1869 ji uspořádal v Mnichově. Malíři z Německa za ním jezdili i do Paříže, například Mařákoví současníci Viktor Müller, Hans Toma nebo Wilhelm Leibl.

Pro střední Evropu a pro české umění bylo důležité sousední Německo. Německý romantismus měl zpočátku rozjímavý charakter, zaměřoval se na přírodní motiv a krajina byla „*stav roztoužené duše*“.²⁸ Malíři směřovali do horské přírody Alp, do Bavor a to do

---

²³ LYNTON 1981, 34.

²⁴ LYNTON 1981, 36.

²⁵ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 16.

²⁶ Je to intimně pojatý přirozený výsek skutečné přírody, jako projev nových hodnot, které malíři v přírodě objevili.

²⁷ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 16.

²⁸ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 19.

Chiemsée, což byla obdoba francouzského Barbizonu. Vliv německých romantických krajinářů Caspara Davida Friedricha a Johanna Christiana Dahla se u nás promítl ve dvacátých letech. Objevil se v tvorbě Antonína Mánesa, Josefa Navrátila a především Augusta Bedřicha Piepenhagen. České krajinářství bylo jednak spjaté s německým prostředím, tak se přiklánělo k francouzskému umění.²⁹

V první polovině 19. století vznikl v Mnichově pojem přírodní nálady a rozšířil se v druhé polovině 19. století, kdy malíři zaměřili svou pozornost na krajinu kolem sebe a na každodenní život v ní. Je to začátek realistických námětů, který naznačoval příští vývoj krajinomalby.³⁰

Ve Vídni se vedle romantismu uplatnil *biedermeier*. Směřoval výhradně k pohodlnosti a idyle rodinného klidu. Projevilo se to i na vídeňské krajinomalbě kolem poloviny 19. století. Úspěšnými malíři byli Rudolf Alt, který maloval veduty a Ferdinand Georg Waldmüller malující idylické krajiny, doplněné figurální scénou s anekdotickou pointou.³¹ V Praze se s *biedermeierem* nejvíce ztotožnil Josef Navrátil. Julius Mařák pod vlivem Vídně přijal prvek idyličnosti. Přiklonil se k intimnějšímu pojetí krajiny, hlavním námětem se mu stal lesní interiér.

Ve Francii druhé a třetí čtvrtiny 19. století převážil realismus hledající podněty v reálném světě.³² Mladá umělecká generace opustila romantický směr, v čele s Gustavem Courbetem. Zprostředkovaně tak ovlivnili i Julia Mařáka, který ve Francii nikdy nebyl.³³ Prvním malířem razící realismus byl Karel Purkyně, nejprve prošel mnichovskou Akademií a roku 1856 pobyl v Paříži. Courbetův realismus poznal nejdříve Soběslav Pinkas, který se roku 1854 usadil ve Francii a stal se druhou generací barbizonských malířů. Dalším byl Viktor Barvitijs, který se dostal do Francie díky stipendiu, které dostal na rok 1865 a zůstal tu až do konce roku 1868. Tak i Vilém Riedel v šedesátých letech pobyl v Barbizonu a jako první z českých krajinářů pochopil plenérovou malbu.³⁴ Jak nám podávají zprávy o době studií u Maxe Haushofera, spojovalo Mařáka přátelství s Riedlem a Barvitiem.³⁵

---

²⁹ PRAHL 2001, 64.

³⁰ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 19.

³¹ Rudolf von Alt studoval na vídeňské akademii a maloval obrazy Vídně a akvarelové interiéry. Ferdinand Georg Waldmüller byl představitelem rakouského *biedermeieru*, základem jeho prací byla naturalistická krajina malovaná přímo v plenéru.

³² MATĚJČEK 1936, 122.

³³ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 23.

³⁴ MATĚJČEK 1936, 140 uvádí Viléma Riedla jako německého malíře, který v Čechách měl větší úspěch než Karel Purkyně, Soběslav Pinkas a Viktor Barvitijs.

³⁵ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 23.

Patnáct let trvalo než do Barbizonu přišel další malíř z Čech. Jím byl Antonín Chittussi. Na podzim roku 1879 odjel do Francie.³⁶ Seznámil se tu již s druhou generací barbizonských mistrů. Studoval tu fontainebleauský les, maloval bažiny a vřesoviště. Důležité pro něj bylo zachytit světelnou atmosféru denní doby. Na diváka působil náladou samotné krajiny. Několikrát se během pobytu ve Francii vrátil do Čech, maloval s novými malířskými zkušenostmi českou krajinu z okolí jihočeských a východočeských rybníků. Velmi silně zapůsobil na krajináře devadesátých let, tedy hlavně na Mařákovy žáky.³⁷ Mařákova díla jsou propracovaná do detailu, zato Chittussi se zaměřil na celek, tomu odpovídá i technika malby. Chittussi nepoužívá podkresbu jako Mařák ve svých obrazech. Pro Mařákovy žáky bylo přijatelnější nové Chittussiho chápání krajiny. Přerod směru od Mařáka k Chittussimu je dobře znatelný na dílech Františka Kavána. Na rozdíl od něj Václav Březina zůstal věrný svému učiteli.

V sedmdesátých letech ve střední Evropě sílil novoromantismus. Má tendence k intimitě a idealizaci. Romantismus trval po celé 19. století, některé principy přežívaly i nadále v secesi. Umělci nově už netvoří jen na objednávku, ale za účelem prodeje do muzeí a zastoupení na mezinárodních výstavách. Krajinomalba stále zůstávala na prvním místě oblíbenosti. Oblibu krajinomalby najdeme vůbec po celé Evropě.³⁸

I po polovině 19. století byl český kulturní život ovlivňován jen středoevropskými poměry. Přejímalo podněty z Rakouských a Německých zemí, ale stále tu byla návaznost na Francii. Od 90. let 19. století umělci nemíří do Mnichova a Vídně, ale odjíždějí do Paříže. Zde se vzhledli v umění oficiálních akademických malířů. Jen jednou do roka se v Praze pořádala výstava Krasoumné jednoty, kde vystavovali svá díla umělci různé národnosti. V nich se zračily nové vývojové tendence. Vinou zpoždění se u nás objevují stylové tendence současně, například impresionismus a secese. Proto je období přelomu 19. a 20. století v českém umění cestou k novému modernímu umění.

Důležité období byla výzdoba Národního divadla na přelomu 70. a 80. let. Malíři, kteří se podíleli na její výzdobě, byli už za svého života uznávanými umělci.³⁹ Výzdoba Národního divadla spojila umělce, kteří si byli věkově hodně vzdálení. Ale vedle Národního divadla, je spojovala touha po vlastenectví.⁴⁰ Z nich byl povolán Julius Mařák roku 1887 na místo profesora krajinomalby na pražské Akademii, které nebylo 21 let

---

³⁶ MATĚJČEK 136, 140 uvádí rok odjezdu 1878.

³⁷ DVOŘÁK 1952, 9.

³⁸ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 25.

³⁹ REITHAROVÁ 1980, 392.

⁴⁰ VOLAVKA 1949, 100.

obsazeno. Roku 1893 se stali profesory figurálních škol i Václav Hynais a Václav Brožík, oba přišli z Paříže zpět do Čech, a roku 1896 se k nim připojil František Ženíšek.⁴¹ V Mařákově i Hynaisově škole se stalo přední studium plenérové malby a jeho výsledky byly zužitkovány příslušníky obou škol, i když to byla především záležitost krajinářů.⁴²

Mladí krajináři našli oporu v tradici české krajinomalby 19. století, především v jejich dvou hlavních představitelích – Juliu Mařákovi a v Antonínu Chitussi. Ten se za pobytu ve Francii poučil na dílech barbizonských mistrů a jejich pokračovatelů. Roku 1892 v Praze se konala posmrtná výstava Antonína Chitussiho, kde čeští umělci poznali celý soubor jeho děl.⁴³

Mařák, který studoval v Praze u Maxe Haushofera, v Mnichově a později ve Vídni u malířů nesoucí romantismus, neztratil sám prvky romantismu v prvotní tvorbě ani v pozdějších dílech, kde zesílil své úsilí o realismus. A proto Chitussi, představitel realismu, volící prosté náměty, se stal vzorem pro mladé krajináře.

Od 20. století nastala otázka samotného způsobu zobrazení krajiny, kde už nestačí jen napodobovat. Česká krajinomalba 19. století položila základ dalším krajinářským školám. Její rozkvět vyvrcholil v umělecky neklidném období na přelomu století, kdy se formovaly moderní koncepce umění, měnil se umělecký přístup k umělecké tvorbě i jejímu vnímání. Moderní umění 20. století zahájila až generace Osmy, společenství českých a německých umělců. Ale bez generace 90. let, která dala základ pro moderní umění, by to nebylo možné. Generace 90. let dala nový program a organizovala umělecký život. Končil i charakter provinčnosti českého umění, protože se začala otevírat ostatnímu světu.

Roku 1887 byl založen Spolek výtvarných přátel umění Mánes, který pravidelně pořádal výstavy domácího a zahraničního umění. Stal se centrem české moderní výtvarné kultury. Tvůrčí činnost umělců, kteří působili v Mánesu, usilovali o moderní pojetí projevu. Ten umělci shledávali ve francouzském umění. Časopisem Spolku výtvarných přátel umění Mánes byly Volné směry, které vycházely od roku 1896. Podával informace o světovém umění v odborných statích, recenzích a obrazových reprodukcích.⁴⁴

Na konci 19. století ovládla českou malbu náladová krajinomalba. V ní došlo k prolnutí romantické malebnosti obrazů Julia Mařáka a realistického pojetí krajin Antonína Chitussiho.

---

⁴¹ KOTALÍK 1979, 76.

⁴² BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 104-106.

⁴³ VLČEK 1998, 39.

⁴⁴ VLČEK 1998, 28.

I přes velké rozdíly najdeme v krajinách Antonína Chittussiho citový prožitek, který ho spojuje s Mařákem. Chittussi jej přejal od barbizonských malířů. Obrazy Antonína Chittussiho spojují v sobě realisticky viděný celek krajiny a vnitřní pocit smutku a osamění. Toto spojení inspirovalo Františka Kavána a Otakara Lebedu. Společně malovali v jižních Čechách od roku 1895, hledající chittussiovské motivy.

Kaván se přikláněl k symbolismu, už díky přátelství s autory *Moderní revue* jako byli Jiří Karásek, Karel Hlaváček a Jan Opolský. Tento časopis se zaměřoval na symbolismus a dekadenci, seznamoval s tvorbou Gustava Moreaua, Jamese Ensora, Odilona Redona a jako první přinesl roku 1897 článek o Edvardu Munchovi. V této době byl symbolismus aktuálnější než impresionismus, s nímž se snažilo české umění také vyrovnat. V jeho tvorbě se objevují záhadné bytosti nebo zvláštní tvorové. V groteskním způsobu zobrazení se přiblížil tvorbě Jaroslava Panušky.⁴⁵

Motiv symbolické ženské postavy v krajině byla v malbě 90. let 19. století jedním z hlavních motivů. Spojuje alegorii, metaforu se smyslovým, psychickým vnímáním díla. Představovala totiž přiblížení se přírodě a neztratila na aktuálnosti ani v pozdější tvorbě. Objevuje se u Jana Zrzavého, představitele druhé generace symbolistů, k němu se pak vrátil i Josef Šíma.⁴⁶

Ve výtvarné syntéze, při zachování citového přístupu, vedl české malířství další vzor. Byla to tvorba vznikající v malířské kolonii působící od roku 1895 ve Worpswede v Německu. Mezi ně patřil Fritz Overbeck a Oto Modersohn. Znakem pro jejich tvorbu byla niternost, cit a jednoduchost. Důležitější byla stylizace místo popisu ve zpracování motivu, stylizované tvary a barevnost vedly k dekorativnosti a tím se snažili o sjednocení obrazu.

Z Čechů, kteří se přiblížili worpswedským malířům v dekorativnosti po roce 1900, to byli Jan Honsa a Alois Kalvoda. Ferdinand Engelmüller v malířské worpswedské kolonii v letech 1907 a 1908 dokonce pobyl. I Antonín Slavíček byl zaujat německými worpswedskými malíři. Cenil si pohledu do vlastního nitra, přes který pozorovali a zobrazovali přírodu. Jejich vliv se promítl v malbě obrazů z Českomoravské vrchoviny, kdy se snažil o obsahově sociální účinnost díla. Tuto kolonii chtěl založit v Kameničkách, ale skončilo to jen u krátkodobých pobytů. Slavíčkovu kolonii navštívil Bohuslav Dvořák nebo Otakar Nejedlý.⁴⁷

---

⁴⁵ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 118.

⁴⁶ VLČEK 1998, 51.

⁴⁷ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 122.

Na rozdíl od Francouzů si Češi vždy hleděli obsahového a symbolického výrazu. Proto krajina s náladou v Čechách uspěla více než čistý francouzský impresionismus zaměřen na zrakovou schopnost.

Přesto impresionismus zakotvil v českém prostředí, které si ho však přeměnilo k obrazu svému. Vyjímkou byl Václav Radimský, který přijímal impresionistické prvky. Usadil se v 90. letech ve Francii. Jeho obrazy překypovaly idealizovanými a abstrahovanými ozářenými krajinami. Radimský, který od roku 1899 pravidelně vystavoval v Praze, zůstal osamoceným jevem v české tvorbě.⁴⁸

Osobitěji k impresionismu přistoupil Antonín Slavíček. Měl tři fáze přístupu. První ve 2. polovině 90. let, kdy se v malbě zaměřil na efekty slunce a stínu v kontrastech barevných skvrn.⁴⁹ Malba barevnou skvrnou je i nositelem nálady, není jen impresionistickým okamžikem. Podruhé v obraze *Zahradní zeď* z roku 1900 obsahující světlo a barevnou skvrnu a potřetí v roce 1907 při cestě do Paříže. Znovu vzrůstá důležitost výrazové stránky a je potlačen trochu obsah zvoleného námětu. Slavíček vyšel vstříc i rodícímu se expresionismu spojením smyslového charakteru malby a vnitřního psychického obsahu.⁵⁰

---

⁴⁸ VLČEK 1998, 35-36.

⁴⁹ První fázi představuje obraz *červnový den*, který čerpal z luminismu francouzského impresionismu.

⁵⁰ TOMES 1973, 70.

2. Škola Julia Mařáka

Julius Edvard Mařák se narodil 29. března 1832 v Litomyřli. Mařákův otec Jan na zdejším panství Valdštejnů působil jako knihovník a později pokladník.⁵¹ Juliovi a jeho 9 sourozencům se dostalo pečlivého vzdělání a vychování.

Roku 1842 nastoupil Mařák na litomyřlské piaristické gymnázium. Roku 1847 bylo litomyřlské panství prodáno v dražbě a Jan Mařák ztratil místo v úřadu. Celá rodina se proto musela odstěhovat na statek v Mstětících u Prahy. Ještě téhož roku vyměnili statek za dva domy v Praze. I zde dlouho nepobyli a roku 1851 se Juliův otec Jan stal zaměstnancem barona Silbersteina na panství v Heřmanových Sejfech u Hostinného.⁵²

Julius Mařák v Litomyřli dokončil ještě pátou třídu gymnázia a rozhodl se pro dráhu malíře.

Není doložené, zda v Praze pokračoval ve studiu šesté třídy gymnázia nebo byl přijat rovnou na Akademii. Zachovaný zápis na Akademii je z roku 1852/1853, kdy navštěvoval krajinářský ateliér Maxe Haushofera.⁵³ Zřejmě na Akademii vstoupil na konci 40. let.⁵⁴ Julius Mařák vystavoval na světové výstavě v Paříži roku 1855 a 1867 i se svým učitelem Maxem Haushoferem. Se směry romantismu se seznámil díky svému učiteli a pražským výstavám Krasoumné jednoty, kde se vystavovaly nejvíce obrazy německých malířů. Roku 1853 odjel do Mnichova. V Mnichově se soukromě učil u Leopolda Rottmanna a Eduarda Schleicha a vrátil se roku 1855, aby pokračoval ve studiu na Akademii. V Mnichově mimo jiné poznal nejen Leopolda Rottmanna, ale i jeho bratra Karla, dále Christiana Morgensterna a Julia Langeho.⁵⁵ Po návratu procestoval Krkonoše, severovýchodní Čechy, Český ráj a Šumavu. Sám toto období nazval potulná léta, kde se nechal inspirovat pro první romanticky laděné krajiny. Od roku 1855 pravidelně navštěvoval Vídeň, kde poprvé roku 1858 a 1859 vystavil své práce na výstavách tamní Akademie. To napovídá, že zde musel i studovat, ale v seznamu žáků není jeho jméno zapsané.⁵⁶

Mařákovu tvorbu lze sledovat již od padesátých let. První díla zachycují jeho toulky po severních Čechách a Krkonoších, a z cest na Slovensko.

Raná tvorba z období od konce padesátých let do konce šedesátých let vznikla v intencích mnichovského a vídeňského romantického názoru na krajinu a pod vlivem prvních

---

⁵¹ ŠUMAN 1928, 33.

⁵² BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 29.

⁵³ ALTMANN 2006, 376.

⁵⁴ MUZIKA 1940, 3.

⁵⁵ ALTMANN 2006, 376.

⁵⁶ ŠUMAN 1928, 36.

Mařákových učitelů: Maxe Haushofera v Praze, Eduarda Schleicha a Leopolda Rottmanna v Mnichově a Franze Steinfelda ve Vídni. Například Krajina s čápy a Bystřina v lese vykazují podobnost s Mařákovými staršími spolužáky a kolegy, a to nejen po stránce motivické tak i v interpretaci. První obraz je paralelou stejnojmenných obrazů Adolfa Kosárka a Leopolda Stephana.⁵⁷ Obraz Bystřina v lese je blízký dílům Bedřicha Havránka. Horské a lesní bystřiny v této době jsou si podobné a byly hlavními motivy pro malíře 19. století. Mařák takové namaloval, ale nedatoval je, ani místně nejdou určit. Zřetelným vzorem u těchto motivů mu byl jistě i August Bedřich Piepenhagen.

Roku 1860 se Mařák rozhodl trvale usadit ve Vídni. Byl tak mezi prvními, který to tak učinil.⁵⁸ Za ním přijeli rodiče s mladšími sourozenci. Ti starší Prahu neopustili. Ve Vídni se věnoval soukromému vyučování kreslení a malování ve šlechtických a měšťanských rodinách. K tomu si přivydělával ilustrováním rakouských a českých časopisů. Z těch českých to byly Květy nebo Světozor.

V počátku šedesátých let se v jeho tvorbě objevuje nový prvek. Jeví zájem o zachycení konkrétního krajinného motivu v přirozeném denním světle. Souviselo to se stále větším vlivem barbizonských malířů-krajinářů, kteří tak působili na celou Evropu.⁵⁹ Na Akademii ve Vídni došlo k výměně profesorů a Steinfelda vystřídal Albert Zimmermann, který také ovlivnil Mařáka. Albert Zimmermann přišel z Mnichova a stal se na vídeňské akademii profesorem. Zvláště od něj přebral motivy písčitých krajin.

První úspěch Mařáka se dostavil v roce 1866. V tomto roce se zúčastnil výstavy Kunstvereinu, kde se představil kresbou uhlem nesoucí název Kongres pod jilmy. Obraz zakoupil vévoda Coburský, v jehož rodině Mařák vyučoval kreslení. Na žádost Kunstvereinu provedl Mařák tento námět v oleji, který byl vystaven na spolkové výstavě roku 1867 pod názvem Čapí sněm, ještě několikrát realizovaný v replikách.⁶⁰ Jedno zpracování bylo vystaveno na vídeňské světové výstavě roku 1873, následně oceněno zlatou medailí a zakoupeno císařem a další replika byla zakoupena pro Národní galerii v Praze. Třetí replika byla umístěna v plzeňské galerii.⁶¹

První veřejná zakázka se mu naskytla v letech 1870 až 1871. S malířem Janem Václavem Kautským vyzdobil dvoranu v pravém křídle budovy vídeňského nádraží Františka Josefa. Namaloval veduty Plzně, Českých Budějovic, Eggenburgu a Klosterburgu.

---

⁵⁷ Leopold Stephan namaloval obraz Krajina s čápem roku 1859.

⁵⁸ VOLAVKA 1949, 101.

⁵⁹ PRAHL 2001, 65.

⁶⁰ ŠUMAN 1928, 36.

⁶¹ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 37.

Jan Václav Kautský zhotovil pohledy na Prahu, Cheb, Kremži a Vídeň. Po první světové válce získalo obraz Plzně, Českých Budějovic a velkou studii Plzně československé Ministerstvo železnic.

V sedmdesátých a osmdesátých letech se jeho pozornost zaměřila na romantické sentimentální lesní náměty. V tomto období navštívil tyrolské Alpy, kde vzniklo mnoho kreseb podle přírody, některé z nich byly reprodukovány ve druhém díle Waldheimova průvodce po rakouských zemích. Vznikl tak cyklus lesních charakterů, za které byl oceněn Reichlovou cenou.⁶²

Důležitou etapou v Mařákově životě byla práce pro Národní divadlo. Byl vyzván, aby vyzdobil předsíň královské lóže v pražském Národním divadle. Pro divadelní lóži zhotovil podle návrhu designovaného ředitele divadla Františka Adolfa Šuberta cyklus devíti krajinných pohledů na historická a památná místa Čech a Moravy, odkud byly dovezeny základní kameny pro stavbu divadla. V roce 1882 podnikl cestu po Českých zemích a vytvořil si kresebné a olejové studie, které použil jako předlohu pro devět temperových obrazů.⁶³ Daná témata přenesl do světa představ a symbolů, aby navodil atmosféru pověstí, legend a historických událostí spojované se zobrazeným místem.

V době, kdy pracoval pro Národní divadlo, byl Mařák na vrcholu tvůrčích sil a byl uznávaným malířem lyrických lesních scénérií. V popředí byla stále detailní kresba. Některé obrazy, ke kterým si připravil olejové studie, vznikly přímo v přírodě. Tím byl velmi blízko k celkové malbě vzniklé v plenéru. Světlo u něj bylo hlavním výtvarným prostředkem dokonce své tvůrčí činnosti a řídilo formální vývoj Mařákovy kresby.⁶⁴

Roku 1885 byl vyzván ke spolupráci na ilustraci díla korunního prince Rudolfa Rakousko-Uhersko v obrazech. Začal proto cestovat podél Dunaje a po Dolních Rakousích. Za pobytu v Dolních Rakousích vznikla velká řada kreseb, které byly podnětem k malbám. Roku 1885 vznikl cyklus kreseb Čtyři roční doby a čtyři náměty: První skřívan, Tanec vážek, Když padá listí a První sníh, které přenesl na plátno.⁶⁵ Dále byl pařížským nakladatelstvím Goupil a Kaeser požádán o namalování Čtyř denních dob.⁶⁶

---

⁶² BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 39.

⁶³ REITHAROVÁ 1980, 404.

⁶⁴ VOLAVKA 1949, 106.

⁶⁵ ŠUMAN 1928, 44.

⁶⁶ MUZIKA 1940, 4.

V roce 1886 dokončil krajinou podobiznu Podzim v březovém háji, namalovanou v ateliéru podle kresebných studií z Dolních Rakous. Tento obraz zakoupil císař František Josef I. pro Dvorní obrazárnu v Belvederu.⁶⁷

V roce 1887 se Julius Mařák vrátil zpět do Čech na popud Josefa Hlávka. Byl povolán na Akademii do Prahy a bylo mu nabídnuto místo profesora krajinářské školy, která byla po smrti Haushofera roku 1866 uzavřena. Místo přijal, vedl krajinářskou školu dvanáct let a vychoval celou generaci krajinářů.⁶⁸

V Praze ihned vystavil několik děl v soukromé galerii Ruch, která se nacházela na Senovážném náměstí. Mezi nimi byly kresby i obrazy Za jitra a Z večera, které nový kupec věnoval Obrazárně vlasteneckých přátel umění.

Mařák byl společensky uznán a oceněn 3. července 1890, kdy byl zvolen řádným členem IV. sekce České akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění. Prvním předsedou byl zvolen Josef Hlávka. Ještě téhož roku byl vyznamenán Řádem železné koruny 3. třídy, které císař uděloval za vojenské a občanské zásluhy.

V roce 1891 ho ustanovili s Františkem Ženíškem místopředsedou výstavního výboru a ředitelem výstavní komise umělecké výstavy, pořádané v rámci Jubilejní zemské výstavy, přehlídky českého průmyslu, zemědělství a kultury. Jubilejní výstava byla pořádaná v pavilonech na výstavišti v Královské oboře.⁶⁹

Roku 1891 Ministerstvo osvěty a vyučování objednalo u Mařáka dva protějškové obrazy s motivem pralesa. Znovu prostřednictvím Josefa Hlávky. První z pendantů dokončil na počátku roku 1892, druhý roku 1897. První obraz pralesa zaslal na Uměleckou výstavu Jednoty vídeňských výtvarných umělců roku 1898.

Posledních dvanáct let života Mařáka je hlavní pro české malířství z hlediska jeho pedagogického působení. Kvůli působení na Akademii neměl tolik potřebného času na vlastní tvorbu. Také v devadesátých letech maloval jen obrazy středního a malého formátu, malované jako plenérové krajiny. Je to doba, kdy s žáky odjížděl malovat do pleneru.

Zemský výbor vyhlásil v roce 1895 soutěž na výzdobu ochozů prvního patra a schodiště do druhého patra Muzea Království českého. K ní byl vyzván Julius Mařák a Beneš Knüpfer. Knüpfer ale nabídku odmítl a uzavřena smlouva byla s Mařákem. Zavázal se namalovat do tří let cyklus osmi obrazů. Do levé chodby ochozu navrhl Pražský hrad a Zvíkov, do pravé chodby ochozu navrhl Křivoklát a Karlštejn. Zvolená technika měla

---

⁶⁷ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 43.

⁶⁸ KOTALÍK 1979, 76.

⁶⁹ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 45.

napodobovat fresku. Dokončil je v letech 1897 a 1898. Na hlavní schodiště se umístilo dvanáct pohledů na památná místa Čech a místa významná pro rozvoj české vzdělanosti. Na každé stěně byly tři obrazy v podobě triptychu, které symbolizovaly důležité historické chvíle českého národa. Tento monumentální úkol nebyl schopen sám zvládnout, proto požádal o pomoc své žáky. Spolupracoval s Bohuslavem Dvořákem, možná mu pomáhala i dcera Josefína Mařáková. Dokončené obrazy byly instalovány v červnu 1899.⁷⁰

Důležitý se stal Mařák pro Akademii výtvarných umění v Praze, ovlivnil vývoj a charakter školy. Překonal krizi na škole, při jeho působení byla obnovena a zreformována a zachránil ji před jejím zestátněním. Profesorem Akademie byl od roku 1887 do roku 1899.⁷¹

Pražská malířská Akademie byla založená z iniciativy Společnosti vlasteneckých přátel umění 10. září 1799 a znamenala počátek takovéto výchovy umělců v Čechách. Jejím prvním ředitelem byl Josef Bergler, který stanovil program kreslířské školy. Ten byl roku 1802 rozšířen o výuku grafiky, kterou vyučoval Antonín Herzinger.⁷² Byla zřízena krajinářská škola, kterou od roku 1806 vedl Karel Postl, a v roce 1835 byla obnovena Antonínem Mánesem. Za klasicismu a raného romantismu se stala krajinomalba významnou součástí výuky na Akademii. Tak to zůstalo i po roce 1852, po reformách Kristiána Rubena, který přidal do programu školy historickou malbu. Po smrti Antonína Mánesa byl na jeho místo v krajinářské škole povolán roku 1845 z Vídně Max Haushofer.⁷³ Jeho ateliérem prošli všichni krajináři činní v Čechách v druhé polovině 19. století, mezi nimi byl Julius Mařák.

V šedesátých letech prošla Akademie krizí, upadala prestiž profesorů, klesal počet žáků, až nastalo vyvrcholení roku 1866, po smrti Maxe Haushofera, kdy byla zrušena krajinářská škola. Antonín Lhota, František Čermák a František Sequens se snažili vnitřními reformami tuto krizi překonat. Nové předpisy přijaté v letech 1882 a 1883 nepřinesly velké změny, ale znamenaly autonomii školy, která se zbavovala vlivu Společnosti vlasteneckých přátel umění.

Nedostatek peněz Společnosti vlasteneckých přátel umění nutné pro provoz školy znamenal existenční ohrožení Akademie a nakonec vyústil žádostí o pomoc Zemskému sněmu. Akademii výtvarných umění konkurovala Uměleckoprůmyslová škola

---

⁷⁰ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 47-48.

⁷¹ KOTALÍK 1979, 91.

⁷² V katalogu BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 101 uvádí rok rozšíření o grafický program 1801. Rok 1802 je uveden v KOTALÍK 1979, 76.

⁷³ KOTALÍK 1979, 76.

podporovaná měšťanskými a průmyslovými mecenáši. Nakonec musela Akademie odejít i z Klementina. Roku 1887 došlo k reorganizaci školy za finanční pomoci státu. Došlo ke sloučení školy s tradičním oddělením antik a modelů v jednotnou přípravku, na kterou navazovaly tři speciální školy pro historickou a náboženskou malbu, žánrovou malbu a krajinářskou malbu. V čele historické a náboženské školy stál od roku 1880 do roku 1896 František Sequens, v žánrové Maxmilián Pirner v letech 1887-1924 a krajinářské škole Julius Mařák od roku 1887-1899. Hlavní podíl na záchraně Akademie a povolání Julia Mařáka měl Josef Hlávka. Josef Hlávka se od poloviny osmdesátých let věnoval záležitostem Akademie v duchu programu podpory českého umění a umělců.⁷⁴

Ihned po povolání na Akademii byl Julius Mařák v prvním školním roce svého působení 1887/1888 jmenován rektorem Akademie. Julius Mařák změnil atmosféru a ducha školy, reformoval výuku, nově konstituoval program krajinářské školy a zabezpečil Akademii existenčně do budoucna. V roce 1888 proběhla reorganizace studia s důrazem na ateliérovou výuku a možnost přestupů.

Julius Mařák byl otevřený novým uměleckým i společenským trendům, přístupný umělecké diskuzi v ateliéru.

Výrazné bylo rozšíření výuky teoretických předmětů. Vyučujícími byli Karel Chytil, který vyučoval dějiny umění od roku 1888, Jan Koula a Bedřich Ohmann byli profesory perspektivy, Václav Steffal a Ondřej Schurtz učili žáky anatomii a V. Klein přednášel archeologii. Roku 1889/1890 dosáhl přijetí nového statutu, který deklaroval uměleckou autonomii profesorského sboru a svobodu vyučování. Julius Mařák zajistil také rozvoj školy, od roku 1889 nepřetržitě narůstal počet studentů. Bylo nutné pozvednout i prestiž školy a Mařák stál u organizací školních výstav a při reprezentacích výsledků Akademie ve významných společenských kruzích.⁷⁵

Mařákovi se podařilo oživit roku 1888 Podpůrný spolek na Akademii v Praze. Další podpůrná a cestovní stipendia poskytli Josef Hlávka, Vojtěch Lanna, J. Purmann a další. Díky Josefu Hlávkově došlo k povolání nových profesorů Vojtěcha Hynaise a Václava Brožíka, získání nových prostor školy v budově tzv. Moderní galerie na pražském výstavišti a pokročení ve věci zestátnění Akademie. Akademie byla zestátněna 1. října 1896. Nově povolanými profesory byli Josef Václav Myslbek a František Ženíšek, tak byl definitivně stabilizován profesorský sbor nové Státní Umělecké akademie Pražské, chápané jako vysoké učení pro malbu a sochařství. Byly zahájeny přípravné práce na

---

⁷⁴ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 102.

⁷⁵ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 104.

výstavbu nové budovy Akademie. Ta byla již připravována od roku 1895 architektem Václavem Roštlapilem za účasti Josefa Hlávky a profesorského sboru. Budova byla postavena na Letné a dokončena roku 1902.⁷⁶

U Mařáka přes veškeré ostatní povinnosti měla krajinářská škola a jeho žáci vždy přednost. Matriční záznamy z konce osmdesátých let nám podávají informace o počtu žáků. V této době navštěvovalo Akademii 70 až 90 řádně zapsaných studentů. Ve školním roce 1889/1890 bylo z celkového počtu studentů vyučováno u Pirnera 46 studentů, u Sequense 22 posluchačů a u Mařáka 14 studentů. Během dvanácti let vedení Akademie jeho ateliérem prošly více než čtyři desítky studentů krajinářského oboru. Stav žáků krajinářské školy můžeme rekonstruovat z všeobecných matričních zápisů vedených do roku 1891, od dalšího roku 1891/1892 je nahradily *Nationale* všech přijatých žáků, kde je uvedeno do jakého ateliéru byl žák zařazen, přijímání nových žáků nebo přestupy žáků. Od zestátnění školy byly vedeny samostatné katalogy jednotlivých škol. Z vedené školní dokumentace lze zjistit celkový počet studentů, kteří se školili u Mařáka, ale i délku jejich studia, někdy i studijní výsledky.⁷⁷

Do Mařákova ateliéru bylo v letech 1887 až 1899 zapsáno celkem 43 posluchačů. Počet žáků v jednotlivých ročnících byl mezi jedenácti až čtrnácti posluchači. Vyjímkou byly první dva roky 1887/1888, kdy do ateliéru docházelo 8 žáků, roku 1888/1889 docházelo 6 žáků a v posledním roce 1898/1899 navštěvovalo Mařákův ateliér 8 žáků. Naopak nejvyšší počet studentů byl v roce 1895/1896, kdy docházelo do ateliéru 17 žáků. Řádným studentem se mohl stát i starší student, nebo studenti přestupující z jiného ateliéru k Mařákovi. Opačný přestup od Mařáka k někomu jinému byl výjimečný. Například to tak udělal Karel Nejedlý, který byl přijat do krajinářské školy roku 1888, po roce přešel k Sequensovi a v roce 1894 zakončil studium u Pirnera.⁷⁸

Hned v prvním roce, kdy byla zahájena výuka, přestoupili do Mařákovy školy tři starší žáci. Byli to Jan Köppl, Bohumil Podhrázký a Raimund Wolf. V tomto roce se k nim připojil i František Tröber, který dosud studoval Uměleckoprůmyslovou školu ve Vídni a po něm dva noví studenti Antonín Slavíček a Václav Březina.⁷⁹

Délka studia jednotlivých studentů u Julia Mařáka se pohybovala od jednoho roku po osm let. Do doby zestátnění nebyla pevně stanovena délka studia, proto bylo časté jednoroční až tříleté studium žáků, což bylo příznačné pro umělce putující po evropských

---

⁷⁶ KOTALÍK 1979, 27.

⁷⁷ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 106.

⁷⁸ KOTALÍK 1979, 91-92.

⁷⁹ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 106.

uměleckých centrech. K nejdéle studujícím, tedy sedm a osm let studia, náležejí většinou nejlepší žáci Mařáka. Například Antonín Slavíček, Bohuslav Dvořák, Jan Minařík, František Kaván, Jaroslav Panuška nebo Bedřich Plaške. Pozdější obvyklou čtyřletou až šestiletou studijní dobu absolvovali Raimund Wolf, Josef Brousil, Václav Březina, Ferdinand Engelmüller, Josef Holub, Jan Honsa, Jan Köppl, Otakar Lebeda, Alois Kalvoda a Ludvík Csordák, představitel slovenské krajinomalby. U zahraničních studentů je doba studia velmi krátká: Max Podwissozský zde pobyl jeden rok, Ilev Charalambi tu studoval tři roky a Dimitrij Chrestov studoval také jen jeden rok.⁸⁰

Krátké matriční zprávy z let 1887 až 1891 a katalogy krajinářské školy z let 1896 až 1899 vypovídají o hodnocení jednotlivých žáků, jejich studijních výsledcích a případně dosažených cenách. Hodnocena byla hlavně snaha a pokrok ve vlastním odborném studiu. Zachovala se dvě ručně psaná hodnocení Julia Mařáka v roce 1894, kdy se dostalo nejvyššího ohodnocení Bohuslavu Dvořákovi a roku 1899 byli nejlépe hodnoceni Alois Kalvoda a Karel Langer. V posledním roce působení na Akademii byl Julius Mařák znovu zvolen rektorem Akademie pro školní rok 1899/1900. Ze zdravotních důvodů na funkci rezignoval 5. října 1899. Dne 10. října 1899 Mařák umírá.

Po smrti Mařáka v říjnu 1899 zůstalo ve škole šest starších studentů, do roku 1900 vedení Antonínem Slavíčkem. Nově přistoupil Pirner Ferdinand Prokop a ve druhém semestru Jan Rejman, který znovu ihned vystoupil. Po roce 1900 dokončili Mařákovi žáci své studium v jiných ateliérech, především u Rudolfa Ottenfelda. Jimi byli Stanislav Lolek, Karel Langer, Ferdinand Prokop, Augustin Satra, Otto Bubeníček a Josef Král.⁸¹

Postupem času se Mařákova škola stala uznávaným fenoménem. Krajinomalba, představovaná z větší části Mařákovými žáky, podstatně utvářela podobu českého výtvarného umění přelomu 19. a 20. století.

Přední bylo na škole studium přírody přímým kontaktem. Každoročně byla uskutečňována malířská exkurze do plenéru. Výsledkem byly školní výstavy, kde se díla hodnotila a žáci si je mohli též prodávat. Vedle takového výtěžku vznikla potřeba stipendií na podporu studentů z chudších poměrů a na studijní cesty. To umožňovalo, aby se studenti mohli plně zaměřit na své studium a malířskou tvorbu. Jejich tvorba vyvrcholila na přelomu 19. a 20. století a na počátku 20. století. Mimo Slavíčka, Mařákovi žáci přestali zasahovat do uměleckého vývoje nově se formujících trendů. Mezi první žáky Mařáka patřili od roku 1887 Václava Březina a Antonín Slavíček. Od roku 1889 k nim přibyl

---

⁸⁰ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 113.

⁸¹ KOTALÍK 1979, 91.

Bohuslav Dvořák, Ferdinand Engelmüller, Josef Holub, František Kaván a Jan Minařík.⁸² Malíři začali jednotlivostmi, ateliérovými studiiemi předmětů z různého materiálu, různých barev a struktury povrchu, ve volné přírodě pokračovali od krajinných detailů k dílčím pohledům a výsekům krajiny. Někteří žáci ihned rozpoznali svou malířskou cestu a někteří tvořili v invencích svého učitele.

František Kaván a Antonín Slavíček byli schopni vytvořit obraz krajiny spojené s osobním požitkem a odpovídající obecným požadavkům citového přístupu. František Kaván reflektoval dílo Antonína Chittussiho a Julia Mařáka. Postupně se z Mařákova vlivu odpoutával.⁸³ Šlo jim o malířské zachycení atmosféry přírody, nešlo jim o jednotlivosti a detaily. Postupně se u nich projevil vliv Antonína Chittussiho a jeho posmrtná výstava konající se na počátku roku 1892 v Praze ukázala jinou cestu zobrazení krajiny, než mohli najít u Mařáka. Kaván měl vedle jednoduchých obrazů díla, která se speciálně zaměřovala na detailní záběr, a zcela zaplnil plochu plátna.

Hlavním malířem školy zůstal i v letech 1892 a 1893 František Kaván. Tehdy přistoupili noví žáci Jan Honsa, Alois Kalvoda a Otakar Lebeda. Kaván upřednostňoval malování, při kterém byl sám. Nerad jezdil na Mařákovy exkurze do přírody. Roku 1893 dostal Hlávkovu cestovní stipendium, ale zůstal v Čechách a raději odjel do Krkonoš.

V letech 1893 až 1895 u Kavána ještě převažoval realismus, od kterého přešel k romantismu. Kaván měl ostatně velký vliv na své spolužáky, a s těmi, co mu byli blízcí, společně trávil chvíle malováním. Roku 1895 byl s Bohuslavem Dvořákem a Josefem Holubem v Železných horách. Odtud pochází 2 obrazy Na Zlatém potoce pod Železnými horami[4] a Železné hory, které zastupují realistický směr v jeho tvorbě. Stejný pohled na krajinu si zvolil i Bohuslav Dvořák. V obrazech také zvětšil Železné hory.[5] Kaván zvolil větší formát a detailně námět zpracoval. Zato Dvořák téma namaloval skicovitě. Zdůraznil květiny a kameny v popředí a horizont rozděluje obraz na dvě části. Josef Holub namaloval obdobný pohled na Železné hory.[6] Stejně koncipované pohledy na krajinu se v té době vyskytují i u ostatních malířů Mařákovy školy. Zkusil si je Alois Kalvoda, Josef Holub i Antonín Slavíček.⁸⁴

Druhým oblíbeným místem Kavána byly jižní Čechy. Pravidelně zde pobýval od roku 1893 do roku 1895. Roku 1895 za ním přijel i Otakar Lebeda. V jižních Čechách s nimi tvořil i Josef Holub. I pro Holuba je důležitá modelace půdy a modelace předmětů,

---

⁸² BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 113.

⁸³ VLČEK 1998, 41.

⁸⁴ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 130.

ale daleko méně důležitá než pro Kavána. Nemá ani tak tvrdý malířský rukopis jako Kaván, ale měkký rukopis vhodný pro zachycení jemné krajiny Povltaví.

Kolem roku 1895 vrcholil vliv Kavána na ostatní žáky Mařáka, další autoritou se stal Antonín Slaviček.⁸⁵ Za společného malování žáků vznikaly obrazy s podobným či stejným námětem, to bylo určeno stejným prostředím venkova, ve kterém všichni tvořili. První studijní cesta se stala na pozvání Karla Buquoye roku 1888 na panství do Nových Hradů. Další rok odjeli do Jindřichova Hradce, na Peruc, Žalova, Budňan pod Karlštejnem a do Zákolan. V okolí Zákolanského potoka našli romantickou krajinu, kterou vyhledávali velmi často. V Kovárech ve vesnici blízko Zákolan si Antonín Slaviček, Jaroslav Panuška a Otakar Lebeda pronajali dům, ve kterém bydleli při svých návštěvách tohoto kraje.⁸⁶ Okolí Zákolan bylo blízké i Josefu Holubovi, který se po ukončení studia na Akademii odstěhoval s manželkou do blízkých Kralup nad Vltavou. Pohled na Zákolanský potok najdeme v jeho obrazech velmi často. Sám Josef Holub zvětšil Mařákovy žáky Dvořáka, Iljeva, Csordáka, Kalvodu, Plaškeho, Minaříka, Lebedu, Kavána a Chrestova roku 1895 z malířského pobytu v Zákolanech.⁸⁷ Takovýchto fotografií udělal Josef Holub velmi mnoho.[7]

Nejčastější pobyty byly na Okoři. Možné je, že první impuls dal Josef Holub, který tento kraj znal velmi dobře z dob svého dětství.⁸⁸ V literatuře je uvedeno, že žádný obraz s námětem Okoře od Josefa Holuba není znám.⁸⁹ Existuje ale jedna malá kresba s okořským mlýnem.[8]⁹⁰

Poprvé tam jeli roku 1894. Malíři si tu našli každý svůj motiv, buď to byl pohled na okořský potok, otevřenou krajinu vymezenou cestami nebo střechami domů. Nejvíce toto místo poznamenalo tvorbu Antonína Slavička, který tu prošel proměnou. Postupně přešel od splývavého rukopisu a tlumených barev k malbě výraznou a expresivní barevnou skvrnou.

I Otakara Lebedu poznamenala Okoř. Začal tu malovat prosluněné krajiny. Zachycuje otevřenou osvětlenou krajinu. Je tu jeho typický pohled shora. Lebedovým jinak oblíbeným místem byly Krkonoše. Ústředním motivem byla skaliska s vodní hladinou. Zaměřil se v určité fázi tvorby k symbolismu.

---

⁸⁵ VLČEK 1998, 41.

⁸⁶ <http://www.zakolany.cz/cz/obec-zakolany/kovary/c120>, vyhledáno 14. 3. 2010.

⁸⁷ Reprodukce fotografie Mařákova škola v Zákolanech 1895. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1114.

⁸⁸ RACEK 2007b, 6.

⁸⁹ RACEK 2007b, 6.

⁹⁰ Pozůstalost Josefa Holuba. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou.

Kavánova symbolistní tvorba měla vrchol v letech 1896 až 1899. Kolem roku 1895 vznikl soubor studií zvaný *Na hranicích krajinářství*, kde se projevil symbolismus v plné míře. Symbolickou tvorbu poprvé zveřejnil roku 1896, když ji reprodukoval jako obrazový doprovod svých básní *Konec jara* nebo *Sen o dobrém srdci*. Ale vznikla i samostatná díla s názvy *Odtékání* 1896, *Chátrání* 1897, *Klekání* 1897, *Stmívání* 1898, *Známkování* 1898 a *Rozpomínka* 1898. V obrazech je důraz na proces, moment času, trvání. Příznačné jsou pro tuto tvorbu ženské postavy, znamenající personifikaci, symbol znázorňující pocity malíře. Některé obrazy už ani postavu mít nemusí, protože jeho krajina je schopná sama vytvořit živou přírodu. Oživené krajiny jsou námětem i Jaroslava Panušky z přelomu století. Panuška měl zájem o pohádkové bytosti, kterým dokázal vtisknout pocit úzkosti a strachu. „*Cesta k pochopení vlastního nitra, jak ji podnikali umělci na konci 19. století, nebyla cestou k idyle, ale spíš k tajemným koutům lidské psychiky.*“⁹¹ To chtěli nalézt v přírodě, nebyla stejná, měla různé tváře stejně jako člověk. Důležité bylo zachycení nálady v přírodě, tedy nestálost a proměnlivost. Oblíbená byla období předjaří a podzimu, stmívání a mlhy. Touha toto zaznamenat na plátně nebyla jen tvář symbolismu, ale náladové krajinomalby vůbec.

I v této době pokračovaly společné malířské výlety. Svědčí o tom dva obrazy *Na podzim v mlze* od Antonína Slavička a Otakara Lebedy. Opakují zde motiv odjíždějícího povozu. Lebedovo dílo je se Slavičkovým námětově stejné. „*Ale barevností a zvláštním zborcením a sesunutím napovídá, že už tehdy se Lebeda pohybuje na samé hranici mentální rovnováhy. Obrazem zní tóny, z nichž číší cosi zlověstného a jedovatého. Nejsou to jenom ostré barvy, před kterými je učitel Julius Mařák varoval.*“⁹² Motiv spadaneho listí na cestě, po které nedávno projel vůz, namaloval i Josef Holub.[9]⁹³

Souběžně vedle náladové krajinomalby běžela krajinomalba plná optimismu. Vedle pochmurných a smutných obrazů vznikaly světlé, jasné obrazy, které se obracely ke smyslovému vnímání, k optickým kvalitám malby. Sem patří Slavičkovy obrazy z *Okoře*. Prvním obrazem je *Slunce v lese* 1898 namalován v Luhačovicích. To připomíná impresionismus, který Slavičkovu tvorbu od přelomu století až ke konci jeho tvorby poznamenal. Spíše ale obrazy z této doby představují světlou dobu náladové krajinomalby. Impresionistické metodě čisté zřakovosti a rozkladu barev se Slaviček v tvorbě vyhnul.

---

⁹¹ VLČEK 1998, 25.

⁹² TOMES 1973, 16.

⁹³ Obraz nese název *Když listí padá* a byl namalován roku 1897.

Malba barevnou skvrnou je postavena jiným směrem a postupně do ní začne pronikat expresivnost.⁹⁴

Ke smyslové malbě a k expresi směřovala i malba Otakara Lebedy, která vyvrcholila před rokem 1901. V tomto roce malíř spáchal sebevraždu. Na jeho vývoj měl vliv Antonín Slaviček, s kterým maloval v roce 1897. Lebedův obraz *Cestou* zahájil jeho zájem o figurální kompozici. V tomto obraze jde od optických kvalit malby až k reliéfní práci s barvou. Obraz se stal experimentem, který otevřel cestu generaci Osmy a její munchovsky a existenciálně laděné expresi.⁹⁵

Secesní dekorativismus ovlivnil z Mařákových žáků nejvíce tvorbu Aloise Kalvody kolem roku 1900 a po roce 1900. V Paříži a Mnichově poznal secesní symbolismus. Ten se promítl v cyklu *Sny*. Nejlépe secesní dekorativismus zastoupil obraz *Cesta* z roku 1901. Dekorativní směr pokračoval i po roce 1900, ale už ne tak progresivně jako v době vzniku. Pokračoval v něm Alois Kalvoda, dále Jaroslav Panuška, Stanislav Lolek, Josef Ullmann a Jan Honsa. Spíše dál pokračovali v pojetí krajinomalby z přelomu století a opomínali nové tendence v malbě v 1. desetiletí 20. století.⁹⁶

Odlišný byl Antonín Slaviček, který zkoušel nové věci. Byl to umělec z generace umělců 90. let, který spojoval tuto dobu s moderním uměním 20. století. Modernismus se projevil v obrazech Prahy, která z nich vystupovala jako dynamické velkoměsto. Na rozdíl od obrazů Jana Minaříka, který zachycoval Prahu způsobem místopisného pohledu na části města, v nich pocítujeme osamocení a poetismus daného místa.

Slaviček začal malovat i obrazy malého formátu. Zachycoval v nich pražskou periferii, nábřeží, trhy a počasí. Některé použil pro velkoformátová plátna. Například *V dešti*, *Pod Letnou*. Skoro všechny malé obrázky jsou namalované na dřevěných deskách, působí jako bezprostřední zachycení doby. Znovu je upozaděn námět a důležitější je barva a barevné skvrny. Vrcholným dílem Slavička jsou dva monumentální pohledy na Prahu. Byla to zakázka pro expozici městské rady na Jubilejní výstavu Obchodní a Živnostenské komory konané roku 1908. Nejprve namaloval Prahu od Ládví a druhým obrazem byla *Praha z Letné*.⁹⁷

Důležitou malířskou složkou Mařákovy školy byla kresba. V okruhu Mařákových žáků se pohybovala i jeho dcera Josefína, která se u otce soukromě učila. Kresba byla pro Mařáka zásadním výtvarným východiskem a byla základem výuky. Počátkem 90. let

---

⁹⁴ TOMEŠ 1973, 8.

⁹⁵ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 137.

⁹⁶ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 138.

⁹⁷ TOMEŠ 1973, 70.

vycházeli žáci z Mařákovy kreslířské tvorby. Společná témata nalézali v plenéru, nejvíce v okolí Prahy, Okoře a v jižních Čechách. Vznikly zde studie stromů, zátiší krajiny. Snažili se tužkou vystihnout charakter a strukturu malovaného námětu. Používali uhel, tužku nebo pero, tak jak dokázal daný malířský prostředek nejlépe vystihnout malovaný předmět. Pro krajináře byl objevný moderní realismus Antonína Chittussiho. Další podněty vstřebávali ze současného umění od svých kolegů. Různé vlivy v kresbě se nejvíce projevíly u Františka Kavána. Také u něj byla kresba výchozí. Snažil se zachycovat krajinu objektivně. Přeměna v jeho tvorbě nastala roku 1894, kdy se přiklonil k symbolismu. Do tvorby se otiskly psychické stavy s osobním prožitkem. Například uhlové ideální noční krajiny s ženskou postavou k veršům Karla Hlaváčka. Kaván roku 1895 odešel z Akademie a obrátil se k moderním směrům, především k symbolismu, který vedl k expresionismu s užitím velké barevnosti. Po roce 1899 se chtěl Kaván vrátit na Akademii k Mařákoví, ale po jeho smrti odjel z Prahy a věnoval se již náladové krajinomalbě. Expresivním symbolismem byl nejblíže Kavánovi Jaroslav Panuška. Po ukončení Akademie v roce 1898 kreslil a maloval symbolistní krajiny jako kresba Rybník a V noci. V další kreslířské tvorbě se od roku 1907 obrací k secesnímu pojetí krajin a v pozdějších letech vznikají studie z pravěkého života.⁹⁸ Symbolistním romantismem byla ovlivněna tvorba dalších Mařákových žáků. Sama Pepa Mařáková se dotýká mystiky vedený k naturalismu až k expresivním náčrtům.

Kresby Aloise Kalvody známe především ze skic a studií k obrazům. Byl detailním krajinářem, především ho upoutala krajina Slovácka a zajímal ho problém světla. Kreslil prosluněné krajiny, krajiny se vyskytují na rozmezí naturalismu a symbolistní náládovosti. Nejmladší Otakar Lebeda patřil k nejvýraznějšímu z krajinářů. Rychle přijímal nové názory v tvorbě a přenášel je do svých děl. Rád kreslil karikatury sebe a svých spolužáků z Akademie. Jeho nejznámější kresby pochází z Francie od moře. Zaznamenal zde perokresbou pobřežní krajiny a bárky vyznačující se expresivností.

Antonín Slaviček studium na Akademii několikrát přerušil, aby se mohl více soustředit na osobní a tvůrčí problémy. Antonín Slaviček vytváří studie ke svým obrazům, z roku 1898 pochází kresba jeho manželky, zhotovil i studie hlavy a celé postavy, z nichž vyzařuje citové napětí. Z roku 1904 pochází studie ke Kameničkám. Další kresby z let 1907 a 1908 zachycují pražské motivy. Jeho úsilí vyvrcholilo snahou vytvořit monumentální obraz katedrály svatého Víta, ke které nakreslil dílčí studie jednotlivých

---

⁹⁸ VLČEK 1998, 39-41.

tvarových prvků, ale i kresby ze života u katedrály. O stavitelích katedrály mluvil s velkým obdivem.⁹⁹

Mařákovi žáci jako nová generace krajinářů vystoupili na první výstavě Spolku výtvarných umělců Mánes v roce 1898 a obhájil tu své pozice. Svým dílem se připojili k secesi nové generace. Vedle obrazů se staly kresby součástí výstav a byly i ve své době publikovány.

Tato generace se v kresbě nejvíce projevila symbolistní tvorbou. Jen Otakar Lebeda a Antonín Slavíček přesáhli svým dílem do nové doby, ale oba předčasně ukončili svůj život sebevraždou. Nikdo další z generace nenavázal na nové proudy, které otevřela mladá generace umělců sdružení Osmy, nadšená z Munchovy výstavy roku 1905.

---

⁹⁹ TOMEŠ 1973, 62.

3. Život Josefa Holuba

Josef Holub[10] se narodil 15. listopadu 1870¹⁰⁰ ve Slaném, pokřtěn byl 17. listopadu 1870, křtícím knězem byl Jiří Matájovický.¹⁰¹ Kmotrem mu byl Josef Holub, mistr kolářský ve Slaném. Josef Holub se narodil do rodiny s katolickým vyznáním. Narodil se jako třetí dítě Františka Holuba. Jeho otec byl vyučen kovářem (kotlářskému řemeslu), ale živil se pohostinstvím. Otec se obchodem živil i v pozdějších letech. Otec Františka Holuba se jmenoval Josef Holub, který byl mistrem kolářským ve Slaném a matkou byla Antonie Knicavová. Matka Josefa Holuba se jmenovala Josefa Metlová. Její otec Jan Metla byl v roce 1870 již mrtvý, pocházel ze Slaného. Jeho manželka byla rozená Chvojová z Otovic. Život rodiny nebyl příliš šťastný, Josefova matka umřela velmi brzy, tehdy Josefovi bylo pět let. Druhá nevlastní matka zemřela za dalších pět let, až teprve s třetí otcovou ženou Annou děti prožívali klidné dětství. Nevlastní matka děti velice milovala, jak o tom svědčí dopis, který rodiče poslali Josefovi do Černé Hory.¹⁰² Josef Holub měl nejstarší sestru Antonii, která s manželem Karlem Štulíkem bydlela v Americe v Chicagu. Měli syna Jiřího, Karla a dceru Antonii.¹⁰³ Druhá sestra Eliška měla za manžela Leodegora Skácela, který byl vrchním revklientem státních drah. Jejich syn se jmenoval Leodegor po otci. Jejich syn prošel 1. světovou válkou, byl zajat ruskými vojáky, v zajetí roku 1917 pobýval daleko na východě, blízko hranic s Čínou. V ruském lágru bylo přes 400 zajatých.¹⁰⁴ Další sestra se jmenovala Růžena provdaná za Prokopa Švarce, který byl strojníkem. Po Josefovi se narodil Karel, který se vyučil číšníkem a 1. května 1896 nastoupil jako „nadčíšník“ do Zlatého zámku, jehož majitelem byl pan Töpfr.¹⁰⁵ Druhý bratr František Holub byl knihkupec ve Slaném a měl dvě dcery Marii a Bělu, vnoučata měl tři: Josefa, Marii a Romana.

---

¹⁰⁰ Někdy se uvádí 13. listopad, jako datum narození Josefa Holuba, ale není správné. Z rodného listu Josefa Holuba vyplývá, že se narodil 15. listopadu 1870 ve Slaném. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1101.

¹⁰¹ Slaný patřilo do kraje pražského, okresu slánského, křestní list je výpisem z křestní knihy, svazek XVI, strana 8. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 493-D.

¹⁰² Dopis rodičů Františka Holuba a Anny Holubové Josefu Holubovi ze dne 28. dubna 1896. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1109 a-b.

¹⁰³ O jeho sestře se dovídáme z dopisů Antonie a Karla Štulíka Josefu Holubovi napsané 10. června 1901, 19. července 1901, 21. února 1902, 24. září 1903 a 2. dubna 1904. Jeho sestra Antonie měla od něj pár obrazů ve svém domě v Americe. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 594-D, 595-D, 596-D, 597-D, 598-D.

¹⁰⁴ Dopisy Leodegora Skácela ml. Josefu Holubovi ze dne 21. září 1917, 22. listopadu 1917 a 27. listopadu 1917 v Trojskosavsku v Sibiři. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 601-D, 602-D, 603-D, 604-D, 605-D.

¹⁰⁵ Dopis rodičů Františka Holuba a Anny Holubové Josefu Holubovi ze dne 28. dubna 1896. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1109a.

Otec Josefa Holuba zemřel 28. dubna 1910 ve věku 77. let a pochován byl v kostele v Kralupech.¹⁰⁶

Otcovi se příliš v živnosti nedařilo a tak se celá rodina přestěhovala do Zákolan, kde děti navštěvovaly obecnou školu. Tehdy ještě obecná škola sídlila v sousedních Kovárech. Ze třetího ročníku se zachovala školní zpráva Josefa Holuba, povinné předměty všechny zakončil dvojkami, učil se velice dobře.¹⁰⁷ Josef poté studoval v letech 1881-1885 gymnázium ve Slaném.¹⁰⁸ Ve Slaném bydlel u svého strýce Michla, který byl „štaigrem“ v dolech.¹⁰⁹ Štaigrem byl důlní dozorce, který měl pod sebou pracovníky, nad kterými dohlížel.

V patnácti letech Josef Holub získal ve Slaném domovské právo. Domovský list mu královské město Slaný potvrdilo 23. srpna 1885.¹¹⁰

V této době již hrál na housle, které ho provázely celý život. Už od této doby můžeme pozorovat jeho zálibu v malování. Ve svém rodišti vystudoval jen nižší gymnázium, protože finanční problémy rodiny nadále přetrvávaly. V Mělníce navštěvoval Pokračovací průmyslovou školu. Vyučil se malířem pokojů v mělnické firmě Havlín, kam nastoupil v roce 1885.¹¹¹ Zachoval se výkaz z II. třídy z roku 1887, učil se u paní Havlínové a ředitelem školy byl Bohuslav Čermák.¹¹²

Při této práci se dostal do zámku v Liběchově, kde měl možnost studovat malby krajináře Josefa Navrátila, který byl také rodákem ze Slaného. Už po ukončení nižšího gymnázia chtěl být malířem, ale na takové studium nebyly peníze. Po vyučení Holub pracoval v roce 1887 jako malíř pokojů v pražské firmě Bohuslav a rok před vstupem na Akademii pracoval zadarmo v malírně Národního divadla. Malíř pokojů Bohuslav také maloval kulisy pro Národní divadlo, možná on přivedl mladého Holuba k této práci.¹¹³ Sám otec Josefa Holuba rád kreslil karikatury a zřejmě po otci podědil lásku v malování.¹¹⁴ Otec Josefa Holuba se seznámil jednoho dne s hercem Jindřichem Mošnou,[11] který se

---

¹⁰⁶ Úmrtní list Františka Holuba. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1400.

¹⁰⁷ Školní zpráva z roku 1880, stupnice známek. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1414.

¹⁰⁸ RACEK 2007a, 5.

¹⁰⁹ ŠÍMA 1988, nepag.

¹¹⁰ Domovský list Josefa Holuba. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1398.

¹¹¹ ŠÍMA 1988, nepag. uvádí, že se vyučil u Hofmanů, ale ve výkazu z II. třídy Pokračovací průmyslové školy je napsána jako učitelka paní Havlínová.

¹¹² Školní výkaz z II. třídy Pokračovací průmyslové školy v Mělníku. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 148D.

¹¹³ ŠÍMA 1988, nepag.

¹¹⁴ KOVÁRNA 1940, 11.

znal osobně s Juliem Mařákem, profesorem krajinářské školy.¹¹⁵ Herec Jindřich Mošna po zhlédnutí prací mladého Josefa napsal doporučující dopis pro Josefa Holuba. Na podzim, v listopadu nebo prosinci roku 1889, posoudil Mařák Holubovu práci a rovnou talentovaného malíře zařadil do probíhajícího prvního ročníku. Josef Holub nastoupil během jara, zřejmě v březnu roku 1890,¹¹⁶ kde působil vedle Ludvíka Csordáka, Bohuslava Dvořáka, Aloise Kalvody, Františka Kavána, Chrestova, Otakara Lebedy, Jana Minaříka, Františka Pečinky a Bedřicha Plaška.¹¹⁷ Mezi pracemi, které měl připravené pro posouzení Julia Mařáka, byly i dvě zátiší.¹¹⁸ Z roku 1890 se dochovala zpráva Společnosti vlasteneckých přátel umění v Čechách. Stvrdila, že Josef Holub narozený roku 1870 ve Slaném byl zapsán v rejstřících malířské Akademie v Praze jako řádný žák odborné školy profesora Julia Mařáka, a že ve druhém pololetí školního roku 1889/90 studia a cvičení tohoto uměleckého odboru splnil s velmi velkou pilností a velmi dobrým prospěchem. Chováním úplně vyhověl předpisům Akademie.¹¹⁹ Zde byl 5 let žákem Mařákovým.¹²⁰ Julius Mařák věnoval Holubovi svou fotografii, kde je v ateliéru. Na fotografii je ručně napsáno „*Vzpomínka na školní výstavu r. 1890*“, podepsán Julius Mařák.¹²¹ Pro rok 1893/94 mu byl vystaven legitimační lístek jako řádnému žáku malířské Akademie v Praze.¹²² Podepsaný profesor Julius Mařák a rektor Václav Brožík.¹²³ Právě v této době byl Josef Holub velmi úspěšný, v roce 1891 se zúčastnil pražské Jubilejní výstavy, na níž prodal tři obrazy.

Krajinářskou školu Julia Mařáka opustil roku 1894. Již na Akademii se mu dostalo Purmannova stipendia. Roku 1893 obdržel absolutorium, avšak na Akademii čestně zůstal až do roku 1896. Téhož roku pak obdržel Hlávkovu stipendium 500 zlatých za umělecký projev, určené pro cestu do ciziny. Za obraz *Na hrázi* vystavenou v Rudolfině 1896 se mu dostalo krajinářské Hlávkovy ceny.[12] Obrazy hodnotila porota, zřízená IV. třídou České

---

¹¹⁵ Josef Holub vlastnil fotografii Jindřicha Mošny, fotografie byla zhotovena v ateliéru Františka Durase ze Slaného. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1124.

¹¹⁶ RACEK 2007a, 5.

¹¹⁷ V matričních záznamech Julia Mařáka je již Josef Holub zapsán v ročníku 1889/1890 do roku 193/194. Soupis žáků je uveden v BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 110.

¹¹⁸ ŠÍMA 1988, nepag.

¹¹⁹ Zpráva o studiu na malířské Akademii v Praze byla zhotovena 15. července 1890. Jako rektor a profesor tu je podepsán Julius Mařák. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 156D.

¹²⁰ BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999, 113.

¹²¹ Fotografie Julia Mařáka na školní výstavě 1890. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 306D.

¹²² Legitimační lístek Josefa Holuba. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1099.

¹²³ Každý kdo byl zapsán na Akademii, byl povinen nosit tuto legitimaci a na požádání na Akademii předložit. Zastupovala potvrzení o zaplacení školného a platila jen pro pololetí, na které byla legitimace vydána.

Akademie.¹²⁴ Tento obraz vznikl při pobytu v Železných horách, obdobný obraz Duby na hrázi namaloval Bohuslav Dvořák, se kterým Josef Holub a František Kaván pobývali v Železných horách roku 1895.¹²⁵

Josef Holub se za stipendium vypravil na studijní cestu do Dalmácie a Černé Hory, tak jako mnoho malířů té doby, které Černá Hora lákala svým statečným bojem proti Osmanské říši. Zřejmě ho v touze navštívit Černou Horu ovlivnila tvorba Jaroslava Čermáka a Věšina. Josef Holub se podílel na výzdobě knížecího paláce a navrhl oponu pro místní cetyňské divadlo. Namaloval zde pro sebe několik tématicky exotických obrazů a obraz s názvem Lovčen, získal tu suvenýry v podobě místních krojových oděvních doplňků, které přivezl do Čech. Tyto součásti oděvu jsou dnes uloženy v Městském muzeu Kralup nad Vltavou. Na Balkán vedle Čermáka¹²⁶ putovali před Josefem Holubem čeští krajináři, odchovaní pozdním vídeňským romantismem, například Zvěřina, K. Liebscher a V. Jansa. Také Antonín Chittussi kreslil Bosnu jako voják při její okupaci. Též Holubovi spolužáci Alois Kalvoda, Jaroslav Panuška, Roman Havelka a Augustin Satra byli v těchto končinách. I tento kraj je plný přírodní romantičnosti, která proniká i přes realistické malování těchto motivů do Holubových obrazů. Také statečný, nakonec vítězný boj malého černohorského národa proti Turkům v sedmdesátých letech, provázený nadšenými sympatiemi u nás, byl stále ještě v živé paměti, podporován Holečkovými povídkovými črtami. Hned po návratu Josef Holub ukázal výsledky své cesty souborem děl v Rudolfinu. Další stipendium umožnilo Holubovi studium ve vídeňské, mnichovské, berlínské a drážďanské galerii. Tehdy obdržel státní stipendium od C. k. ministerstva školství ve Vídni.

Po návratu už nedokázal navázat na předchozí domácí úspěchy. Bylo to možná dáno rychlým vývojem výtvarného umění v té době, který nestačil v nepříliš rozvinuté cizině zachytit, možná nešťastnou časovou souhrou s Mařákovým úmrtím roku 1899, případně i tím, že při svém odchodu neměl ještě vybudovanou silnou pozici mezi malíři a výtvarnými kritiky. Po návratu se 12. října 1899 ženil s Boženou Jirasovou z Libčic. Znal se s ní zřejmě již od dětství. Narodila se 23. února 1880 v Letkách, které byly v okresním hejtmanství Smíchov. Pokřtěna byla 25. února 1880 katolickým knězem Rošickým. Jejím otcem byl Antonín Jiras, zedník v Letkách, syn Václava Jirase, zedníka v Řeporyjích a Barbory Kratinové z Řeporyj. Její matka se jmenovala Ludmila Slámová, dcera Jana

¹²⁴ Dopis České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění ze dne 8. května 1896. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1103a.

¹²⁵ RACEK 2007b, 7.

¹²⁶ MATĚJČEK 1936, 121.

Slámy, gruntovníka z Velké Mořeně z Hořovického hejtmanství a matky Kateřiny z Bělče.¹²⁷ Božena měla jednu sestru Antonii, provdanou za Jana Chotta. Rodiče Boženy Holubové ve stáří bydleli v Kralupech nad Vltavou, její otec v Kralupech pracoval jako povozník. Ludmila Jirsová zemřela 15. prosince 1918 v 75. letech. Pohřbena byla v kostele v Kralupech.¹²⁸ Antonín Jiras zemřel 31. prosince 1910 v 68. letech.¹²⁹

Josef Holub v roce 1899 natrvalo opouští Prahu, čímž se vzdává tamních možností a kontaktů, které se mu v plné šíři už nepodařilo nikdy obnovit. V počátcích se o to snaží, například roku 1909 maluje s generačním vrstevníkem Antonínem Slavičkem v Orlických horách, případně s Františkem Kavánem a Bohuslavem Dvořákem v okolí Třemošnice, ovšem výsledky své práce nemá možnost veřejně prezentovat.

S Bohuslavem Dvořákem ho pojily velmi dobré přátelské vztahy a dopisovali si i po ukončení studia. V dopisech s Josefem Holubem používá velmi familiérní způsob mluvy, to poukazuje na to, že byli skuteční přátelé. Druhým dobrým přítelem Bohuslava Dvořáka a Josefa Holuba byl i František Kaván. Dobré vztahy neměl Bohuslav Dvořák s Jaroslavem Panuškou. Holubovi o něm napsal v dopise své mínění, které nebylo vůbec pěkné. Jaroslav Panuška ilustroval knihu Boží bojovníci od Josefa Svatopluka Machara. Jak napsal Dvořák, práce nebude moc dobře zaplácena.¹³⁰ Zachovala se nám část korespondence mezi Josefem Holubem a Bohuslavem Dvořákem. „*Bébinku! Chceme dát starému (J. Mařák) jakéhosi albuma s věcmi pokud možno od všech jeho žáků, buď tedy tak dobrý a pošli obratem pošťoni nákou menší kresbu neb škytzu. Ten weyr Slaviček pro samý spěch na to zapoměl, že ti vlastně ani nepsal. Tak sebou jednou neobvykle hod', aby to před 13tým ještě v Praze bylo. Kavan, Březina, Wolf, Minarž (Jan Minařík) už poslali. Köpla nemůžem najít. Zatím zdar! Já to mám rozesranější ještě než v loni. Snad pojedu ven v červenci, pro krystapána! A k tomu nevím ani kam! Ale chci se podívat k Německýmu Brodu. Tiš prd a vyskoč a pošli to honem! V hluboké úctě Dvořák.*“¹³¹

Bohuslav Dvořák lákal Josefa Holuba, aby za ním na nějaký čas přijel do Prahy.

---

¹²⁷ Rodný list Boženy Jirasové, vystaven dne 18. září 1892. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 493-D.

¹²⁸ Úmrtní list Ludmily Jirasové rozené Slámové. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1402.

¹²⁹ Úmrtní list Antonína Jirase. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1401.

¹³⁰ Dopis Bohuslava Dvořáka Josefu Holubovi, nedatován. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 566-D, 567-D, 568-D.

¹³¹ Dopis Bohuslava Dvořáka Josefu Holubovi, nedatován. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 573-D.

Mezi Juliem Mařákem a jeho žáky panovaly velmi přátelské vztahy. Scházeli se v hostinci U Schnellů na Malé straně, kam chodili literáti v devadesátých letech v Praze.¹³²

Těsně na sklonku století, se Holub s manželkou usazuje nadobro v Kralupech nad Vltavou v střízlivé, ale malebné měkce zvlněné krajině dolního Povltaví, s klidnou řekou, vroubenou korunami rozložitých stromů, s malými remízky stromečků a s široce rozloženými poli a loukami, mezi nimiž v údolí sedí malé vesnice. Holubovo zakotvení v Kralupech nad Vltavou se podobá Kavánovu odchodu na Českomoravskou vysočinu a znamená stejný ústup z veřejnosti a z centra kulturního dění. Do centra kulturního dění se Holub na rozdíl od Kavána objevil později ještě jednou. Holub musí svou početnou rodinu nějakým způsobem uživit, a proto si otevírá fotografický ateliér, na který si podá žádost už v roce 1898, tedy rok před svatbou. Licence byla udělena hejtmánstvím Slaný 20. října 1898 s místem provozování Kralupy čp. 8.¹³³ Dochovaly se fotografie jeho sestry Růženy Holubové a manželky, kdy obě byly v mladém věku.¹³⁴ Dále kabinetky manželů Pavlouskových a několik kabinetek, kdy paní Pavlousková byla ještě mladá dívka.¹³⁵ To poukazuje na to, že Josef Holub měl fotografický ateliér, který dlouhou dobu fungoval. Pavlouskovi byli přáteli manželů Holubových. Samozřejmě vznikaly fotografie s pohledem na řeku Vltavu a vltavskou krajinou se železničním mostem.¹³⁶ Měl stejné pohledy na krajinu jak na obrazech, tak na fotografiích. Vyučoval hře na housle, působil jako písař u soudu a na berním úřadě, dokonce vážil na cukrovarské váze.¹³⁷ Tématiku pro jeho obrazy mu nyní poskytoval jeho kraj, s nímž srostl tak jako spolužáci z Mařákovy školy s různými krajinami naší vlasti, které je upoutaly. Jen na krátko zajel Holub malovat do jižních Čech k Volyňce a na Šumavu. V novém působišti, s nímž na více jak padesát let spíná svůj život, našel brzy také řadu strádání, když přišly se starostí o existenci rodiny. Kralupy nad Vltavou, tehdy skoro ještě vesnice, začínající se teprve rozrůstat ve město, nemohly uživit umělce s manželkou a jejich 3 děti. K obživě rodiny mu nyní muselo sloužit jeho hudební

---

¹³² SCHUSTER 1930, nepag.

¹³³ Licence na fotografickou živnost. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1096.

¹³⁴ Fotografie Boženy Jirasové a Růženy Holubové. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1116.

¹³⁵ Fotografie manželů Pavlouskových a tři fotografie paní Pavlouskové. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1887, AR 1888/1, AR 1888/2, AR 1888/3.

¹³⁶ Fotografie s pohledem na řeku Vltavu a vltavskou krajinou se železničním mostem. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1889, AR 1890/1, AR 1890/2, AR 1890/3.

¹³⁷ Původní Holubův fotografický aparát z jeho ateliéru je v majetku Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Dále je v Městském muzeu uložen bílý slunečník, paleta se zbytky barev, štětce a černý klobouk Josefa Holuba.

nadání: chodil hrát na plesy. Měl tři dcery.¹³⁸ Nejstarší dcera byla Antonie, o které se dovídáme z osobní korespondence s jeho ženou. Tonča, jak ji rodiče nazývali, byla jako malé dítě velmi nemocná. Tedy v době, kdy Josef Holub byl mimo domov a pobýval ve Volyni. Ale díky brzkému uzdravení dcery Holub zůstal s přáteli v jižních Čechách do konce pobytu. Antonie se provdaná jmenovala Bártová a odstěhovala se do Brna. Její manžel se jmenoval Zdeněk. Prostřední dcera se jmenovala Běla, která s manželem Ludwigem Ridem a s dětmi bydlela v Mnichově v USA zóně.¹³⁹ Její nejmladší dcera se jmenovala Margot. Rodičům do Čech posílala pravidelně dopisy i po druhé světové válce. A nejmladší byla dcera Eva, s kterou byl v neustálém písemném a osobním kontaktu. Narodila se 24. února 1904. Jeho dcera Eva bydlela nejdříve ve Kvasínách u Rychnova nad Kněžnou, později v sedmdesátých letech již bydlela v Brodech u Krásného Dvora v okrese Louny, ale ještě v padesátých letech měla trvalé bydliště v Kralupech nad Vltavou. Eva Holubová roku 1936 vstoupila do Československé obce sokolské v Poděbradech.¹⁴⁰ Roku 1939 se stala členkou Umělecké besedy v Poděbradech se správním výborem v Praze, na členské průkazce je uvedeno také její povolání sochařka.¹⁴¹ Její manžel byl architekt a stavitel František Šíma. V Poděbradech stavěl lázeňské budovy. Byl i členem Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu. Jejím členem byl do roku 1938, kdy naposledy zaplatil členský příspěvek.¹⁴² Jeho otec se jmenoval Jan Šíma narozený 18. 6. 1865, povoláním byl tesař a jeho matkou byla Justina Pochmonová narozená 12. 2. 1869, oddáni byli 24. ledna 1893. Rodiče Jana Šímy se jmenovali Jan Šíma, chalupník z Nové Studnice a Marie Marešová z Nové Studnice. Rodiči Justiny Pochmonové byli Josef Pochmon, rolník v Chrástěanech a Marie Kaslová z Krupé.¹⁴³ František Šíma měl 3 sourozence: Václav Šíma byl rolníkem v Nové Studnici, sestra Marie

---

¹³⁸ Píše se i o čtyřech dcerách: Tonča, Běla, Eva a Hana. O Haně není žádná zmínka v dědickém řízení po matce ani v dopisech rodiny. Její jméno je známé z veršů napsané Holubovi k jeho narozeninám jeho přítelem Rudolfem Eliášem z roku 1944. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Rudolf Eliáš se narodil 19. dubna 1878 v Pavlově, v roce 1903 odchází počesťovat Slezsko a stává se ředitelem měšťanské školy v Ostravě. Píše a vydává velké množství vzdělávacích sešitů o historii, zemřel v obci Muglinov u Ostravy. Jeho manželka se jmenovala Irena. Oba dva byli dobrými přáteli Josefa Holuba. Pro tři dcery jasně svědčí dokumentace dědictví po Boženě Holubové, kde jsou všechny dcery vypsané i s trvalou adresou. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1410 a, AR 1410 b.

¹³⁹ Dopis Běly Ridové Josefu Holubovi ze dne 16. května 1947. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1415.

¹⁴⁰ Členský průkaz Československé obce sokolské. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1892 b.

¹⁴¹ Legitimace Umělecké besedy v Poděbradech. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1892 c.

¹⁴² Legitimace Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu Františka Šímy. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1893.

¹⁴³ Blahopřání k 50 rokům šťastného manželství. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1894.

provdaná Pokorná a Anna provdaná Beznosková. S manželkou Evou měl syna Františka. Jejich syn si nechal říkat Petr a tak vystupoval i jako autor článků o svém dědečkovi. Jejich syn trpěl od dětství nemocí, zřejmě dětskou obrnou a postupně se k tomu přidávala diabetes.

A tyto existenční starosti Josefa Holuba samozřejmě odváděly – a někdy i na delší čas – od malování a vyčerpávaly značnou část jeho energie. Do obrazů z těchto let přenáší své oblíbené motivy, proniklé jemnou lyrikou a hudebností srdce a viděné zrakem, tvrdým životem poměrně předčasně zvažněným. O tom, že nezatrpkl a že zůstal přátelským společníkem, vyprávějí pamětníci. Vypráví o jeho dobré herecké činnosti v ochotnických spolcích ve městě i v okolí.

Jeho přítel Antonín Duras,¹⁴⁴ který měl otevřen fotografický ateliér v Plzni a pocházel stejně jako Holub ze Slaného, mu sám v korespondenci radil, aby z Kralup odešel, protože to na malém městě nikam nedopracuje. Nikdo se o něm nedoví, což se opravdu stalo. Znal ho jen úzký okruh lidí a obyvatelé Kralup. Jak sám Duras napsal: „*Tam jste zahrabán, nikdo o Vás neví a dnes Vás lidé musí stále vidět, musíte stále se mezi lidmi pohybovat, by viděli, že žijete, že pracujete!*“. Také Holubovi radí, aby nepropásl učitelské místo. V Plzni vznikla malířská škola, kde by mohl také získat práci. V dopise se zmiňuje o nějakém obraze, který má v práci, a který včas odešle Holubovi. Žádá, zda by mu nedal do prodeje nějaké obrazy – krajiny bez rámu. Zřejmě ho také Holub požádal o nějaké dobré rady jak fotografovat v ateliéru a proto ho Antonín Duras zve do svého ateliéru.¹⁴⁵ V následujícím dopise z již válečných let mu sděluje, že zbylé obrazy zašle zpět do týdne, ale učiní pokus ještě některý z nich prodat.

Holubovy životní podmínky se zlepšily v roce 1927, kdy rodina získala od místní spořitelny nový domek v Arbesově ulici v Podháji. Tady konečně mohl mít svůj ateliér v prostorné půdní místnosti, což bylo nesrovnatelně lepší v porovnání s dřívějšími byty. První byt a ateliér měl v budově záložny, která byla za 2. světové války zničena. Potom bydlel v domě Na Františku, který sousedil s budovou berního úřadu a bydlel i v domě u nádraží.¹⁴⁶ Právě finanční ústavy nejen z Kralup nad Vltavou, ale z širokého okolí, například Velvar nebo Roudnice nad Labem, patřily ve 20. a 30. letech k malířovým stálým a pravidelným zákazníkům a jeho plátna dodnes zdobí tyto instituce.

---

¹⁴⁴ Na některých dopisech vystupuje jako František Duras, ale zřejmě nejde o jinou osobu, protože všechny dopisy na sebe navazují.

¹⁴⁵ Dopis Antonína Durase Josefu Holubovi ze dne 26. února 1906 v Plzni. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 606-D.

¹⁴⁶ RACEK 2007b, 8.

Mezi přátele Josefa Holuba patřil i Adolf Pergl, farář v Nelahozevsi.

Po 1. světové válce se Josef Holub účastnil i místního bohatého kulturního života. Byl jedním ze zakladatelů kralupského Krajinského muzea, protože myšlenku obnovení muzea sám oživil v červenci 1932. Byl členem výboru Krajinského a Dvořákova muzea v Kralupech nad Vltavou,¹⁴⁷ Československé obce sokolské od roku 1890, tělocvičné jednoty Sokol Kralupy nad Vltavou a Sokolské župy Podřipské¹⁴⁸ a divadelního souboru¹⁴⁹ a smyčcového kvarteta. Od roku 1908 do roku 1909 byl členem výtvarného odboru Umělecké besedy.¹⁵⁰ Byl činný v Jednotě výtvarných umělců v Praze. Členské průkazy se zachovaly z roku 1908, 1910, 1911 a 1920.¹⁵¹ Z roku 1899 pochází členský list Krasoumné jednoty pro Čechy v Praze, vystavený pro Josefa Holuba, uměleckého malíře z Kralup.¹⁵² Josef Holub vlastnil od roku 1936 i členský průkaz Národního sjednocení, jehož předsedou byl Karel Kramář.¹⁵³ Dále legitimaci pro příslušníka Československé národní demokracie v Kralupech nad Vltavou na rok 1926, 1932,¹⁵⁴ ale již roku 1946 byl členem Československé strany národně socialistické.¹⁵⁵ Členský poplatek zaplatil jen za rok 1946.¹⁵⁶ Severočeská beseda v Praze měla jako svého člena Holuba pro rok 1937.¹⁵⁷

25. července 1916 přistoupil ke spolku Svěpomoci v Kralupech nad Vltavou. Členský poplatek platil do roku 1926. Za deset let činil členský příspěvek 200 Kč.¹⁵⁸

---

¹⁴⁷ Členský průkaz Krajinského a Dvořákova muzea v Kralupech nad Vltavou. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1079.

¹⁴⁸ Členské průkazy obce sokolské. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1386, AR 1098.

¹⁴⁹ Fotografie ochotnického divadla v Kralupech nad Vltavou ze dne 27. června 1936. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1123, AR 1430. Fotografie jsou dvě, na jedné jsou zezadu podepsaní členové spolku ochotnického divadla.

¹⁵⁰ Legitimace Umělecké besedy v Kralupech nad Vltavou. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1104.

¹⁵¹ Členské průkazy Jednoty výtvarných umělců v Praze. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1388, AR 1389/1, AR 1389/2, AR 1390.

¹⁵² Krasoumná jednota pro Čechy v Praze založená Společností vlasteneckých přátel umění, vlastník členského listu měl nárok na slosování a prémii jednoty pro rok 1899. Vrchním jednatelem byl rytíř Vojtěch Lanna a předsedou byl hrabě Buquoy. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 1387

¹⁵³ Členský průkaz Národního sjednocení. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1391.

¹⁵⁴ Legitimace příslušníka Československé národní demokracie. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1392/1, AR 1392/2.

¹⁵⁵ Československá strana národně socialistická vznikla v Praze 30. března 1897. Jejím předsedou byl dělník F. Kváča, poté V. J. Klofáč. V době, kdy byl členem Josef Holub, byl předsedou P. Zenkl. Do roku 1918 vedla strana boj za politickou národní neodvislost, v době prezidenta T. G. Masaryka stála za státní myšlenkou, za okupace pracovala proti německé diktatuře. Po skončení 2. světové války byla druhou největší složkou Národní fronty.

¹⁵⁶ Členský průkaz Československé strany národně socialistické. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1393/1, AR 1393/2.

¹⁵⁷ Členská průkazka Severočeské besedy v Praze. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1394.

¹⁵⁸ Členská knížka Svěpomoci. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1403.

Roku 1919 věnoval dva zlaté snubní prsteny na zlatý poklad Československé republiky.¹⁵⁹ Po ukončení 1. světové války a po rozpadu monarchie Rakouska-Uherska si nově vzniklý Československý stát musel zbudovat zlatý poklad.

V Kralupech se stal i členem Řemeslnicko – čtenářské besedy. Ocenění za svou tvorbu se dočkal i ze stran města Kralup, které jej 10. prosince 1930, v roce jeho životního jubilea, jmenovalo čestným občanem.¹⁶⁰ Téhož roku k šedesátým narozeninám mu vyjádřil úctu i víceprezident Pohzy Zemské školní rady v Praze.¹⁶¹

V Kralupech nad Vltavou vzniklo také Národní souručenství, které působilo ještě před 2. světovou válkou. Jeho členem byl i Josef Holub, jako většina mužů v této době. Národní souručenství také roku 1940 vyjádřilo malíři blahopřáním k sedmdesátým narozeninám. V témže roce vyjádřilo přání k narozeninám i gymnázium Antonína Dvořáka v Kralupech.

Na jaře 1941 manželé Holubovi rekonstruovali svůj dům v Podhájí. Dochovaly se faktury za provedenou práci zednickou a klempířskou.¹⁶²

Na konci 2. světové války odešel s manželkou k dceři do Poděbrad, ale po osvobození se vrátil. K tomu, aby přijeli k nim, je nabádali v dopisech již dříve. Jeden dopis se zachoval, byl napsán 9. května 1943. V Poděbradech nebylo moc znatelné, že probíhá válka. Josef Holub s manželkou v Kralupech žili tradičním venkovským způsobem života a nechtěli opustit malé hospodářství.

Roku 1944 ředitelství sboru Svatobor¹⁶³ mu udělilo finanční podporu ve výši 4 000 Kč. Finanční podpora byla vyplacena z účtu doktora Václava a Berty Záveských. Tato podpora byla poskytována jako stipendium buď pro malíře, sochaře, hudebníka nebo básníka na cestu do Říma nebo vůbec do všech měst Itálie a na cestu do Paříže. Josefu Holubovi byla finanční částka udělena jako podpora pro českého malíře na jeho práci.¹⁶⁴ Holub byl tomuto ocenění velice vděčný, a když se mu zlepšil zdravotní stav, namaloval

---

¹⁵⁹ Potvrzení Československé republiky pro Josefa Holuba. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1406.

¹⁶⁰ Dopis Městského úřadu v Kralupech nad Vltavou Josefu Holubovi ze dne 24. září 1931. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 113D.

¹⁶¹ Dopis víceprezidenta Zemské školní rady v Praze Josefu Holubovi ze dne 14. listopadu 1930. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 588-D.

¹⁶² Účet za opravy od architekta stavitele Miloše Nového a klempíř a sklenář František Kratina. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1409 c, AR 1409 a.

¹⁶³ Svatobor byl založen Františkem Palackým roku 1862.

¹⁶⁴ Dopis ředitelství spolku Svatobor Josefu Holubovi ze dne 15. Října 1944. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 49D.

pro spolek obraz Ráno v háji pod Hrombabou.¹⁶⁵ Obraz umístili v kanceláři spolku Svatobor v Praze.¹⁶⁶ Jelikož Holub byl členem Československé sociálně demokratické strany v Kralupech nad Vltavou, její členové mu zaslali blahopřání k 75. narozeninám, aby ještě „*dlouhá léta žil a pracoval na poli kulturním v naší osvobozené vlasti.*“¹⁶⁷

I po velmi dlouhé době, kdy naposledy Holub vystavoval v Mánesu, si vzpomněl Spolek výtvarných umělců Mánes na životní jubileum umělce.¹⁶⁸

Roku 1945 Ministerstvo školství a osvěty 6. listopadu udělilo Josefu Holubovi čestný příspěvek 20 000 Kč za životní uměleckou práci k příležitosti 75. narozenin.¹⁶⁹

Také vlastnil průkazku lidovýchovného pracovníka a důvěrníka ministerstva školství a národní osvěty.¹⁷⁰

Další blahopřání, nyní ale bez peněžního příspěvku, vyslovilo Ministerstvo školství, věd a umění k 80. narozeninám Holuba.¹⁷¹

Okresní osvětová beseda v Kralupech ukázala, jak ctí svého občana malíře Josefa Holuba, uspořádáním oslavy 80. narozenin dne 5. listopadu 1950 v hotelu Slavie. Proslov Miloslava Racka zahájil oslavu. Na oslavě se hrály skladby Bedřicha Smetany a Antonína Dvořáka, své vystoupení tu měli děti národní školy a gymnázia.¹⁷²

Poslední období života prožil malíř u své dcery Evy v Kvasinách u Rychnova nad Kněžnou, kam se přestěhoval po smrti své manželky Boženy. Jeho žena zemřela 1. dubna v roce 1952 v 72. letech a je pochovaná v kostele Nanebevzetí Panny Marie a svatého Václava v Kralupech nad Vltavou.¹⁷³

V roce 1952 vyjádřili úctu a uznání i žáci IV. třídy národní školy v Kralupech nad Vltavou. Holubovi zaslali přání k narozeninám 12. listopadu 1952.¹⁷⁴

---

¹⁶⁵ Dopis Josefa Holuba spolku Svatobor, nedatován. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1416/1.

¹⁶⁶ Poděkování za obraz Ráno v háji pod Hrombabou spolek Svatobor zaslal Josefu Holubovi dopisem dne 16. prosince 1948. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 51D.

¹⁶⁷ Dopis Čsl. Demokratické strany dělnické v Kralupech nad Vltavou Josefu Holubovi ze dne 15. listopadu 1945. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 27D.

¹⁶⁸ Dopis Spolku výtvarných přátel umění v Praze Josefu Holubovi ze dne 1. prosince 1945. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 33D.

¹⁶⁹ Dopis Ministerstva školství a osvěty Josefu Holubovi ze dne 6. listopadu 1945. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 9D.

¹⁷⁰ Průkazka Josefa Holuba lidovýchovného pracovníka jakož i důvěrníka Ministerstva a národní osvěty. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1396.

¹⁷¹ Dopis Ministerstva školství, věd a umění Josefu Holubovi ze dne 9. listopadu 1950. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 12D.

¹⁷² Pozvánka na oslavu do hotelu Slavie. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1117.

¹⁷³ Úmrtní list Boženy Holubové. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1107.

¹⁷⁴ Přání žáků národní školy Josefu Holubovi ze dne 12. listopadu 1952. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 173D.

Ing. Jiří Oliva, přítel stavitele Šímy, poslal Josefu Holubovi dopis, který byl napsán 15. dubna 1953 z Lučic. V dopise ho žádá o podpis a namalování nějakého obrázku. K dopisu připojil lístek s pozdravem mistru Josefu Holubovi ze schůzky Bibliofilů a přátel grafiky v Pardubicích ze dne 11-12. 4. 1953, kde se členové spolku podepsali a vyjádřili tak obdiv umělci.¹⁷⁵

Za nepřítomnosti Josefa Holuba v Kralupech nad Vltavou se o obrazy, které v padesátých letech instalovaly do tehdejšího Národního výboru, vyčistil a nově zarámoval Jaroslav Kolisko. V těchto letech ředitel Molík získal od bývalého okresu dva obrazy nově zrestaurované pro školu v Lobečku v Kralupech nad Vltavou.¹⁷⁶

Josef Holub zemřel 22. srpna 1957 ve věku 87. let v nemocnici v Rychnově nad Kněžnou a byl pohřben dne 27. srpna 1957 v Kralupech nad Vltavou, smuteční obřad proběhl v kostele Nanebevzetí Panny Marie a svatého Václava v Kralupech nad Vltavou. Je pohřben v oddělení B, v hrobě číslo 445 u hlavní cesty. Na jeho pomníku byla umístěna busta odlitá podle návrhu profesora Palavského. Slavnostně odhalená k jeho 100. narozeninám roku 1970.¹⁷⁷ Dnes je místo ní kopie z umělého kaučuku, protože originál byl odcizen.¹⁷⁸ Jinak pomník působí velmi skromně, právě tak jak působil a jak se i choval Josef Holub. O jeho smrti podaly zprávu přední umělecké časopisy s vyjádřením soustrastí nad ztrátou výborného umělce, který zůstal věrný svým zásadám v práci i v životě.¹⁷⁹

K počtě malíři Josefu Holubovi zhotovil Kalmán Renner pamětní medaili roku 1977. Na medaili je portrét Holuba a okolo je jeho jméno s rokem narození a úmrtí.[13]¹⁸⁰ Byla otisknuta na pozvánce k výstavě uměleckých medailí maďarského umělce Kalmána Rennera v roce 1977. Konala se ve výstavní síni ZK ROH koncernového podniku KAUČUK Kralupy nad Vltavou k příležitosti 60. výročí Velké říjnové socialistické revoluce.¹⁸¹ Kalmána Rennera k této práci přivedl lékař Herber, který měl ordinaci ve Velvarech a zajímal se o umělecké plakety. Další umělecky zhotovenou medaili mu město Kralupy nad Vltavou nechalo vyrobit roku 2002.

---

¹⁷⁵ Dopis Jiřího Olivy Josefu Holubovi ze dne 15. dubna 1953. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 482-D.

¹⁷⁶ Dopis Jaroslava Koliska Josefu Holubovi ze dne 6. Února 1957. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 282D.

¹⁷⁷ Fotografie ze slavnostního odhalování busty na pomníku Josefa Holuba. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1718 a-g.

¹⁷⁸ <http://www.mestokralupy.cz/mesto/O-meste/Zajimave-osobnosti-kralupska/Josef-Holub-malir-Kralupska/Default.aspx>, vyhledáno 14. 3. 2010.

¹⁷⁹ Jedním z nich byl TOMAN 1957, 11.

¹⁸⁰ Plakát na výstavu Kalmána Rennera roku 1977. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 526-D.

¹⁸¹ Pozvánka na výstavu uměleckých medailí Kalmána Rennera. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 527-D.

4. Dílo Josefa Holuba

*„Umění je pravda, kterou umělec přenáší ze své duše na plátno. Čím je umělec svědomitější, upřímnější, tím dílo jeho čistší, přesvědčivější, pravdivější. Čím pravdivější tím bližší pozorovateli. Pravda je krásná a tím krásnější, čím větších obětí umělec musel pro ni přinést. Umění není staré ani moderní- toť jsou jenom časová hesla. Umění bylo a je jenom jedno, ať bylo stvořeno kdykoli a kdekoli – a to umění poctivé, čisté, svědomité, bez všelijakých těch „ismů“. Za pravým uměním stojí umělec celý, svoji osobitostí. Ne, co umělec maluje, ale jak to stvoří. Umění je konečné tedy nesmrtelné“.*¹⁸² Takto vnímal a chápal umění Josef Holub.¹⁸³

Již od mládí jevil zájem o umění. Jako student si dělal črty starých slánských domů, starého města Slaný, kreslil a maloval krajinné náměty, do jejichž pozadí rád kladl horu Říp. Před vstupem na Akademii v krajinářském ateliéru Julia Mařáka pracoval v Praze jako malíř dekorací v Národním divadle.

Josef Holub jako žák Mařáka rozvinul program svého učitele do velké šíře a šel cestou, kterou mu učitel vytyčil. Josef Holub byl výborným kreslířem, což mohl dobře uplatnit na Akademii, protože kresba byla hlavní součástí vyučování v ateliéru Julia Mařáka.¹⁸⁴ *„Důsledný realismus v pochopení reliéfní skladby krajiny i v postizení podrobností vegetace byl východiskem Františku Kavánovi jeho druhům Bohumilu Dvořákovi a Josefu Holubovi.“*¹⁸⁵

Jeho kresby nejsou moc známé, a nesloužili jen jako přípravná kresebná studie, protože ty skoro nepoužíval. Kreslením si procvičoval ruku, pár kresebných studií udělal i jako perokresby.

Před rokem 1910 se utvářelo nové výtvarné pokolení stavící se proti názorům starší generace a v popředí stál Antonín Slavíček, hlavní krajinář. Jedním z vystupujících malířů ze stínu Slavíčka je Josef Holub.

Poprvé v devadesátých letech přichází skupina věkově blízkých umělců, kteří se shodli v základních otázkách, stejných pro celé pokolení. Jádrem pokolení devadesátých let jsou krajináři. V krajině malíři mohli nejlépe vyjádřit základní generační myšlenku. I mezi krajináři je několik názorových skupin, které se uplatňují vedle sebe, nebo se

---

¹⁸² Svou myšlenku napsal vlastní rukou k věnování knihy, která vyšla k jeho 70. narozeninám. Kniha je doprovázena reprodukcemi jeho děl. Rukopis knihy, kterou napsal František Kovárna je v archivu Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Neinventarizováno. Knihu kladně ohodnotila dopisem Josefu Holubovi i akademická sochařka Blažena Borovičková-Podpěrová. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 589-D.

¹⁸³ KOVÁRNA 1940, 1.

¹⁸⁴ VOLAVKA 1949, 106.

¹⁸⁵ KOTALÍK 1979, 25.

prolínají. Vedle krajinářů tu fungují figurální malíři, malíři malující městské náměty. Figurální malíři zabírají jak realismus, impresionismus, symbolismus a dekorativní až ornamentální tendence. V této době neexistovala žádná galerie Moderního umění, kde by umělci poznávali vývoj české krajinomalby a sami umělci museli nalézt českou výtvarnou tradici. Důležitý pro rozvoj krajinářství u českých malířů byl samozřejmě Julius Mařák a Antonín Chittussi. Umělci nejprve přejali myšlenky svého učitele Julia Mařáka a postupně přijímali vlastní názor.

Holub náleží k nejmladší české krajinářské škole, která se snaží se zjednodušenými technickými prostředky sugestivně vzbudit pravdivý dojem přírodní nálady a intimity zvoleného motivu, jež postřehuje svým vlastním temperamentem, tlumočící své vlastní duševní stavy zvolenou nuancí světla a měkkými harmoniemi barvy.¹⁸⁶ Sám Julius Mařák o tvorbě Josefa Holuba poznamenal: „*Slyšíte, pane Holub, máte zvláštní barvy, melancholické, jiné než ostatní pánové!*“¹⁸⁷

Během studia na akademii se seznámil s Antonínem Slavíčkem, Františkem Kavánem, Ferdinandem Engelmüllerem a později i s Aloisem Kalvodou. Setkal se tu s Bohuslavem Dvořákem, Václavem Březinou, Janem Minaříkem a Jaroslavem Panuškou. Na Akademii zavedl Mařák letní vyučování v přírodě a studijní malbu podle zátiší, sestavených ze dřeva, mechu a kamenů, určenou pro zimní měsíce. Letních zájezdů na venkov, většinou do blízkého prostředí Prahy, se zúčastňoval i Josef Holub. Dny věnované práci se zpravidla končily veselými večírky ve venkovských hospůdkách, kde mohl Holub uplatnit své hudební nadání ve zpěvu a hře na housle.¹⁸⁸

Velký sklon byl k regionalismu, kterým se vyznačuje každý malíř, který studoval u Julia Mařáka. Regionalismus může být vysvětlen volností osobnosti malíře. Mařákovo umění zanechalo nejzřetelnější stopy především v díle Jana Minaříka, Václava Březiny a Ferdinanda Engelmülera a Josefa Holuba. Josefa Holuba také poznamenala tvorba Antonína Chittussiho jako ostatní malíře. Byli upoutáni Antonínem Chittussim, s kterým si byli blízcí ve výtvarném projevu i v malířském názoru devadesátých let. Malíři přehodnocují odkaz Julia Mařáka a Antonína Chittussiho. Mezi nimi, ale stále zůstávala individuálnost malby, proto tehdejší kritika u Josefa Holuba shledávala převahu realismu nad náladou více než u jeho spolužáků. Holub zaujímá ve velké plejádě svých generačních vrstevníků dosti ojedinělé místo. Zatímco ostatní, např. Slavíček, Kaván a nejmladší

---

¹⁸⁶ RACEK 1955, nepag.

¹⁸⁷ SCHUSTER 1930, nepag.

¹⁸⁸ SCHUSTER 1930, nepag.

Lebeda, radikálně měnili svůj styl a techniku, procházeli vlivy impresionismu, jiní secesní dekorativností a symbolismem, podržuje si Holub svůj prvotní názor, zůstává neochvějně věrný krajinářskému realismu, jak jej přinesly začátky 90. let. I on ale spojuje realismus s náladou, maluje lomenými, nadšenými tóny a volí odpovídající náměty, neboť nálada byla v našem krajinářství dobovým zjevem. Kavánův výrok dosvědčuje, že někdy byla nálada primární při vzniku obrazu: „*Umělec nikdy nevybírá motiv pro motiv. V myslí má přichystanou náladu, která se stále soustřeďuje a hledá jen jeviště, kde se projádrít*“.¹⁸⁹ Pro tyto subjektivní nálady zamžených rán, či předvečerních oparů byly u Mařákových žáků z části již předpoklady v romantickém myšlení učitele, které našlo pochopení u mladého pokolení 90 let. Celé ovzduší doby konce století ovládá subjektivismus. Uplatňuje se zvláště v soudobé symbolistické a dekadentní literatuře. Skepse, smutek, melancholie a stesk, živený literaturou, z níž přímo číší, rozprostírají se nad mladými umělci a přecházejí do jejich díla dokonce i těch, jimž realismus byl krédem, jak tomu bylo u Mařákových žáků.¹⁹⁰ U Josefa Holuba se toto zanechá jen letmo v obrazech Noční chmury[14] a Romantický motiv, u Jaroslava Panušky, který zasazuje do krajin pohádkové motivy, se to stává problémem, stejně i u Ferdinanda Engelmüllera, malujícího krajinářský triptych Touha, hoře a klid. František Kaván prochází další krizí, kterou dokládají obrazy Chátrání, Odtékání, Klekání a další. Josef Holub v této době maluje obrazy, v nichž je hodně šedých tónů v zeleni stromů, luk a polí. Jeho zrak utkvívá na kvítí a travách, zachycených, zvláště jsou-li v popředí, s popisnou věcností. Plavé nebo fialově červené cesty a oranice se vřezávají do těchto zelení a nad tím vším se klene klidně, šedivě modré nebe. V tomto můžeme spatřit ozvuky Chittussiho barevných harmonií.¹⁹¹ Josef Holub odchází tak jako František Kaván a Bohuslav Dvořák malovat na Ronovsko a ke Třemošnici pod Železnými Horami, rodného kraje Julia Mařáka. Tehdy zřejmě vznikl obraz Josefa Holuba, dnes znám jen z fotografií, Hrad Lichtenburk.¹⁹²

Josef Holub strávil jistý čas i v Pusté Rybné u Poličky, kde vzniklo pár obrazů s námětem chalupy. Tento kraj navštěvoval i Antonín Slaviček. S Bohuslavem Dvořákem na počátku 20. století navštívil i jižní Čechy, Volyni u Strakoníc.¹⁹³ Ve Volyni bydlel u Fialů, kteří pocházeli ze Slaného a ve Volyni měli rodiče, které tam pravidelně jezdili

---

¹⁸⁹ SCHUSTER 1930, nepag.

¹⁹⁰ SCHUSTER 1930, nepag.

¹⁹¹ SCHUSTER 1930, nepag.

¹⁹² RACEK 2007b, 7.

¹⁹³ Pobyt v jižních Čechách potvrzují dopisy Josefa Holuba, které posílal rodině do Kralup nad Vltavou. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1109 a-b.

navštěvovat.¹⁹⁴ Ovšem počasí mu tehdy moc nepřálo, nenamaloval žádné velké plátno, jen samé malé krajinky. V jižních Čechách se mu velmi líbila zdejší příroda a doufal, že sem s ostatními pojede i druhý rok.¹⁹⁵ Při pobytu ve Volyni navštívil i Plzeň, kde provozoval živnost s fotografickým ateliérem Antonín Duras.¹⁹⁶

Během studia se pravidelně účastnil výstav, kde byl kladně hodnocen kritiky. Poprvé se účastnil výstavy již roku 1890, kdy nastoupil do probíhajícího akademického roku 1889/1890. Josef Holub nejprve na sebe upozornil svými díly vystavenými na jubilejní výstavě v Praze.¹⁹⁷

Roku 1891 se zúčastnil jubilejní 100leté průmyslové výstavy, jako nejmladší žák Mařákovy školy. Sám tu vystavil tři obrazy, které tu prodal. Po roce 1891 namaloval kresby z Peruce, Šumavy a Čertovo jezero roku 1892.¹⁹⁸ Pak šel kladně hodnocen dalšími výstavami a jeho díla prochází pražskými i cizími salóny. V dobových časopisech najdeme velký počet článků o Josefu Holubovi a hodnocení obrazů kritiky, především z dob studia na Akademii u Julia Mařáka. V pozdějších letech podávají časopisy zprávy o pořádaných výstavách ve Slaném a v Kralupech nad Vltavou. K článkům byly připojeny i reprodukce děl.

Roku 1897 byla uspořádána 58. výroční výstava Krasoumné jednoty pro Čechy v Praze. Josef Holub se této výstavě účastnil také a byl srovnáván s Františkem Kavánem. S Františkem Kavánem si byli velmi blízcí svou tvorbou a přístupem k přírodě. Umění z přelomu století sice překonalo romantismus, ale i nadále kritici cenili snahu studovat přírodu, do které umělci vložili své subjektivní pocity a své vlastní vnímání krajiny.¹⁹⁹ Dalším z článků reagující na 58. výroční výstavu Krasoumné jednoty byl napsán v časopise Světozor. Na obrazech, které zde umělci vystavili, byl zřejmý vztah krajinářů Františka Kavána, Antonína Chittussiho a Josefa Holuba. Ten se na výstavě představil třemi typickými ukázkami své tvorby. Potok v českém lese pod číslem 210, Pastvina č. 242 a Dřínovo brdlo v poledne[15] s číslem 255. Kritici se vyjádřili, že díla se vyznačují prostotou a čistotou malované krajiny a k téže družině malířů patří i Bohumil Dvořák.

---

¹⁹⁴ Dopis rodiny Fialových Josefu Holubovi ze dne 25. července 1911. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 591-D

¹⁹⁵ Dopis Josefa Holuba manželce Boženě Holubové ze dne 30. srpna 1901. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1109 a.

¹⁹⁶ Dopis Josefa Holuba manželce Boženě Holubové ze dne 21. srpna 1901. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1109 b.

¹⁹⁷ FOŘTÍK 1934, 45.

¹⁹⁸ ŠÍMA 1988, nepag.

¹⁹⁹ V. W. 1897, 436-444.

Modernisté byli kritiky označeni za ty, kteří uráží zdravý vkus svým novým pojetím krajin.²⁰⁰

Josef Holub pravidelně zasílal obrazy na výstavy Umělecké besedy. Roku 1897 se konala vánoční výstava Umělecké besedy. Na tuto výstavu poslal obrazy s méně častým námětem poříčí Doubravky.²⁰¹

Jedna z výstav se konala roku 1897 ve Slaném. Muzejní spolek ve Slaném uspořádal od 28. února do 7. března 1897 výstavu obrazů Josefa Holuba ve foyeru divadla Občanské záložny ve Slaném. Josef Holub vyzdobil sál Občanské záložny poté, kdy se vyučil malířem pokojů v Mělníku. Holub na výstavu zaslal 71 obrazů, z toho velké množství obrazů bylo pro veřejnost neznámých. Mezi obrazy byly tři díla, určeny pro výstavu v Rudolfinu, která musela být z výstavy dříve odinstalována, aby byly včas dovezeny na zahájení výstavy v Rudolfinu. Nejvíce na výstavě byly zastoupeny krajiny z kralupského okolí, několik obrazů z Peruce, Kovár a Panenského Týnce. Dále motivy z Ronova a obraz *Zadumaná naše Šumava*, který potvrzuje, že Josef Holub navštívil jižní Čechy. Pět obrazů pocházelo z Černé Hory a skici, které mu byly přípravou k výzdobě cetyňského knížecího paláce. Obrazy vystavené na výstavě bylo možné i zakoupit.

Roku 1898 se konala umělecká výstava Krasoumné jednoty v Rudolfinu. V českém sále byl prvním na řadě Josef Holub s obrazy č. 62 a 183. Byly to krajiny namalované s velkou poctivostí, ale tehdejší kritika jim vytkla velkou míru střízlivosti.²⁰²

Z téhož roku 1898 je kritiky vyslovena pochvala k obrazu *Když listí padá*.²⁰³ „*Nevyčerpateľná poesie podzimu v jednom z jeho četných záchvěvů je skvěle vyjádřená v obraze *Když listí padá*.*“²⁰⁴

I v pozdějších letech byla jeho tvorba oceňována a to roku 1985, kdy byl jeho obraz *Krajina s řekou* z roku 1898 označen za kvalitní krajinářskou práci. Josef Holub v této době studoval na Akademii, kdy jeho díla nesou určité znaky tvorby učitele Julia Mařáka. Ještě v obrazech, které namaloval na základě stipendijní cesty, kterou podnikl roku 1896 do Dalmácie, se pokouší dále rozvíjet mařákovský novoromantismus. Avšak bezprostředně následující obrazy ze Slánska a z Kralupska jsou již odlišného charakteru, a jen motivy

---

²⁰⁰ ČAPEK 1897b, 382-383.

²⁰¹ ČAPEK 1897a, 82.

²⁰² ANONYM 1898a, 374.

²⁰³ Tento obraz byl použit jako ukázka Holubovy tvorby v katalogu Julius Mařák a jeho žáci z roku 1999.

²⁰⁴ ANONYM 1898b, 86.

povltavských remízků a lužních hájů budou napříště připomínat svým pojetím jeho učitele.²⁰⁵

Podruhé se účastnil vánoční výstavy Umělecké besedy, která byla zahájena 8. prosince 1898 se zpožděním kvůli jiným vánočním zájmům vystavujících umělců. *„Z mladší skupiny českých krajinářů upoutali především tři představitele verismu, který přes všechny nejmódnější reakce byli oceněni za lidský názor na krajinu. Práce Ludvíka Kuby, Otakara Lebedy a Josefa Holuba jsou skutečným okráním pro oko i mysl. Všichni tři náležejí k onomu konzervativnímu vyznání krajinářství a snaží se jej zachytit a podat tak na kolik tomu stačí jejich poctivý talent. Na jednom z těchto prvních hřebíků vánočních výstavy visí také Holubův olejový obraz Lovčen z Černé hory,[16] jeho první vlastností je pečlivá věrnost, kvůli které si zaslouhuje přednost před náládovým obrazem Když ocún kvete, aniž bychom ho podceňovali. Dále zde vystavil plátno Partie z pobřeží Vltavy, které je ovšem plnozrnným projevem autorova jádra a jeho tendence za vystižením sálavého světla.“*²⁰⁶

Druhou tvář výstavy byly krajiny, které malíři pojali jako psychický experiment. Takovým psychickým experimentem byl obraz Josefa Holuba Zadumání. Autor článku K. M. Čapek se o něm vyjádřil jako o obraze mírně a bez fráze vylíčeném. Nejlépe ohodnocen z Holubových věcí byl obraz V Orlických horách, kde použil barevný kontrast, vyvedený lesnatým pozadím a popředím lučních květů. S Orlickými horami se seznámil za společného pobytu s Antonínem Slavíčkem a Bohuslavem Dvořákem. Roku 1953 se do Orlických hor podíval se svou rodinou, navštívili Čertův důl.²⁰⁷

Dále K. M. Čapek napsal článek o výstavě, kterou uspořádal spolek Mánes roku 1898, kde se Josef Holub představil obrazem Krajina č. 3 a Česká vesnice číslo 4. *„Těmito obrazy zůstal práv čestnému místu v našem krajinářství, jehož si dobyl prostotou své čiré objektivnosti, kteréž charakter české krajiny jde nade vše, a jehož svědomí nesnese žádného marného opravářství díla božího i dosti má na blahodějně spravedlnosti, když se jí podaří světle povědět vše, co viděl.“*²⁰⁸

Roku 1898 se konala 59. výroční výstava Krasoumné jednoty. Výstava byla plně zastoupena českými krajináři. V českém sále byl Josef Holub zastoupen svým prostým a pravdivě podaným motivem Na Vltavě č. 62 s jednoduchostí, která vylučuje veškeré

---

²⁰⁵ RACEK 1971, nepag.

²⁰⁶ ČAPEK 1898a, 82-83.

²⁰⁷ Fotografie Josefa Holuba s rodinou v Orlických horách. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1119.

²⁰⁸ ČAPEK 1898b, 208-209.

krajinářské obtížnosti a činí proto jeho krajiny tak mile poctivými a upřímnými. Mezi další krajiny prezentované na výstavě patří obraz Den umírá č. 69 a Slunéčka již na mále č. 185, metafora názvu Den umírá, není nijak doložena samotným obrazem, smrt tu nic neevokuje. Na krajině byla oceněna výtečně studovaná obloha. Slunéčka již na mále byl označen za nejlepší z tří letošních krajin mladého umělce. Na obraze převažuje velká jasná obloha s růzností valérů, takřka perspektivní obláčky a parné cáry na nebi, tak vše to bylo přesvědčivě namalované.²⁰⁹

Další vánoční výstava Umělecké besedy v Praze, které se Josef Holub zúčastnil, byla zahájena v prosinci roku 1899. Byla umístěna v prostranném sále v domě pana Nováka u Štajgrů, počet vystavených děl na výstavě bylo 250 obrazů. Sál byl rozdělen zábradlím na 2 části, komponován v moderním slohu pro Živnostenskou banku architektem Osvaldem Plívkou. Sál tak tvořil menší vstupní síň a vlastní dvoranu. Vystavená díla nesla náměty z polabských lesů a byl tu vystaven velký počet návrhů plakátů od Josefa Holuba a Františka Kavána. Oba byli na výstavě ještě zastoupeni několika krajinami, nesoucí klasické znaky jejich tvorby.²¹⁰

Holubovo rodné město Slaný si na svého slavného rodáka vzpomnělo v časopise Slánský obzor roku 1930. V tomto roce oslavil své šedesáté narozeniny a upozornili tak na jeho životní jubileum vzpomínkou na malířovu životní dráhu. V den šedesátých narozenin vyjádřili úctu k tvorbě umělce všechny deníky a místní časopisy. Ministerstvo školství vyslovilo rovněž blahopřání a uznání za velkou a významnou uměleckou práci.²¹¹

Po dlouhém období byla uspořádaná výstava ve Slaném a to k počtě jeho 75. narozenin. Uspořádala ji Družina přátel umění ve Slaném v říjnu 1945. Vystavena byla díla z osobního vlastnictví Holubovy rodiny a soukromých sběratelů z okolí Kralup nad Vltavou. Vystaveno zde bylo 46 obrazů.

V listopadu roku 1955 byla uspořádána výstava děl Josefa Holuba v Kralupech nad Vltavou, která připomněla pětadesáté narozeniny malíře, spolužáka Františka Kavána. V roce 1955 byl jedním z nejstarších, dosud žijících žáků Julia Mařáka. Kralupskému kraji dal Josef Holub celé své dílo a život. Velká výstava shromáždila 91 obrazů, což je ovšem jen malá část rozsáhlé práce, přesto dokázala ukázat Holubovu uměleckou dráhu od jeho začátků až po nejmladší plátna, která namaloval ještě v roce 1954. Velmi rozmanitý soubor ukázal i růst a rozvětvení malířových námětových a technických zájmů. V kralupském

---

²⁰⁹ ČAPEK 1898c, 368.

²¹⁰ ČAPEK 1899c, 622.

²¹¹ ŠVÁB 1930, 76-77.

souboru byl vystaven i motiv z Černé Hory, který je z doby, kdy byl Holub jako stipendista v Černé Hoře a Dalmácii. Jinak je celé Holubovo dílo věnováno české krajině, a to především kralupskému kraji a jeho široké rozlehlé rovině v úrodném kraji Vltavy a Labe. Na jeho obrazech je základem pastózní malba, je pozorný k detailu. „*Proti starší romantické krajině, vyjádřené třeba ještě u V. Jansy, která byla bohatá na krajinné prvky, je Holubův motiv prostý, působící zvláštní realistickou podstatností a tíží.*“²¹² Tedy styl charakteristický pro začátek celé Mařákovy školy. Holub tímto způsobem tvořil do konce své tvůrčí činnosti, tedy do konce života. Uvolnil se ale jeho přednes, byť nijak výrazně a to v souvislosti s velikostí formátu a barevnosti, ale základní, do podrobností vypracovaný realismus neporušil. Na vystavených dílech použil Josef Holub náměty prostých míst podřipského kraje, ale jen zdánlivě všedního kraje a nejbližší jednoduché motivy okolí Kralup. I poslední vystavené práce jsou pravdivě objektivní.²¹³

Josef Holub se znovu objevil v časopise až po 15 letech, tedy v roce 1971. Prokop Toman napsal článek, kterým vzpomenu stých narozenin malíře Josefa Holuba a upozornil na probíhající výstavu v Kralupech nad Vltavou. *Bez velké pozornosti minulo výročí stého narození malíře Josefa Holuba, čelného člena Mařákovy hlavní krajinářské školy, druha a vrstevníka Antonína Slavička. Byla to generace, jaká se u nás už nezrodila. Výstava připomněla již zapomínaného malíře, jehož dílo patří stále k velkým kladům našeho krajinářství.*²¹⁴ Zásadou Miloslava Racka, pracovníka Národní galerie a zároveň kralupského rodáka, uspořádali Josefu Holubovi už několik výstav. První z nich se konala roku 1948, kterou zahajoval ještě profesor V. V. Štech, a druhá výstava byla uspořádána v roce 1955 k jeho 85. narozeninám. Tehdy ještě za umělcova života, která byla i nejobsáhlejší. V roce 1970 byla opět zásluhou Dr. Miloslava Racka zahájena třetí umělcova výstava. Nejvíce pocházeli obrazy ze sbírek kralupských občanů. Rozsahem nevelká expozice byla jen připomínkou Holubových narozenin, na jaře se pořádala rozsáhlá výstava ve Středočeské galerii na zámku v Nelahozevsi. I tento malý kralupský soubor ukázal Josefa Holuba jako umělce, na jehož vývoji lze poznat i vliv Antonína Chittussiho.²¹⁵ Na jiných dílech je znát i vliv mistrů barbizonské školy. Podobně jeho tvorbu charakterizoval Dr. Miloslav Racek „*A tak vytvářel své obrazy v duchu plenérového realismu, který vychází z francouzských barbizonských mistrů poloviny minulého století a z básníka přírody Camila Corota. Po jeho domácí modifikaci Chittussiově mu ve spojení*

---

²¹² ROUČEK 1955, 8.

²¹³ ROUČEK 1955, 8.

²¹⁴ TOMAN 1971, 2.

²¹⁵ Vliv Antonína Chittussiho můžeme vidět v obrazech z let okolo roku 1898.

*s českou krajinou dává určitou novou hodnotu i Josef Holub a někteří jeho spolužáci od Julia Mařáka.*²¹⁶

Nejtypičtější jsou pro Josefa Holuba práce kolem roku 1920.

Sám uspořádal dvě výstavy ve Slaném. Jedna z výstav proběhla v roce 1897 a vystaveno bylo 75 prací. Druhá výstava ve Slaném se konala k 75. narozeninám umělce roku 1945. Výstavu uspořádal Musejní a literární spolek Palacký v Slaném. Zahájena byla v sobotu, dne 27. října a trvala do 4. listopadu 1945. Obrazy byly vystaveny v malém sále sokolovny. Velké množství obrazů pocházelo ze soukromých sbírek občanů města Slaného. Pozvání na zahájení výstavy a gratulaci k narozeninám poslal Musejní a literární spolek Palackého Josefu Holubovi.²¹⁷ Výstavy také proběhly ve Zvoleněvsi, Chocni, Chrudimi, v Poličce, Hané roku 1945. Snad nejstarší výstavou v Kralupech byla výstava uspořádaná roku 1903 od 8. do 15. dubna. Na pozvánce byla reprodukce obrazu a v medailonu byla podobizna Josefa Holuba.²¹⁸ Zajistila ji Řemeslnicko-čtenářská beseda, jejímž členem Holub byl. Další výstava v Kralupech nad Vltavou byla roku 1926, zajistil ji Československý červený kříž, konala se ve dnech 5. až 8. prosince v budově chlapecké školy. Výtěžek ze vstupného šel ve prospěch Československého červeného kříže a vystavené obrazy měl Holub možnost také prodat.²¹⁹ Roku 1932 byla uspořádaná výstava v Kralupech nad Vltavou, kterou připravil Spolek přátel střední školy v Kralupech. Výstava se konala od 8. prosince do 11. prosince 1932, kde bylo vystaveno přes 70 děl. Jedním z měst, kde se objevil zájem o obrazy Holuba, byla Litomyšl. Výstava obrazů se konala ve Smetanově domě a byla zahájena přednáškou spisovatele F. V. Krejčího z Prahy O krajinomalbě. Uspořádala ji Beseda v Litomyšli od 28. září do 8. října 1905.²²⁰ Josef Holub vystavoval v Mánesu v Praze, v Pardubicích, Lounech, Náchodě, Brně a Plzni, se spolkem Výtvarných umělců v městech po Moravě a v Londýně. V Praze se však samostatné výstavy nedočkal, jen v roce 1932 bylo jeho šest obrazů zakoupeno na výstavu Julius Mařák a jeho škola. Ta byla uspořádaná jednotou výtvarných umělců, konající se od dubna do května v Obecním domě. Oddělena byla díla Mařáka a jeho již zemřelých žáků v levé části a napravo byli umělci dosud žijící, mezi nimi Josef Holub. Výstava

---

²¹⁶ RACEK 1971, nepag.

²¹⁷ Dopis Muzejního a literárního spolku Palacký ve Slaném Josefu Holubovi ze dne 24. října 1945. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 34D.

²¹⁸ Reklama v podobě pohlednice na výstavu Josefa Holuba roku 1903. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1117.

²¹⁹ Pozvánka na výstavu Josefa Holuba roku 1926. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 81D.

²²⁰ Pozvánka na výstavu obrazů Josefa Holuba roku 1905. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1421.

v Kralupech nad Vltavou v květnu 1948 byla pokusem o vytvoření retrospektivy Holubovy výtvarné činnosti. Snažili se vybrat díla, která by ilustrovala celkový vývoj malířovy tvorby. Výstava byla uspořádána v osmdesátisedmi letech malíře, který byl roku 1948 dosud poslední žijící Mařákův žák. Výstava byla uspořádána v chlapecké škole v květnu roku 1948, ale již na podzim roku 1947 vyjádřil sbor učitelů z chlapecké školy přání k mistrovým narozeninám. K přání byly připojeny podpisy všech vyučujících na škole.²²¹ Možná i právě proto byla výstava uspořádána v prostorech této školy.

Výstavu slavnostně zahájil proslov V. V. Štecha, profesora Akademie výtvarných umění.

Roku 1951 jej obchodní podnik Syndikátu výtvarných umělců československých v Praze požádal o zapůjčení jednoho nebo dvou obrazů na letní výstavu. Díla byla i k prodeji a obchodní podnik sliboval možnost prodeje, jelikož přijdou na výstavu i kupci z ciziny.²²²

Roku 1921 byl totiž Holub členem Syndikátů výtvarných umělců československých v Praze.²²³

Další nabídka přišla od Karáskovy galerie v Praze – ústavu slovanského umění, která chtěla k jeho 85. narozeninám uspořádat výstavu jeho děl na podzim téhož roku. Požádali ho o souhlas a podporu při přípravování výstavy a zahajovacím proslovu, ve kterém by vzpomněl svého učitele Julia Mařáka a svých spolužáků.²²⁴ Výstava zřejmě nebyla uskutečněna kvůli vysokému věku umělce. K této příležitosti, ale uspořádali výstavu v Kralupech nad Vltavou jako jednu z posledních výstav za života Josefa Holuba. Vybraný prostor na vystavení děl byl v domě požárníků. Výstava byla zahájena 13. listopadu a ukončena 27. listopadu 1955. Zde bylo vystaveno 91 obrazů, které byly zapůjčeny přáteli Josefa Holuba. Výstavu zašitovovala rada Okresního národního výboru a Městského národního výboru. Tato výstava byla prvním počinem k zahájení činnosti okresní obrazárny ve Velvarech.

Dům osvěty v Kralupech, zařízení Okresního národního výboru v Kralupech nad Vltavou vydalo potvrzení pro Josefa Krále-soukromého sběratele o přijetí obrazů-originálů

---

²²¹ Přání k narozeninám od učitelského sboru měšťanské chlapecké školy v Kralupech nad Vltavou Josefu Holubovi zaslané dopisem ze dne 15. listopadu 1947. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 37D.

²²² Dopis obchodního podniku Syndikátů výtvarných umělců československých v Praze Josefu Holubovi ze dne 1. června 1951. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 15D.

²²³ Legitimace Syndikátu výtvarných umělců československých v Praze. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1395.

²²⁴ Dopis Karáskovy galerie v Praze Josefu Holubovi ze dne 7. února 1955. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 281D.

Josefa Holuba. Obrazy byly pojištěny u místní Státní pojišťovny.²²⁵ Roku 1963 byla v Kralupech uspořádaná výstava velkých pláten od 3. do 24. listopadu 1963. Vystaveno bylo 15 obrazů.

Roku 1970 byla uspořádaná výstava k 100 výročí narození Josefa Holuba. Konala se v nelahozeveském zámku. Nelahozeves se stala jedním z hojně používaných motivů Josefa Holuba, který do této krajiny pravidelně vyjížděl. Když totiž Holub začal malovat své obrazy na přelomu století z okolí kralupska, nebylo to ještě město, ale byla tu jen řeka s přívozem a vesnicemi, mezi nimi ležely louky, pole, sady a rozdělovala je řeka Vltava.²²⁶ Na uspořádání výstavy se podílela i jeho dcera Eva Holubová-Šimová, která na výstavu nechala dopravit otcovi kresby s námětem Peruce, školní kresby a kresby malované před vstupem na Akademii.²²⁷ Úvodní slovo na zahájení výstavy pronesl Miloslav Racek. Před rokem 1970 vznikl k uspořádání výstavy seznam majitelů obrazů Josefa Holuba.²²⁸ Mezi majiteli jsou uvedeni občané z Kralup nad Vltavou i se svým povoláním a s adresou bydliště. Mezi nimi byli drogist, obchodník, cukrář, knihkupec, prodejci oděvů, hostinský, manželka po staviteli Pokorném a obuvník. Josef Kysela, drogist, vlastnil i obrazy Rabase, s kterým ho pojili určité příbuzenské vztahy. Velké množství Holubových děl bylo ve vlastnictví střední vrstvy obyvatel, od kterých zřejmě výměnou za obrazy odebíral potřebné zboží pro uživení rodiny.

Mezi dalšími majiteli jsou zapsáni Státní spořitelna a Státní banka v Kralupech, Městský národní výbor sídlící v kralupské radnici, Osmiletá střední škola na Komenském náměstí, Jedenáctiletá střední škola v Kralupech, v ONV v kanceláři vedoucího odboru pro vnitřní věci Václava Tomsí se obrazy nacházely také.

V Městském muzeu v Kralupech pak roku 1992 vystavily nejen Holubovi obrazy ale i kresby. Vystavených děl bylo 48. V roce 2000 byla uspořádaná další výstava Josefa Holuba. Byla uspořádaná k příležitosti 130 let od narození tohoto kralupského akademického malíře. Výstava se pořádala v Městském muzeu Kralupy nad Vltavou. Výstava podala průřez jeho tvorbou, koncipovala tak rozložení obrazů a kreseb. K nim autoři výstavy zařadili i méně známá díla zapůjčená od veřejných institucí a soukromých

---

²²⁵ Potvrzení Domu osvěty v Kralupech nad Vltavou pro Josefa Krále ze dne 6. listopadu 1955. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 771/4.

²²⁶ RACEK 1971, nepag.

²²⁷ Z osobní korespondence Evy Holubové-Šimové a Miloslava Racka. Eva Holubová-Šimová tehdy bydlela v Brodech-Krásném Dvoře u Loun. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Neinventarizováno.

²²⁸ Seznam osob, jimž byl zaslán dopis k prohlídce obrazů akademického malíře Josefa Holuba. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Neinventarizováno.

sběratelů. Vernisáž zahájila výstavu dne 14. listopadu a na místním hřbitově odhalili téhož dne repliku busty na malířově hrobě.²²⁹

Roku 2007 se pořádala výstava nazvaná Josef Holub - Obrazy v Městském muzeu Kralupy nad Vltavou. Byla zahájena 22. února a trvala do 6. května 2007.

Jeho díla můžeme najít v širokém okolí. Mnoho jeho obrazů se nachází v soukromém majetku a ve veřejných institucích. Ve Slaném se nachází tři díla ve Vlastivědném muzeu a několik obrazů v České spořitelně. V Kralupech nad Vltavou je celý soubor v městském muzeu a soubor děl je i v ČS spořitelně, která vlastní díla i velkých rozměrů. Ve Velvarech v České spořitelně a. s. najdeme obrazy s námětem Velvar. V Pardubicích je doložen jeden jeho obraz.²³⁰ Plátna s námětem hory Říp jsou v České spořitelně a. s. v Roudnici nad Labem. Josef Holub svůj obraz nabídl ke koupi Rolnické podřipské záložně v Roudnici nad Labem v říjnu 1932. Záložna si od malíře objednala dvě plátna. Do Kralup se na ně přijel podívat v dubnu roku 1933 Judr. Jan Vodsed'álek a Ing. Karel Štolc, který poskytnul finanční pomoc pro nákup děl. Jedním z obrazů byl pohled na Hasenburk. Za zhotovená díla a jejich zarámování dostal Holub v květnu 1933 zaplacen 30 000 Kč.²³¹ Holub měl závazně do půl roku přijet obrazy přelakovat. Poté Rolnická podřipská záložna projevila zájem o studie k oběma obrazům, které by ráda dodatečně zakoupila.²³² Také obrazy najdeme v Českém muzeu výtvarného umění. Šest obrazů je nyní v Národní galerii v Praze. Jsou to: Les, 1921, olej, karton, 49,5 x 66 cm, Vesnice u rybníka, kolem roku 1915, olej, plátno, 98 x 103 cm, Krajina se skalami, 1916, olej, karton, 50 x 66 cm, Vesnický sádek, 1931, olej, karton, 56,5 x 65 cm, Rybník, 1905, olej, plátno, 71 x 97 cm, Zákoutí kostela, 1908, olej, plátno, 50,5 x 65 cm. Snad jeho nejstarší malbou byla gratulace k sňatku své starší sestře Elišce. Měl to být akvarel vzniklý 24. ledna 1887.²³³

Dočteme se, že jistý pan A. Egert z České Třebové vlastní asi stovku jeho obrazů a studií.²³⁴ To nám dává představu o tom, jak velké množství děl mohl za celý život vytvořit. Někdy po roce 1905 se Holub uzavírá do prostředí malého města a přestává obesílat pražské výstavy, ačkoliv jeho obrazy nalézaly vesměs příznivý ohlas u kritiky už od doby, kdy studoval na Akademii. Snad to vyplynulo z toho, že pro starosti o výživu rodiny

²²⁹ RACEK 2000b, 24.

²³⁰ TOMAN 1993, 362.

²³¹ Dopis Rolnické záložny podřipské v Roudnici nad Labem Josefu Holubovi ze dne 5. května 1933. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 13D.

²³² Dopisy Judr. Jana Vodsed'álka Josefu Holubovi ze dne 24. října 1932, 19. dubna 1933 a 5. května 1933. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 47D, 45D, 16D.

²³³ ŠÍMA 1988, nepag.

²³⁴ TOMAN 1993, 362.

nemohla být jeho vlastní malířská práce tak soustavná, jak by si byl přál. Snad spolupůsobil i to, že tehdy s plnou vervou svého mládí nastoupila nová výtvarná generace, pro niž i impresionismus byl věcí překonanou, generace, která se oddává novým směrům, cizím pro pokolení mařákovců.²³⁵ Pohroužil se do přírody kolem řeky Vltavy. Byl pro něj typický bílý slunečník, stojan s plátnem, v ruce paleta s barvami a na hlavě klobouk. Byl takto mnohokrát vyfotografován a tato fotografie byla častým doprovodem k článkům v novinách.[17] Holubova malba má vzestupnou tendenci až na přelomu století, rozvíjí se a uchovává si svůj charakter ještě v době okolo první světové války, kdy tvorba některých jeho kolegů z Mařákovy školy procházela krizemi, plynoucími vesměs ze snahy reagovat na problémy mladší generace.²³⁶ Vždyť v roce 1902, kdy do Prahy přišla s výstavou francouzského umění poprvé díla malířů, kteří stáli u zrodu impresionismu, bylo Mařákovým žákům, kteří velmi brzy, vlastně již skoro za studia vyzráli, třicet let a byli hotově utvořenými osobnostmi. Ani Slaviček, který k impresionismu měl nejbližší, nepřejal z něho nic, co by bylo v rozporu s jeho hotovým výtvarným názorem. Do obrazů tohoto pokolení krajinářů přešla z impresionismu sice skvrna, umožňující přesnější přepis přírody s její atmosférou a větší barevností, avšak i když vyjasnili více či méně paletu, nepoužívali impresionistických skvrn čistých barev, ale malovali i nadále barvami lomenými. A na úkor těchto malířů devadesátých let zaujímá nyní na výstavách stále více místa generace mladší. Povahově ne právě průbojný Josef Holub zůstal ještě ve větším osamocení než Bohuslav Dvořák a František Kaván. Proto ve výtvarnické literatuře ještě ve 30. letech nalezneme zmínku, že Josef Holub zaměnil ateliér malířský za fotografický a že už nemaluje.²³⁷

Velkým okamžikem byl pro Holubovu tvůrčí činnost vznik Československé republiky. Vznikla velká potřeba domácího umění. Umění, které mělo zdobit veřejné prostory a úřednické budovy. Mezi velké objednavatele patřily již zmiňované Městské spořitelny.

Soustavněji začíná tvořit tedy po roce 1920, kdy ministerstvo školství kupuje jeho kolekci obrazů za 3000 korun, čímž je vytvořen hmotný základ pro další umělce

---

²³⁵ RACEK 1955, nepag.

²³⁶ RACEK 1955, nepag.

²³⁷ RACEK 1955, nepag.

práci.²³⁸ Ministerstvo školství a národní osvěty vybralo jeden ze tří obrazů, které jim Holub zaslal. Obdržel za něj částku 7 000 Kč a zbylé dva si musel sám odvézt.²³⁹

Jeho výtvarná činnost byla oceněna Ministerstvem školství a národní osvěty, od něhož se mu dostalo roku 1924 podpory k další umělecké činnosti.

Ve třicátých letech objednával rámy na své obrazy u živnostníka Antonína Křížka v Praze Smíchově.²⁴⁰

Od 90. let do 20. let maloval své obrazy moderním způsobem než později. V počátcích tvorby jsou jeho náměty velmi dobře propracovány do detailu, to v pozdějších letech na plátně nenajdeme.

Holubovy obrazy prozrazují průběhem prvních dvou desetiletí 20. století určité vyjasňování palety. Zprvu se objevují ostřejší zelené tóny s nádechem do modři a jimi modeluje nejen stromy, sklánějící se nad potokem, řekou či rostoucí uprostřed luk a polí, nebo někde za humny, ale modeluje ostrými zelenými tóny i zelná a řepná pole Podřipska, lopuchy nebo trávu s květinami v popředí. Holub však i při zachované věcnosti dovede spojit v popředí rostliny i listoví, detailně podané koruny stromů a obklopit je vzduchem a světlem, s pečlivě odváženými vztahy barevných i valérových nuancí. Červenofialové tóny střech, holých polí a cest, které kontrastně doplňuje zelená barva, jsou nyní teplejší. Chladné nebe opět dotváří atmosféru těchto prostých motivů, malovaných většinou za ranního oparu nebo ve chvílích, kdy je tento opar vypíjen silícím dopoledním sluncem, či na sklonku o poledni, kdy vzduch, světlo i barvy a tmavnoucí koruny stromů, ohlašují nedaleký soumrak. *„Holub sleduje takto přírodu pouze od pozdních jarních dnů do příchodu podzimu, neboť na rozdíl od jeho druhů nelákají jej holé stromy, v nichž architektura převládá nad malebností.“*²⁴¹ Těch pár zimních obrázků, které namaloval, je skutečnou výjimkou. A v jeho krajinách zpravidla nejsou lidé, ale jen stromy, kousek Vltavy nebo jejího břehu, tůňka u řeky či na potoce, trochu vegetace na polích, lukách a mezích, pár domků, snad jen ještě nějaká ta loď na řece nebo hejno hus.²⁴² Holub byl rozený krajinář. Postavy v jeho tvorbě skoro nenalezneme, pokud ano tak tvoří stafáž dotvářející určitou náladu.

---

²³⁸ RACEK 2000a, nepag.

²³⁹ Dopis Ministerstva školství a osvěty Josefu Holubovi ze dne 9. prosince 1930. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 50D.

²⁴⁰ Účet pro Josefa Holuba od Antonína Křížka ze dne 9. října 1930. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 44D.

²⁴¹ RACEK 1955, nepag.

²⁴² RACEK 1955, nepag.

Nemaloval ani náboženské náměty, jen jednou namaloval pro Prokopa Filipa Masnera obraz se svatým Prokopem. Svatý Prokop stojí s berlou nad Prokopem Filipem Masnerem. Prokop Filip Masner byl kralupský podnikatel, vlastníci cihelny a další živnost. Byl velkým mecenášem muzea za první republiky a sám byl historik laik. Obraz vznikl kolem roku 1930 až 1935.²⁴³

Asi tak od roku 1910 až do roku 1920, hlavně však koncem tohoto desetiletí, dochází Holub v těchto svých námětech k syntetičtějšímu pohledu a uchopení námětu. Dříve detailně podané listovní stromů se nyní jeví jako větší světlé a tmavé skvrny a svým obrysem měkčeji zasahují do oblohy. A stejným způsobem je zvládnut celý námět, v němž jsou jednoduše spojeny a řazeny ve větší celky detaily, aniž by ztrácely na svém realistickém charakteru. Holub v těchto letech umělecky vyžívá a všechny své zkušenosti vkládá do děl, v nichž plně uplatněný realismus je provázen zpevněnou kompoziční výstavbou, silnějším barevným nánosem a energickými tahy štětce.

Během dvacátých let uplatňuje se stále častěji v jeho obrazech skvrna, kterou Holub zaznamenává své světelné a atmosférické dojmy. Zároveň s použitím skvrny dochází zprvu k ostřejším světelným kontrastům. Některé obrazy jsou malovány v plném denním světle. Do korun stromů a do lesních interiérů padají skvrnami paprsky světla, rozlévají se po trávě či červenavé zemi a skvrnami jsou rozostřeny obrysy stromů, lépe splývající se vzduchem. Poněkud se prosvětlují barvy a obraz je barevnější. Barva však nikdy neztrácí svůj lokální charakter, svoji vázanost k určitému předmětu.

Již koncem dvacátých let a častěji ve třicátých letech vstupuje do Holubových obrazů opět náladový prvek. Holub jakoby se tu vracel k náladovému realismu svého mládí, jenže s tím rozdílem, že jsou nyní detaily přeměněny do skvrn. Poetizuje jak názvy svých obrazů, tak i náměty. Této lyričnosti lépe odpovídají malé formáty a jejich užitím se později zdobňuje i rukopis a výstavba celku. Jak postupuje u Holuba v těchto letech uplatňování nálady, tak je potlačována barevnost obrazů. Omezuje se na tóny stále lomenější, až na přelomu třicátých a čtyřicátých let maluje některé obrazy skoro jen šedými a hnědými odstíny, lomenou poněkud do zelenava či žlutava. Sluneční světlo je teď jakoby zamžené a nepřemáhá hnědošedými tóny zastřenou barevnost předmětů. V tomto období se také Holub vrací více k Mařákovi častější volbou motivů z vnitřku hájů a remízků, s úsekem cesty nebo tichým koutem mezi stromy.

---

²⁴³ Tento obraz vlastnila rodina Masnerů do roku 2002, kdy Kralupy nad Vltavou postihla velká povodeň. Obraz poničila také, celá čtvrtina obrazu byla zasažena vodou. Rodina nechtěla investovat do jeho opravy, proto obraz poskytla Městskému muzeu v Kralupech nad Vltavou, které nechalo obraz zrestaurovat a je jeho novým vlastníkem.

Takto malovat zastihujeme Holuba ještě na konci druhé světové války, kdy se obrací celou sérií obrazů k městu, postiženého náletem. Na plátně zachytil důsledky bombardování Kralup nad Vltavou za 2. světové války. Zobrazení tragiky válečných hrůz nebyl lyricky založený Holub schopen, a tak užívá kontrastu slunečních dní nad troskami.

Většina dochovaných obrazů ze soukromých a veřejných sbírek je právě z 20. a 30. let minulého století a mladší. V této druhé části uměleckého života vytvořil Holub více jak stovku olejomaleb a akvarelů. Tematicky se zaměřuje na krajinu v Kralupech a v nejbližším okolí, podstatná je i velvarská inspirace. *O jeho pracích napsal dr. Herain v Topičově sborníku: „Obrazy Vltavy z různých míst jsou výrazem obzvláštní lásky k této řece, která hlavně svými partiemi, klidnými a barevně umírněnými, vyhovuje jeho zálibám.“*²⁴⁴ Obrazy maloval především s náměty z Podřipska a Povltaví.

Malířské zakázky Holubovi domlouvali i jeho přátelé, rodina a příbuzní. Jedním z nich byl bratr František, který ho informoval o zájmu továrníka Pály ze Slaného. *„Milý Pepo! Továrník p. Pála,²⁴⁵ který loni koupil od tebe obraz, by chtěl mít pohled na Slaný v jiném hávu. Žádal mně, neboť zda bys byl ochoten to namalovat. Prosím proto obratem o tvé rozhodnutí. Myslím, že by to dobře zaplatil. Chce pohled z tovární věže. Na zdar! Pozdrav od všech. Franta“*²⁴⁶

Ve 40. letech tvoří rovněž v Poděbradech a v 50. letech 20. století v Kvasinách, kde se usadila jedna z jeho dcer. Na sklonku života, který strávil ve Kvasinách u Rychnova nad Kněžnou, maluje drobné obrázky v zámeckém parku a jeho okolí.²⁴⁷

Roku 1955 pobýval v Kvasinách a v září za ním do Rychnova nad Kněžnou přijeli kralupští občané. V zámku v Rychnově nad Kněžnou měl vystavená díla z posledních let. V listopadu téhož roku uspořádali v domě požárníků v Kralupech nad Vltavou výstavu k 85. narozeninám.²⁴⁸

Jeho tvorba je rozdělena na dvě části, na část časného plenérového realismu a na druhou, která se shoduje s mládím a vyznačuje se rozšířením přednesu o volnější barevnou skvrnu. Rostliny v prvním plánu maloval velmi podrobně, ale týká se to obrazů z raných let, v pozdějším věku již v předním plánu detailní popis chybí. Detaily ale neznamenají jen

---

²⁴⁴ RACEK 1955, nepag.

²⁴⁵ Roku 1919 český podnikatel Jaroslav J. Pála, spolumajitel firmy Hamburger Bateria fabrik HAFABA, založil veřejnou obchodní společnost Pála a spol., továrnu elektrických článků a baterií ve Slaném. Roku 1946 rodina o podnik přišla, byl zestátněn, a stát následně založil národní podnik Bateria, do kterého byly začleněny firmy Pála a. s. Slaný a Elektrotechnická továrna Schmidt a spol. Děčín-Podmokly.

²⁴⁶ Dopis Františka Holuba Josefu Holubovi ze dne 7. Ledna 1929 ze Slaného. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1415.

²⁴⁷ RACEK 2000b, 24.

²⁴⁸ MOLÍK 1955, 26.

popis, jsou kompozičním prostředkem, který v obraze zajišťuje první plán a klade důraz na realističnost půdy. V plenérovém realismu neupravoval krajiny a maloval skutečný výsek přírody a začíná malovat i složitější náměty. Více vyhledává prosté výseky krajiny a chce je podávat divákovi prostě, tak jak je vidí on.

Ve druhé vlně jeho tvorby můžeme sledovat použití barevných skvrn například v obraze *Vlhký den* z roku 1940.[18] Je zde znát rozdíl v přednesu od jeho počáteční tvorby. V mládí ztvárňoval půdu ubíhající v prostoru k pozadí téměř hladkou. V této době tvoří půdu a předměty barevná skvrna, ale ani barevná skvrna mu nesmí rušit realistickou podobu díla.

Velký vliv na jeho umělecký vývoj měla léta prožitá na Akademii, v Mařákově ateliéru, kde byl položen základ jeho příštímú výtvarnému projevu. Proto je pevně zakořeněn ve tvorbě 19. století. Příliv nových uměleckých směrů na přelomu 19. a 20. století zastihl Holuba již jako hotového umělce s jasným tvůrčím směřováním, od něhož se již nemohl odklonit. Použil některé vlivy impresionismu, kdy zesílila lyričnost a náladovost jeho krajin, v nichž dostávají prostor i vlivy atmosférické. Rozšířil svůj rukopis o skvrny lomených barev, jimiž změkčoval linie, případně navozoval atmosféru zamžení či soumraku. Další nové podněty již jeho výtvarný názor ovlivnit nemohly. Zůstal tak pro své současníky srozumitelným tvůrcem, který ve svých dílech uchoval dávno zmizelou poetiku krajiny malého venkovského města v prvních desetiletích minulého století.

Po stránce technické byly Holubovou doménou olejomalby, které střídají nejrůznější formáty od malých až po ty velké, podle zvoleného tématu. Nevyhýbal se ani formátům monumentálním, které dosvědčují mistrovské zvládnutí celkové kompozice a stavby jednotlivých plánů. Dnes je známo 7 obrazů, jejichž šířka překračuje 160 centimetrů: *Povltaví-Nelahozeves*, *Chvatěruby*, *Konec románu* – vše v majetku České spořitelny a. s. v Kralupech nad Vltavou, *V jarní podvečer*, *Horní Povltaví-v soukromém držení*, *Chržín-v majetku Městského úřadu ve Velvarech* a *Říp v majetku České spořitelny a. s. v Roudnici nad Labem*.²⁴⁹

Holubovo rozsáhlé dílo bohužel nedošlo širší odezvy ani v jeho pozdějším věku, dobře jej znali pouze kralupští obyvatelé z místních jubilejních výstav, či spíše z každodenního styku, z pozice umělcových zákazníků.²⁵⁰

Josef Holub neměl žádné žáky a není známo, že by se u něj někdo soukromě učil. Jedině Eva Šimová - Holubová se mohla od otce něčemu přiučit. Uváděla, že je sochařkou,

---

²⁴⁹ RACEK 2000a, nepag.

²⁵⁰ RACEK 2000a, nepag.

ale v seznamu Akademie její jméno není.²⁵¹ Existují její vlastní kresby, ale spíše než na přírodu se zaměřovala na architekturu, květiny a zvířata. Především kočky, které měl rád i Josef Holub.²⁵² Studie přírody a krajiny nemá namalované s takovou lehkostí jako její otec. I ostatní kresby se u ní vyznačují jistou tvrdostí, ostrostití. Eva Šimová – Holubová dokonce poslala roku 1969 jeden z obrazů svého otce do Jugoslávské republiky, za který jí byl vysloven dík od prezidenta Tita. Projev díků jí byl také zaslán od Velvyslanectví socialistické federativní republiky Jugoslávie za příklad přátelství mezi oběma zeměmi.²⁵³ Po smrti Josefa Holuba zdědila veškeré jeho osobní věci a movitý majetek dcera Eva Šimová.

Mezi movitými věcmi byly nejen obrazy namalované Josefem Holubem ale i obrazy, které dostal od svých přátel ze studií u Mařáka. Kde tyto obrazy jsou, není známo. V domě, ve kterém žil s manželkou a dcerami zdědila Eva Šimová a po ní její syn František Šíma. František Šíma prodával dědečkovi obrazy, aby si přilepšil k invalidní penzi. Protože Šíma byl zaměstnán v Městském muzeu v Kralupech nad Vltavou, tak je mohl prodat přímo do muzea. Po smrti Františka Šímy se rodinný dům Josefa Holuba prodal, nový majitel veškeré věci a obrazy předal městskému muzeu v Kralupech nad Vltavou.

..

---

²⁵¹ Její povolání sochařky je uveden i v cestovním pase, který byl vystaven v červenci 1930. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1892 a.

²⁵² Jeho fotografie s kočkou v náruči je použita v medailonu životopisu Holuba v knize Malíř Josef Holub.

²⁵³ Dopis od Velvyslanectví socialistické federativní republiky Jugoslávie Evě Holubové-Šimové ze dne 3. dubna 1969 a 25. června 1969. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. 533D, AR 1418/1.

III. ZÁVĚR

Cílem této práce bylo poukázat prostřednictvím monografického zpracování života a tvorby Josefa Holuba na tvorbu méně známých žáků Julia Mařáka, která je stejně důležitá a hodnotná jako tvorba předních představitelů Mařákovy školy.

Práce je rozdělena na dva větší oddíly. První částí Historické zasazení je zařazení života a díla Josefa Holuba do dějinného kontextu. Josef Holub se narodil do doby, která byla počátkem velkých změn v historii naší země i změn v podobě výtvarného umění. V další části je nastíněn vývoj a charakteristika Akademie výtvarných umění v Praze. Když na Akademii působil Julius Mařák, došlo k jejímu zreformování, a byl jí dán nový vnitřní řád. Popsala jsem vývoj a tvorbu Holubových spolužáků a srovnala s Holubovou tvorbou. Druhou velkou částí je Život Josefa Holuba. Při koncipování biografické kapitoly jsem bohatě využila dokumentární pozůstalosti, nacházející se v archivu Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Protože kromě základních informací, které jsou napsané v jakékoliv zmínce o Josefu Holubovi, nenapsal nikdo nic konkrétnějšího o životě a samotné tvorbě tohoto důležitého umělce. Z dokumentární pozůstalosti nebylo dosud nic publikováno. Práce pokračuje kapitolou Dílo Josefa Holuba, která podává celkový vývoj malířské tvorby Holuba. V Kralupech nad Vltavou splynul s podřípskou krajinou, vytvořil mnoho děl s námětem této krajiny. I přes to, že byl chudý a své dílo neprodával jen majetným lidem, vysloužil si ocenění za svou tvorbu už během života. Různé spolky jak ve Slaném, jeho rodném městě, a v Kralupech nad Vltavou mu pořádaly výstavy k různým životním výročím. Výstav bylo uspořádáno velké množství, což bylo výhodné pro samotného Holuba, protože mohl alespoň některé obrazy výhodně prodat. V závěru je Katalog děl z pozůstalosti Josefa Holuba v Městském muzeu v Kralupech nad Vltavou, katalog je dále doplněn o přírůstky. Do katalogu děl jsou zařazeny kresby a přípravné studie, které nebyly zkatalogizovány ani vystaveny. Tyto kresby a přípravné studie jsou také součástí pozůstalosti Josefa Holuba. Záměrně jsem je umístila úplně nakonec, aby nepřerušily řadu dokončených obrazů, většinou olejomalb. Díla a celá pozůstalost připadla Městskému muzeu díky vnukovi Josefa Holuba Františku Šimovi. Dílo Josefa Holuba můžeme vidět v různých veřejných institucích a v soukromých sbírkách. V porovnání s ostatními malíři Mařákovy školy se stále obrazy Josefa Holuba vyskytují na trhu s uměleckými předměty. Důležité samozřejmě pro kupce uměleckých děl je dostupná cena obrazů Josefa Holuba a také zájem o opravdu realistické a poctivé vystižení středočeské krajiny.

Malíř, který stojí poněkud ve stínu, nemusí být nutně špatným umělcem. A je důležité mít nějaké povědomí i o regionálních tvůrcích, kteří si svou činností zaslouží naši

pozornost. Josef Holub je důležitým žákem Julia Mařáka a snad jsem svou prací vyvolala zájem o podobně osamocené umělce.

IV. KATALOG DĚL Z POZŮSTALOSTI JOSEFA HOLUBA V MĚSTSKÉM MUZEU
V KRALUPECH NAD VLTAVOU.

1. Slézy na Františku, nedatováno, olej, plátno, 59 x 78 cm. Inv. č. GAL 44. Foto: autorka

2. Po náletu (V Podhájí u Tesárků a Špičků), 1945, olej, karton, 48 x 40 cm. Inv. č. GAL 55. Foto: autorka

3. Zátíší, nedatováno, olej, karton, 51,5 x 42 cm. Inv. č. GAL 56. Foto: autorka

4. Tůň u Vltavy, 1933, olej, karton, 37 x 29 cm. Inv. č. GAL 57. Foto: autorka

5. Pohled na Vltavu, 1929, akvarel, papír, 63 x 48 cm. Inv. č. GAL 60. Foto: autorka

6. Pod petrolejkou, 1951, olej, plátno, 100 x 80 cm. Inv. č. GAL 62. Foto: autorka

7. Křivánkova rokle (Rokle na Hrombabě), 1938, olej, lepenka, 60 x 45 cm. Inv. č. GAL

64. Foto: autorka

8. Podzimní nálada, 1916, olej, plátno, 97 x 75 cm. Inv. č. GAL 65. Foto: autorka

9. Vesnice nad řekou (Lobeček), 1903, olej, plátno, 96 x 79 cm. Inv. č. GAL 66. Foto: autorka

10. Cesta u tunelů, 1900, olej, plátno, 50 x 66,5 cm. Inv. č. GAL 67. Foto: autorka

11. Louka proti Nelahozeveskému zámku, 1895, olej, karton, 50 x 32 cm. Inv. č. GAL 69.
Foto: autorka

12. Pohled k Nelahozevsi, nedatováno, olej, plátno, 90 x 75 cm. Inv. č. GAL 147. Foto:
autorka

Přirůstky

13. Kvetoucí louka, 1895, olej, překližka, 30 x 23 cm. Inv. č. GAL 257. Foto: autorka

14. Starý přívóz, 1913, olej, karton, 28,5 x 26,5 cm. Inv. č. GAL 256. Foto: autorka

15. Kostel v Holubčích, 1905, akvarel, papír, 41 x 33 cm. Inv. č. GAL 272. Foto: autorka

16. Lobeček od přívozu, 1927, olej, plátno, 98 x 75 cm. Inv. č. GAL 100. Foto: autorka

17. Svatý Prokop, 1928, olej, plátno, 100 x 40 cm. Inv. č. GAL 346. Foto: autorka

18. Ateliér, 1928, akvarel, papír, 33 x 24 cm. Inv. č. GAL 370. Foto: autorka

19. Dům s verandou, 1929, olej, lepenka, 49 x 64 cm. Inv. č. GAL 369. Foto: autorka

20. Zima na zahradě u Holubů, 1929, olej, karton, 50 x 34 cm. Inv. č. GAL 258. Foto: autorka

21. Hospodářský dvůr, 1929, olej, lepenka, 49 x 60 cm. Inv. č. GAL 368. Foto: autorka

22. Podřípská krajina, 1931, akvarel, papír, 53 x 40 cm. Inv. č. GAL 254. Foto: autorka

23. Zámek Vranov nad Dyjí od západní strany, 1932, olej, karton, 28,5 x 36,5 cm. Inv. č. GAL 378. Foto: autorka

24. Prádelna u Holubů, 1938, olej, karton, 26,5 x 34,5 cm. Inv. č. GAL 372. Foto: autorka

25. Křižovatka cest v parku, 1957, olej, karton, 40 x 30 cm. Inv. č. GAL 255. Foto: autorka

26. V Podháji po náletu, 1946, olej, překližka, 38 x 29,5 cm. Inv. č. GAL 260. Foto: autorka

27. Podháj po náletu, 1946, olej, překližka, 40,5 x 38,5 cm. Inv. č. GAL 259. Foto: autorka

28. Chalupa v Pusté Rybné, nedatováno, olej, plátno, 96,5 x 80 cm. Inv. č. GAL 310. Foto: autorka

29. Z Kvasin cesta do lesa, nedatováno, olej, překližka, 27,5 x 36,5 cm. Inv. č. GAL 379.
Foto: autorka

30. Kovárna v Podhájí, nedatováno, olej, karton, 33 x 29,5 cm. Inv. č. GAL 380. Foto:
autorka

31. Břízy na stráni, nedatováno, akvarel, papír, 16 x 18,5 cm. Inv. č. GAL 381. Foto: autorka

32. Ulice v Podháji, nedatováno, olej, překližka, 49 x 37 cm. Inv. č. GAL 373. Foto: autorka

33. Dvůr mlýna v Nelahozevsi pod zámekem, 1925, olej, karton, 51 x 60 cm. Inv. č. GAL 345. Foto: autorka

34. Stromy na břehu u železničního mostu, nedatováno, olej, lepenka, 28 x 36 cm. Inv. č. GAL 321. Foto: autorka

35. Jaro v naší zahrádce v Podháji, nedatováno, olej, lepenka, 28 x 36 cm. Inv. č. GAL 322. Foto: autorka

36. Vltava u Nelahozevsi, nedatováno, olej, karton, 48 x 64 cm. Inv. č. GAL 376. Foto: autorka

37. Břeh Vltavy u kralupského železničního mostu, nedatováno, olej, karton, 48 x 63 cm.
Inv. č. GAL 377. Foto: autorka

38. Časná zima, nedatováno, akvarel, papír, 15 x 22 cm. Inv. č. GAL 392. Foto: autorka

39. Jodlova ulice v roce 1885, 1935, lavírovaná kresba, 42,5 x 33,5 cm. Inv. č. GAL 195.
Foto: autorka

40. Studijní kresba U Jodlů v roce 1885, 1935, pero, papír, 21 x 17 cm. Inv. č. GAL 146/13. Foto: autorka

41. Kralupská náves v roce 1860, 1932, lavírovaná kresba, papír, 26 x 35 cm. Inv. č. GAL 197. Foto: autorka

42. Kralupská náves v roce 1860, 1932, tužka, papír, 11 x 16,8 cm. Inv. č. GAL 146/54. Foto: autorka

43. Náměstí v Kralupech 1868, 1935, lavírovaná kresba, papír, 35 x 26 cm. Inv. č. GAL 196. Foto: autorka

44. Komenského náměstí, 1904, lavírovaná kresba, papír, 38,5 x 29 cm. Inv. č. GAL 194. Foto: autorka

45. Ulička před bránou, 1929, lavírovaná kresba, papír, 17,4 x 20,8 cm. Inv. č. GAL 146/40. Foto: autorka

46. Studijní kresba pro Vlastivědný sborník kralupského muzea v Kralupech nad Vltavou, nedatováno, pero, papír, 11 x 27 cm. Inv. č. GAL 146/37. Foto: autorka

47. Obálka Vlastivědného sborníku krajinského muzea v Kralupech nad Vltavou, nedatováno, tisk, papír. Foto: autorka

48. Z Veltruského parku, nedatováno, tužka, papír, 12 x 13 cm. Inv. č. GAL 146/30. Foto: autorka

49. V Tůních, 1939, tužka, papír, 33,5 x 25 cm. Inv. č. GAL 146/47. Foto: autorka

50. Bříza, 1892, tužka, papír, 36 x 26 cm. Inv. č. 146/53. Foto: autorka

51. Autoportrét, 1931, tužka, papír, 33,5 x 25 cm. Inv. č. GAL 146/51. Foto: autorka

52. Křesín, 1932, tužka, papír, 13,6 x 20,3 cm. Inv. č. GAL 146/57. Foto: autorka

53. Naše ulička, 1946, tužka, papír, 13,6 x 25 cm. Inv. č. 146/38. Foto: autorka

54. Fortna ve Velvarech, nedatováno, tužka, papír, 35,9 x 25,8. Inv. č. 146/52. Foto: autorka

55. Chržín, 1925, tužka, papír, 25,8 x 36,8 cm. Inv. č. 146/31. Foto: autorka

56. Zimní den u Kralup, nedatováno, tužka, papír, 4,5 x 9 cm. Inv. č. GAL 146/24. Foto: autorka

57. U Dušníků, nedatováno, tužka, papír, 10,5 x 15 cm. Inv. č. GAL 2255. Foto: autorka

58. Studijní kresba, nedatováno, tužka, akvarel, papír, 5,5 cm x 9,2 cm. Inv. č. GAL 146/8.
Foto: autorka

59. Na Poličsku, nedatováno, tužka, akvarel, papír, 6,4 x 11 cm. Inv. č. GAL 146/7. Foto: autorka

60. Na Poličsku, nedatováno, tužka, akvarel, papír, 7,4 x 13 cm. Inv. č. GAL 146/9. Foto: autorka

61. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 4 x 7 cm. Inv. č. GAL 146/23. Foto: autorka

62. Na Poličsku, nedatováno, akvarel, papír, 6,3 x 14,5 cm. Inv. č. GAL 146/23. Foto: autorka

63. Studijní kresba, 1904, akvarel, tužka, papír, 11 x 15,5 cm. Inv. č. GAL 146/10. Foto: autorka

64. Lesní interiér, nedatováno, tužka, pero, papír, 11 x 14 cm. Inv. č. GAL 146/6. Foto: autorka

65. Studijní kresba, 1941, pero, žlutý papír, 15 x 16 cm. Inv. č. GAL 146/11. Foto: autorka

66. Studijní kresba, nedatováno, pero, papír, 12,5 x 19,4 cm. Inv. č. GAL 146/36. Foto: autorka

67. Studijní kresba, nedatováno, lavírovaná kresba, papír, 11,3 x 6,4 cm. Inv. č. GAL 146/12. Foto: autorka

68. Studijní kresba, nedatováno, lavírovaná kresba, papír, 9 x 5 cm. Inv. č. GAL 146/18. Foto: autorka

69. Studijní kresba, 1924, tužka, papír, 21 x 29 cm. Inv. č. GAL 146/44. Foto: autorka

70. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 11 x 16,5 cm. Inv. č. GAL 151. Foto: autorka

71. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 13 x 7,5 cm. Inv. č. GAL 146/3. Foto: autorka

72. Vltavský motiv, nedatováno, tužka, papír, 10,5 x 14,5 cm. Inv. č. GAL 146/22. Foto: autorka

73. Snivý večer, 1940, tužka, papír, 10 x 7,3 cm. Inv. č. GAL 146/27. Foto: autorka

74. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 11,5 x 16,5 cm. Inv. č. GAL 146/26. Foto: autorka

75. Studijní kresba, 1940, tužka, papír, 9,8 x 11,2 cm. Inv. č. GAL 146/17. Foto: autorka

76. Studijní kresba, 1941, tužka, papír, 13 x 15,5 cm. Inv. č. GAL 146/4. Foto: autorka

77. Studijní kresba, 1915, tužka, papír, 22,3 x 14,6 cm. Inv. č. GAL 146/58. Foto: autorka

78. Studijní kresba, 1933, tužka, papír, 16,5 x 11,4 cm. Inv. č. GAL 146/62. Foto: autorka.

79. Studijní kresba, 1925, tužka, papír, 21 x 24,3 cm. Inv. č. GAL 146/28. Foto: autorka

80. Studijní kresba, 1892, tužka, papír, 28 x 41,8 cm. Inv. č. GAL 146/43. Foto: autorka

81. Studijní kresba, 1892, tužka, papír, 36 x 26 cm. Inv. č. GAL 146/56. Foto: autorka

82. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 23,5 x 33,5 cm. Inv. č. GAL 146/48. Foto: autorka.

83. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 16 x 24 cm. Inv. č. GAL 21/a. Foto: autorka

84. Studijní kresba, 1936, tužka, papír, 15,7 x 24 cm. Inv. č. GAL 146/50. Foto: autorka

85. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 16 x 24 cm. Inv. č. GAL 146/49. Foto:
autorka

86. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 25 x 33 cm. Inv. č. GAL 146/45. Foto:
autorka

87. Studijní kresba, 1931, tužka, papír, 33,5 x 25 cm. Inv. č. GAL 146/46. Foto: autorka

88. Studijní kresba, nedatováno, lavírovaná kresba, papír, 7,5 x 7,3 cm. Inv. č. GAL 146/20. Foto: autorka

89. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 14,5 x 11,5 cm. Inv. č. GAL 146/14. Foto:
autorka

90. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 16,5 x 11,5 cm. Inv. č. GAL 146/15. Foto:
autorka

91. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 11 x 10 cm. Inv. č. GAL 146/15. Foto:
autorka

92. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 9,8 x 9,5 cm. Inv. č. GAL 146/16. Foto:
autorka

93. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 16,8 x 11,8 cm. Inv. č. GAL 146/19. Foto: autorka

94. Na panské louce, 1945, tužka, papír, 10 x 14,6 cm. Inv. č. GAL 146/5. Foto: autorka

95. U Dušník, nedatováno, tužka, papír, 15 x 10,2 cm. Inv. č. GAL 146/21. Foto: autorka

96. Studijní kresba, 1944, tužka, papír, 10,5 x 14,8 cm. Inv. č. GAL 146/1. Foto: autorka

97. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 14 x 9 cm. Inv. č. GAL 146/2. Foto: autorka

98. Studijní kresba, 1934, tužka, papír, 11,4 x 15,3 cm. Inv. č. GAL 146/29. Foto: autorka

99. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 24,7 x 34 cm. Inv. č. GAL 146/42. Foto: autorka

100. Studijní kresba, 1933, tužka, papír, 11,2 x 16 cm. Inv. č. GAL 146/61. Foto: autorka

101. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 11,2 x 14,5 cm. Inv. č. GAL 146/39. Foto: autorka

102. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 6,3 x 11,3 cm. Inv. č. 146/32. Foto: autorka

103. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 5 x 6,5 cm. Inv. č. GAL 146/25. Foto: autorka

104. Studijní kresba, 1940, tužka, papír, 9,8 x 7,6 cm. Inv. č. GAL 146/55. Foto: autorka

105. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 11 x 10,2 cm. Inv. č. GAL 146/32. Foto: autorka

106. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 5 x 6,5 cm. Inv. č. 146/32. Foto: autorka

107. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 5,5 x 6,6 cm. Inv. č. GAL 146/32. Foto: autorka

108. Studijní kresba, nedatováno, tužka, papír, 7,5 x 8,5 cm. Inv. č. 146/32. Foto: autorka

109. U Mladotic, nedatováno, tužka, akvarel, papír, 11,9 x 17,8 cm. Inv. č. GAL 146/41.

Foto: autorka

110. Studijní kresba, nedatováno, akvarel, papír, 14 x 10 cm. Inv. č. GAL 146/60. Foto:

autorka

111. Studijní kresba, nedatováno, akvarel, papír, 15,2 x 10,5 cm. Inv. č. GAL 146/59. Foto: autorka

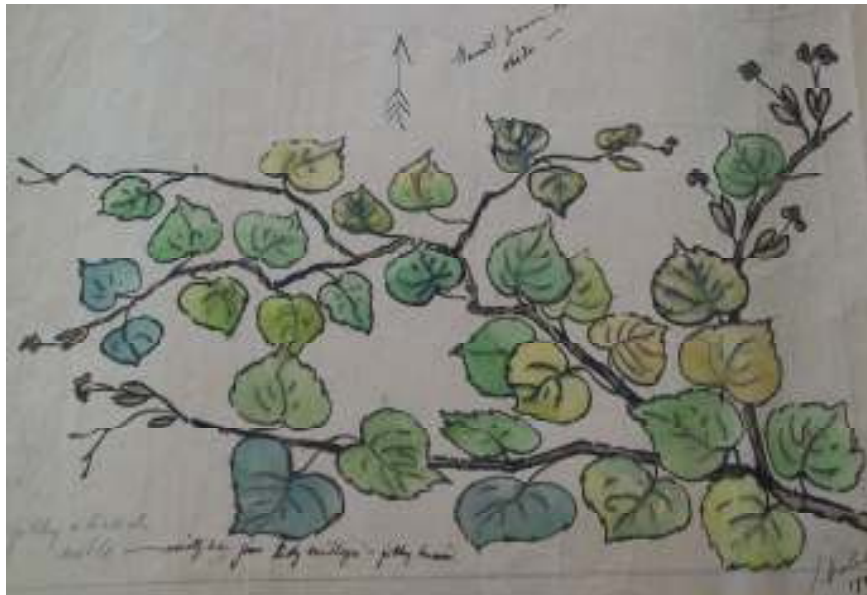
112. Ex libris, nedatováno, pero, papír, 33,5 x 23 cm. Inv. č. GAL 146/63. Foto: autorka

113. Studijní kresba, nedatováno, akvarel, papír, 22 x 20 cm. Inv. č. GAL 146/33. Foto:
autorka

114. Studijní kresba, nedatováno, pero, papír, 22,5 x 20 cm. Inv. č. GAL 146/34. Foto:
autorka

115. Studijní kresba, 1932, pero, akvarel, papír, 20 x 44 cm. Inv. č. GAL 146/35. Foto: autorka

VI. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

1. Josef Holub: Pohled na Masarykův most od tunelu, 1928

2. Josef Holub: Železniční most dráhy Pražsko-Podmokelské, 1922

3. Josef Holub: Jodlova ulice v roce 1885, 1935, lavírovaná kresba. Městské muzeum v Kralupech nad Vltavou

4. František Kaván: Na Zlatém potoce pod Železnými horami, 1895, olej, plátno, 102 x 132 cm, Národní galerie v Praze

5. Bohuslav Dvořák: Železné hory, 1895, olej, papír na plátně, 52 x 66 cm, Národní galerie v Praze

6. Josef Holub: Železné hory u Ronova, 1895

7. Fotografie Mařákových ůáků v Zákolanech. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou

8. Josef Holub: Mlýn na Okoři

9. Josef Holub: Když listí padá, 1897

10. Fotografie Josefa Holuba, počátek 20. století. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou

11. Fotografie Jindřicha Mošny, nedatováno. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou

12. Josef Holub: Na hrázi, 1895

13. Kalmán Renner: Pamětní medaile Josefa Holuba, 1977. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou

14. Josef Holub: Noční chmury, 1898, olej

15. Josef Holub: Dřínovo brdlo v poledne, 1897, olej

16. Josef Holub: Lovčen na Černé Hoře, 1896

17. Fotografie Josefa Holuba, 40. léta 20. století. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou

18. Josef Holub: Vlhký den, 1940, olej, karton, 28 x 35 cm. Soukromá sbírka

VII. SEZNAM VYOBRAZENÍ

1. Josef Holub: Pohled na Masarykův most od tunelu, 1928. Reprodukce z: Ladislav MOTTL: Dvacetpět let Městské spořitelny v Kralupech n. Vlt., Pardubice 1930, 91
2. Josef Holub: Železniční most dráhy Pražsko-Podmokelské, 1922. Reprodukce z: Ladislav MOTTL: Dvacetpět let Městské spořitelny v Kralupech n. Vlt., Pardubice 1930, 125
3. Josef Holub: Jodlova ulice v roce 1885, 1935, lavírovaná kresba. Městské muzeum v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. GAL 196. Foto: autorka
4. František Kaván: Na Zlatém potoce pod Železnými horami, 1895. Reprodukce z: Naděžda BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ: Julius Mařák a jeho žáci, Praha 1999, 261
5. Bohuslav Dvořák: Železné hory, 1895. Reprodukce z: Naděžda BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ: Julius Mařák a jeho žáci, Praha 1999, 261
6. Josef Holub: Železné hory u Ronova, 1895. Fotografie obrazu z archivu Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1425
7. Fotografie Mařákových žáků v Zákolanech, 90. léta 20. století. Reprodukce fotografie z archivu Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1114
8. Josef Holub: Mlýn na Okoři, nedatováno. Reprodukce kresby z archivu Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1112
9. Josef Holub: Když listí padá, 1897. Reprodukce z: Naděžda BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ: Julius Mařák a jeho žáci, Praha 1999, 135
10. Fotografie Josefa Holuba, počátek 20. století. Fotografie z archivu Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 771/7
11. Fotografie Jindřicha Mošny, nedatováno. Fotografie z archivu Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1124
12. Josef Holub: Na hrázi, 1895. Fotografie obrazu z archivu Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1110
13. Kalmán Renner: Pamětní medaile Josefa Holuba, 1977. Archiv Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Foto: autorka
14. Josef Holub: Noční chmury, 1898, olej. Reprodukce z: Volné směry II, 1898, 395
15. Josef Holub: Dřínovo brdlo v poledne, 1897, olej. Reprodukce z: Volné směry I, 1897, 350
16. Josef Holub: Lovčen na Černé Hoře, 1896. Reprodukce z: Zlatá Praha XXIV, 1907, 260

17. Fotografie Josefa Holuba, 40. léta 20. století. Fotografie z archivu Městského muzea v Kralupech nad Vltavou. Inv. č. AR 1129/2

18. Josef Holub: Vlhký den, 1940, olej, karton, 11 x 13,8 cm. Reprodukce z: http://www.dorotheum.cz/katalogy/kat190909/190909_50.html

VIII. PRAMENY A BIBLIOGRAFIE

Prameny

Pozůstalost Josefa Holuba. Archiv Městského muzeum v Kralupech nad Vltavou.

Bibliografie

ANONYM 1898a — ANONYM: Umělecká výstava Krasoumné jednoty v Rudolfinu, in: Volné směry II, 1898, 374

ANONYM 1898b — ANONYM: K vyobrazení, in: Volné směry II, 1898, 86

ALTMANN 2006 — Lothar ALTMANN: Lexikon malířství a grafiky, Praha 2006

BĚLINA/POKORNÝ 2003 — Pavel BĚLINA / Jiří POKORNÝ: Dějiny zemí Koruny české od nástupu osvěcenství po naši dobu, Praha 2003

BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ 1999 — Naděžda BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ (ed.): Julius Mařák a jeho žáci. Katalog výstavy Národní galerie v Praze, 19. 10. 1999 – 30. 1. 2000, Praha 1999

ČAPEK 1897a — K. M. ČAPEK: Vánoční výstava Umělecké besedy, in: Světozor XXXI, 1897, 82

ČAPEK 1897b — K. M. ČAPEK: 58. výročí výstava umělecké Krasoumné jednoty, in: Světozor XXXI, 1897, 382-383

ČAPEK 1898a — K. M. ČAPEK: Z vánoční výstavy Umělecké besedy, in: Světozor XXXII, 1898, 82-83

ČAPEK 1898b — K. M. ČAPEK: Výstava spolku Mánes, in: Světozor XXXII, 1898, 208-209

ČAPEK 1898c — K. M. ČAPEK: 59. výroční výstava Krasoumné jednoty, in: Světozor XXXII, 1898, 368

ČAPEK 1899a — K. M. ČAPEK: Vánoční výstava Umělecké besedy, in: Světozor XXXIII, č. 6, 1899 70-71

ČAPEK 1899b — K. M. ČAPEK: Vánoční výstava Umělecké besedy, in: Světozor XXXIII, 1899, 82-83

ČAPEK 1899c — K. M. ČAPEK: Vánoční výstava Umělecké besedy, in: Světozor XXXIII, 1899, 622

DVOŘÁK 1952 — František DVOŘÁK: Česká krajina v obrazech Adolfa Kosárka, Antonína Chittussiho a Františka Kavána, Praha 1952

FOŘTÍK 1934 — František FOŘTÍK: Naši vynikající rodáci, krajané a pracovníci, in: Slánský obzor XIII, 1934, 45

- KLECANDA 1904 — Jan KLECANDA: Devatenácté století slovem i obrazem. Dějiny politické a kulturní, Praha 1904
- KOTALÍK 1979 — Jiří KOTALÍK: Almanach Akademie výtvarných umělců v Praze k 180. výročí založení (1799-1979), Praha 1979
- KOVÁRNA 1940 — František KOVÁRNA: Malíř Josef Holub, Praha 1940
- MALÝ 1999 — Zbyšek MALÝ: Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950-1999 III., Ostrava 1999
- MOLÍK 1955 — František MOLÍK: Setkání s krajanem, in: Kralupské noviny VI, 1955, 26
- MUZIKA 1940 — František MUZIKA: Julius Mařák, Praha 1940
- MŽYKOVÁ 1985 — Marie MŽYKOVÁ: Díla českých malířů 19. a 20. století v zámeckých sbírkách, in: Památky a příroda 10, 1985, 341-348
- OTTO 1897a — Jan OTTO: Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Díl XI, Praha 1897
- OTTO 1897b — Jan OTTO: Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Díl XV, Praha 1897
- RACEK 1955 — Miloslav RACEK (ed.): Obrazy Josefa Holuba, výběr prací k jeho 85. narozeninám. Katalog výstavy Dům Osvěty v Kralupech nad Vltavou a Okresní obrazárna ve Velvarech, 13. 11. 1955 – 27. 11. 1955, Kralupy nad Vltavou 1955
- RACEK 1948 — Miloslav RACEK (ed.): Výstava akademického malíře Josefa Holuba. Katalog výstavy v Kralupech nad Vltavou v Chlapecké škole od 2. 5. 1948-16. 5. 1948, Kralupy nad Vltavou 1948
- RACEK 1971 — Miloslav RACEK (ed.): Josef Holub Obrazy z let 1896-1954. Katalog k výstavě v zámku Nelahozeves od 10. 4. do 31. 5. 1971, Praha 1971
- RACEK 2000a — Jan RACEK: 130 let akademického malíře Josefa Holuba. Katalog výstavy Městského muzea Kralupy nad Vltavou, Kralupy nad Vltavou 2000
- RACEK 2000b — Jan RACEK: Městské muzeum v Kralupech chystá výstavu Josefa Holuba, in: Mladá fronta Dnes. Středočeské vydání, 2000, 24
- RACEK 2007a — Jan RACEK: Josef Holub-Obrazy. Katalog výstavy Městského muzea v Kralupech nad Vltavou, 22. února – 6. května 2007, Kralupy nad Vltavou 2007
- RACEK 2007b — Jan RACEK: Padesát let od úmrtí malíře Josefa Holuba. Vlastivědný sborník Kralupska XIV, 2007, 5-12.
- REITHAROVÁ 1980 — Eva REITHAROVÁ: Praha národního probuzení, Praha 1980

ROUČEK 1930 — Rudolf ROUČEK: Jubilejní soubor Josefa Holuba, in: Výtvarná práce III, č. 24, 1955, 8

SCHUSTER 1930 — František SCHUSTER: Josef Holub, Kralupy nad Vltavou 1930

SOBOTKA 1930 — Jindřich SOBOTKA: Josef Holub, akademický malíř v Kralupech n. Vlt., in: MOTTL Ladislav (ed.): Dvacetpět let Městské spořitelny v Kralupech n. Vlt., Pardubice 1930, 110

STUPKA 2008 — Josef STUPKA: Kralupy nad Vltavou, Praha-Litomyšl 2008

ŠÍMA 1988 — František ŠÍMA: Výročí úmrtí akademického malíře Josefa Holuba, Kralupy nad Vltavou 1988

ŠPECINGER 1966 — Otakar ŠPECINGER: Kralupy nad Vltavou, monografie města a okolí, Praha 1966

ŠVÁB 1930 — Břetislav ŠVÁB: Josef Holub šedesátníkem, in: Slánský obzor XXXVIII, 1930, 76-77

ŠUMAN 1928 — Viktor ŠUMAN: Julius Mařák a jeho škola, in: Dílo XXI, 1928, 33-50, 67-86

TOMAN 1971 — Prokop TOMAN: Sto let Josefa Holuba a jeho výstava v Kralupech nad Vltavou, in: Výtvarná práce, 1971, 2

TOMAN 1973 — Prokop TOMAN: Za Josefem Holubem, in: Výtvarná práce V, 1957, 11

TOMEŠ 1973 — Jan TOMEŠ: Antonín Slavíček, Praha 1973

VELC 1904 — Ferdinand VELC: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Slánském, Praha 1904

VLČEK 1998 — Tomáš VLČEK: Dějiny českého výtvarného umění 1890 / 1938, Praha 1998

VOLAVKA 1949 — Vojtěch VOLAVKA: Česká kresba XIX. století, Praha 1949-

V. W. 1897 — V. W.: 58. Výroční výstava Krasoumné jednoty pro Čechy v Praze, in: Volné směry I, 1897, 436-444.

<http://www.mestokralupy.cz/mesto/O-meste/Zajimave-osobnosti-Kralupska/Josef-Holub-malir-Kralupska/Default.aspx>, vyhledáno 14. 3. 2010

<http://www.zakolany.cz/cz/obec-zakolany/kovary/c120>, vyhledáno 14. 3. 2010

RESUMÉ

Josef Holub. Život a dílo.

Téma této bakalářské práce vychází z mého zájmu o krajinomalbu a o umění na přelomu 19. a 20. století. V současnosti se historikové umění hlouběji zabývají žáky Julia Mařáka. Josef Holub zůstává nadále ve stínu svých slavnějších spolužáků. Proto jsem se rozhodla svou práci poukázat na život a tvorbu tohoto malíře. Součástí mé práce je soupis děl Josefa Holuba v pozůstalosti Městského muzea v Kralupech nad Vltavou.

Josef Holub se narodil v roce 1870 ve Slaném a tento kraj byl častým námětem obrazů Josefa Holuba. Kvůli finančním problémům své rodiny nemohl ihned nastoupit na Akademii výtvarných umění v Praze. Nejdříve se vyučil malířem pokojů a teprve v roce 1889/1890 nastoupil na Akademii výtvarných umění. Studoval u profesora Julia Mařáka (1832-1899) do roku 1894, ale roku 1893 obdržel absolutorium a na Akademii čestně zůstal do roku 1896. Téhož roku obdržel Hlávkovo stipendium, za které se vypravil do Dalmácie a Černé Hory. Během studia se účastnil pražských výstav, kde na sebe upozornil. Vystavoval na výstavách Krasoumné jednoty pro Čechy v Praze, Umělecké besedy a Spolku výtvarných umělců Mánes. Se svými spolužáky jezdil malovat do přírody i po ukončení studií. Zde vznikla díla, která si byla podobná jednak tématicky tak i technicky. V roce 1899 se oženil a odešel do Kralup nad Vltavou. Právě díky odchodu z centra kulturního dění se Josef Holub stal opomíjeným umělcem. Celou tvorbu zasvětil krajinomalbě. V bakalářské práci je život a dílo Josefa Holuba zasazeno do historického a uměleckého kontextu doby a nastíněn vývoj krajinářské školy Julia Mařáka. Tvorbu Josefa Holuba jsem srovnávala s tvorbou jeho spolužáků a pokusila se ukázat příbuznost děl žáků Mařákovy školy. Cílem této práce nebyl soupis veškerých děl Josefa Holuba, ale práce je zaměřena na pozůstalost děl Josefa Holuba v Městském muzeu v Kralupech nad Vltavou.

ANGLICKÉ RESUMÉ

Josef Holub. Life and Work.

The theme of this Bachelor Thesis rises from my interest in the landscape painting and in the art of the turn of 19th and 20th centuries. Nowadays, the art historians dwell on the students of Julius Mařák, but Josef Holub still stays in the shadow of his more famous schoolmates. That is why I have decided to refer to the life and work of this painter. The part of my Bachelor Thesis will be the catalogue of Josef Holub's works in the inheritance of Městské muzeum in Kralupy nad Vltavou.

Josef Holub was born in 1870 in Slaný and the local landscape was often theme (subject) of his paintings. Due to the financial problems of his family he could not start immediately his studies at Academy of Art in Prague, so first he had been trained as decorator. He entered the Academy of Art not before 1889/90. He has been studying by professor Julius Mařák until 1894, but already in the year 1893 he received the graduating certificate and he stayed at Academy until 1896. In the same year he received Hlávka's scholarship, which he used for his journey to Dalmácie (Dalmatia) and Černá Hora (Black Mountain). During his studies he has been drawing attention to himself at many Prague exhibitions. He has exhibited his works on shows of Krasoumná jednota pro Čechy v Praze, Umělecká beseda and Spolek výtvarných umělců Mánes. Even after he had finished his studies, he has gone with his schoolmates to paint to the country. The works, which have been created here, are not only thematically, but also technically analogous. He married in 1896 and in the same year he moved to Kralupy nad Vltavou. Exactly due to his departure from the centre of culture events he became marginal artist. He has devoted all his work to landscape painting. In this Bachelor Thesis is the life and work of Josef Holub put in the historical and artistic context of that period and it foreshadows the development of Julius Mařák's landscape paintings school. I have compared the works of Josef Holub with the works of his schoolmates and I have tried to show the affinity of the works of the Julius Mařák's students. The catalogue of all works of Josef Holub was not the purpose of my thesis, it concentrates on the inheritance in Městské muzeum in Kralupy nad Vltavou.

KLÍČOVÁ SLOVA

Czech art from 19th and 20 century

Mařák's school

Josef Holub

Kralupy nad Vltavou

Landscape

POČET ZNAKŮ

Počet znaků 145 067